

868 (75)

868 pp 592 - 791
= 911 p 1951

592.

K34/82

H.M. Mohlabe,

Bethany Mission,

P.O. Trichardtstad,

13-12-1950.

Causes of divorce

~~Handwritten scribbles~~

ins
: divorce
: divorce

Tema ya 13.

£5-0-0 int

42x22
60x32 = 1.500

Tše ~~le~~ dibakago tlhalanō.

pp 592-791

Temana ya 1. Boloi = 100 pp typed

1487 Boloi ke sebo sa se boifiso go kudu, batho ba-we ba loyanago, ba bitšiuwa baloi. Batho ba boifa baloi, ka gobane, ba loya motho o wa hwa. Bjaple ka go riale wa we, ke dinoga, ka gobane tša lona motho o wa hwa. Baloi baloya ka dilō tše dintši, a balōe ka thuri fēla. Ta ba ya babedi ga go loyane basadi fēla, a owa le banna ba loyanana. Moloi ke phiri o sepele bošega, molalobatho batho ba robetše. Bōna ke gōna ba tšwaga le-tšolo la go tšama baloya batho ba bangwē.

1488 Bagolo-golo, baloi e be baloya, fēla ka ditšhuri tša šwee-i šwee ke molēle ya tšona. Ditlhare tša go nweša batho e be ba se natsō. Bjaple ka go riale ge mong wa motse ge, a bōna gove motho a wa babja. Yēna ka nōi o be a sa e kele

868

K34/82

593

moloi goba bato. O be a kgowela basadi ba motse gammogô le banna ba bôna. Ba kgo bakana motseng, ke gore kgorong. Bjaale a ba botse gore motso wakka a wa babja. Bjaale ge ike o laile ke motso, o swanetse go motodisa. Ge le saka lamotodisa, modiri wa tsôna ka tla bônana. Keriale, ke re, ka moswana a tsogê. Ke moka a fetsa polabolo ya gagwe, ba palakana.

1489 Boloi bjowe bja dithuri, e be bave ke boloi bja kaone ka gobane ba kgowela, molwetši o be a fôla. Bjaale boloi bja matsatsi a bolelona, a se bja dithuri fêla. Gona le boloi bja mafela teng, ke gore bja go nweša ka go tshelana dijong. Bjaale boloi bja mota o we a se bôna. Ka baka la gore le ge mong wa motse, a ka kgowela, seka seke sa tšwa. Ka teng ga gona bo tswa ellô, molwetši o tla ba a lopa ka tlhōgô.

1490 Huwane o bupile dilô ka moka tša lefase, bjaale tše dingwê le tše dingwê o di file modiri wa tsôna. Bjaale ka diphôlôlô tša naga, le tsôna

868

594

K34/82

dina le manaba a tšona. Tau nkwê, kwêna, phiri
 le mahgolo wa tšona noga, le le tlhalerwa le lona
 ke le naba diphotofofong. Modirô wa tšona di-
 ke yêna Huwane (Hwebene) yo mogolo. Ba banyu-
 na ke badimu. Bjaale le bathang le gona gaba-
 ale. Ba bangwê ba gafetiwe gore ba jê batho
 ba bangwê. Noga e phela ka bana ba yona. Kga-
 go e beela mae, ya sakologa ya nwa ka nozi.

1491 Moloji ye yêna o bjaale, o béléga ngwana
 a gona a ja ka nozi. Go bona beng, ga go ma-
 katšê, bjaale goba ba sa kgonego go tloga bošê-
 go go a makatšê. Ka gobane batho ke bogorô.
 Ge o kwa bošê motho ke mogolo, bana gore ana le
 batho. Motlhare o gola ka dithabi, ke therešô,
 ka gobane wa ripa dithabi, thitô e tla šala
 ya ôma.

1492 Kgale moloji a bonwa, o be a teiwa. Taba
 kgolo moloji a bonwe ka matlhô. Le ge a ka
 mmôna o ka seke wa motseba. O sepela^{ma} po-
 no, ke gore a tšware. Wa bona o bona maboi,
 ke gore le wêna o ngwana wa manna. Bja-
 le ge a ka na mmôna, a tšwaregile, o fo ma

868

K3.4/82

595

tia a tloga. A ka seke a molaya, ka go mokwêla botlhoko. Yêna molai o be a sutle go morulukisa, o be a tlilo molaya. Bjaale ba we ba motiyago ba molesetša, ke gore le bôna ke baloi. E be ba le kana bogale, bjaale yala a môita, bjaale a motiya fêla, o môsupa gore a ka seke, a mafenyê. Ba bangwê, a tšwarega, a mmôna, o wa mmolaya ka go mokhôtêla tšhwana tšhogong.

1493 Botseba, ke ~~one~~ tentšû le le dirago gore boloi bo be gôna mo bathong. Botseba bo šika le le ntšû le mmakana, bjaale wa kwa ba šumisa mmakana, botseba bo gojê kudu dipelong tša baloi. Ka moragô motho yo we barego go yêna, mmakana, ba tšimolaya. Ba molaya fêla ka baka la botseba, bja gore o tla gote a ba le setumô, a ba feta.

1494 Batho ba filwê diatla, bjaale a ba fêla fêla gore e be kgabišô ya mmele, aowa, o ba fetše gore dišumišwê. Moba o lewa motho a sa phela, a hwa o ja yêna. Bjaale batho ga re swane, ba ngwê ke ba šumi, bangwê ke dibodu. Bjaale dibodu ke bôna batho ba we, ba nago le botseba.

868

K34/82

596.

Ba tsebafêla ba šumi, ka moragô bare, mmakana ba ngwê ba e pina. Ke moka baloi ba a motlhagêla yêna motho yo we.

1495 Matatale, ke gore motho o na le swale. Ka goba-
ne ba tla bôna ge a šumê ka diatla tša gagwe,
bjaale ba ya gkgopêla. Mo we kgopelong ya bôna, a
ya, a ba fetola ka gore a ke nasa. Ke moka bare,
o na le motatale, o fo rekôna sele gôna. Ka go ri-
ale mowe, o kgôna ke gôupiwa. Goupa ke go bitlêga,
Goupa mowe, ga bôna, bôna beng, bare, ba nyamella
moradi wa gagwe, gore ba šalê ba swana naê.
Goba ke moradi wa goupina, ba nyamella moradi
wa gagwe.

1496 ~~gobôša~~ ke ge motho a na le lehumô, bja-
le ba mmolaya, bjaale ka go ri ale mowe ba
mogobušitšê. Ge ba sa nyake go gobôša mo-
tho, ba mogobôša ka go bolaya le-ruô laga-
gwe. Baloi a bana bothakga, goba o wa
baloba, go fo swana le ge o na ba lobe.
Mothale, ba bolaya, sebedu ba bolaya setla-
êla ba bolaya. Bjaale wa setsebê gore
bothakga bja bôna o ka bothakga ka

868

K34/82

597.

makhwa mangwa

1497 Maboloi a bogolo-gala, e be e le dithuri.

Dithuri ke kakaretšo ya mehuta ya dithuri. Go be gona le mehuta ya dithuri, tše we baloyago batno ka tšona. Mehuta e: (a) Dithuri tša šwe, (b) Tadi mathwana, (c) Dithuri tša meratišō, (d) le maloi a dipholōfōlō. Bjaale dilo tše we ka moka ga tšona ke maloi. Ke dithuri ka gobane a a di bone gore, ditlilo go dirang. Mehuta ya maboloi e be e dutši e le gona, bjaale ba sa e sumiša ka baka la go tšhaba poluō.

1498 Mehuta ya maboloi, e utugile kamautla, ka baka la makhwa. Molaō wa makhwa o tšhweletsitšē baloi. Ka baka la gore, o mone ge a mmolaja. Thuri ga e bonwe, ke moka o šeta go a d'ba. Ba nyaka fêla go bōna ka matlhō, le gošupa se we a mmolailago ka tšona. Baloi ba keya, ba letša mefulukwane. Ka gobane le ge a ka tihella motho, bjaale a nkhwa gore, dijo tše we di motlhabile, a ba a bōna se we, a se tihetšego, ke moka o lobile.

868

K34/82

598

1499 Me huta ya dithuri tša matsatsi a bo lehona: (a) Dithuri (leho^o ditlatšine) (b) diphôlô-fôlô, (c) dinonyana, (d) dipôga (e) le dimenêla tša dinokeng. Bjaale di^o tšewe, ba fo dira ka tšona, ka makgwa o ba ka kgônago. Ba ke-ya, ka tšona, ka gabane ba treba ga botse gore, ga gona motho go a ka bathomago. Ga gona o ka le ka gore o ya dingakeng, ga gwa go thusa sela. Ditlaga di go botša, bjaale o ka seke wa modima sela. O tla naba, a tomatoma, a go tomêla, a ka, o ka bolaya ke pelo. O tšhepilê le reba, gore wa mothoma o tšhabêla makgoweng. Ba yo goma ba lifiša wêna manendi.

1500 Bongaka bja batho ba baso bohwiile, ka baka la triba sa modimu (modimo). Se triba se we se tšwa le bôna, makgwa, barego, modirô wa baloi, o tšwêlê pele. Bakeng sa polaô ya bongaka, a se bôna, ke tšona dingaka ka nši. Ka baka la pelo-ukgo, ba a moyêla di^o tša batho, ba ruta ba bangwe bongaka. Ka moragô ge a bôna gore o wa kgôna, o loya moruti-ši, gore go šalê go tuma yêna. O motšere

868

K34/82

599.

mašenê. Kganthe mogolo gola yo mongwê, aile ga bôna mahgowa, ba gana ditaba tšea ditaola. A šia seema se, moemedi wa lehu ke letšwa. Ge motšo a bolailê yo mongwê, sinya le tšwa a molatêlê.

1501 Sengwê, ba banyana base ke nono. Bjaale sengwê e noba selô, se sengwê le se sengwê, se we motšo arega go se bôna a tšhoga. Di-phôlôfôlô ke dingwê, dišoga ka moka e noba dingwê. Ba banyana base, nono, modilê le ôna ba fose nono. Bjaale bošego sengwê, ke baloi. Ba ba bitša dingwê ka baka la gore ba sepela mapono. Mapono ke gore ke go sepela ba sa tšwa.

1502 Bjaale ka ditaba tšea tša ka fase tšea we dilaudišitšega ke Patlana Moeng. O tswaletšea mo, mphathô wa gagwe ke lenyana Mangana. Papugwe ke Moeng, yêna a tswalla mo, ke mofaladi. Pulane ke mosadi wa Moeng, a bêtêga Madome. Bjaale a tšeya Pulane, a etla ga rakgadi ya gagwe Pulane. O be a swametšea go dula le Madome, ka baka la bonyana, a dula le papugwê. Ke ge a tšilo bêtêga Patlana.

868

600.

K34/82

1503 Bjaale o bolabola tše we a ilego a dibōna ka matlhō. Ka lebaka le we, e be e sale modiši, empa ebe e le yo mogolo. Ngwaga o we, wa re go fêla, wa isago a napa, aya go bolle. Taba e we e thomile pele ga gore a e go bolle. A re, maloi ga bonwe ka matlhō, wa mmōna o ka seke wa nêla. O ka nêla fêla ge o ile wakwa mōwe a go botsogo.

1504 Re ile ra dula morakeng, re diša di kgomo. Madone a gola, a ya a tšeya mo sadi yo a setšego a na le ngwana wa more tšana. Mosadi wa gagwe ke Mathale, moredi e ke Makadi. Ke ngwana yo a go mmeka a le nae. A beka mosadi ga mmōgō le moredi wa gagwe. Mathale ke ngwana kgōtlhwane, ba re ngwana o tšebe ke wa rena. Ge a nyaka go tšeya le ngwana, o swanetsē go monyala le yēna. Makgonyana a tšhōka dikgomo tra go monyala. Ngwana ke wa ga kgōtlhwane. O ile ge a tloga le mmagwē, a šala magwē morago.

868

K34/82

601

1505 Ba laêla motgōnyana gore o tsebe, le
ge a latetše mmagwê, ngwana ke wa rena.
Ngwana yame, a tihōka mothopō, ka baka la go-
re, mmagwê o imile, a le lapeng la mmagê, a
se šu a tšiwana. Motšo o ana dikgomo, bjaale ka
go tihōka se we a se anago. Ba fo molesetša
a dula le mmagê. Ke moka ngwana ke wa
Moeng. Hêla motlheng a foranaga le mothoka wa
gagwe, ba swanetše go tšibisa ba ga malome
wa gagwe. A e motlheng a tšila nyala, ba swa-
netše go ba tšibisa, ba tlê ba phōpêlê dikgomo
tša gagwê. *

1506 Moeng Madone a tšopha dikgomo, a ya
a nyala Matigalpingakê ngwana Seleise. Ba be
baagwane, ba tšee tšwana mettō. Dikgomo e be
di dula šaka ka le thii. Lebaka la marega
dikgomo di dula gae. Ka baka la gore a
gona di bjaalo tša batho. Ditlhagêla matlha
heng. Lebaka la selomo, di ya merakeng, ba
ditshabisa di bjaalo tša batho. Badisi ka
moka ba ya dula natšō merakeng. Bagama
mafisi, ba etla ba reka maupī ka ôna.

868

K34/82

602.

1507 Dikgomo tša thōma gaba le mokgwa. Mokgwa wa tšona e le wa go lala ditšwa bošego. Bjaale tša thōma galala dietšwa, ka borathana, go sena le motho ka othii, yo we a ka tso-gago bošego a ditlhatlhela. Ke le baka la mogwane o nkgae. Dise ga tšwa di baka, mo we ditemō tša batho, dinego gōna. Kamoswana, batswadi ba fo bōna mong wa tšemo, a e tšwa a digapa. Ba rapêlê molato o fêlê, digomê di bopêlê merakeng. Kamoswana, ba bōnê ba dibuiša gapê. Dikgomo di mpolaile gōrale e le mong wa tšhema.

1508 Kakatlelanō ya tefō. Merakeng godula maraka. Bjaale motliši wa dikgomo a tšenê la go Moeng. A bitšea beng ba maraka, a ba tribiša taba e. Bjaale bare bokaone ke gore difologê merakeng. Motšhomong badiši ga badiši. Re tlātla re bōna ka noši, gore kenne te ditšwa ditšwa bošego. Ba dira bjaale gore difologê, a o waa, tša thešwa, tša boya mayae. Bjaale badiši ba tšena modirong o mogolo. Ka thabeng e be ba sa diši, ba diyo ya ka go dikgobakanya. Pula ya mosegare marinya

868

K34/82

603

dianégô, ge e le modiši wa kgomo yêna se lebane. Nyêpô e we ke ya badiši, ka gobane kgomo a e tšhabe puta, bjaale ya bahwetšana ba boya ba kolobilê. Dianégô, dintlha, maupi, mebela le ditsiê ke tše dingwê dianégwa. Ya na moregare kemoka e a dirinya. Le ditšopa e ya dirinya, wa kwana le mosadi go gatšhanya naê, yana, kemoka e sintšê.

1509 Moeng, se kwane gore dikgomo difologê, bjaale mong wa mabêlê yêna rommeya ka e. A rapêlwê, ka gorile mowê, o swanetšê go rapêla ke moeng. Yêna o tla ba botšha, ge mong wa mabêlê a fetotšê. Ba palakana, a šala a roma sebaka. ~~Mokg~~^{mp} wa mabêlê are, kemolato. A ba ~~botšha~~ a ba tribiša gammogô le Seleisê. Ba mašhaka ka moka ba a mogêla molato o we. Bjaale Seleisê a gana. Mokgonyana a ka a ba le maatla naê. Ba lefa molato wa mabêlê, ka mabêlê. Ka gobane kgale mabêlê, a ba a lifiwa ka mabêlê. Ditaba trā molato wa dikgomo wa fêla o e tla mo we.

868

K34/82

604

1510 Nka se dišē dikgomo le mosadi, goriale ke Moeng, o ra makgolo wa gagwē. Kguti go baba ya mogo ya pele ga e babe. Empa makgolowa gagwē, a ga lesuka la gagwē. Ke moka a ya ga mokgonyana, a mmatsa ga re, ke tšilo fisutla manamane ala. Mokgonyana are, dia kwala makgolo. Bjiale go nyakega madiši, ka ga bare ngwana yo, a goba a dišē, a se ngwana waka. A ntšha pudi tšē pedi, a ba fa Bare go lukile, fēla mola e be e se wēna, makgolo wa rena, a be o tla ntšha kgomo. Dipudile tšona o ntšha ka baka la gore o ile wa gama go lefa molato wa mabêlê.

1511 Go gamjwa ga dikgomo bošega. Maloi o tšentšha ke ya mongwē maloi, wa ka gare ga motse. Ka baka la gore ga a twaregile, o tla mmolabolêla, a lohologa mowe twaregong. Bjiale ge a ka fo fitše ka ntlê le maloi wa mowe motse, o tla sitwa go tšena ka mafôô. Mahyalankê le morediê, e be baphela ka go gama dikgomo tšewe.

868

K34/82

605.

1512 Go tswarega ga mahgadi ka gare ga lešaka. Mmage le mahgola wa gagwê, ba tšôša ngwana. Bare, dikgomo tšela ra gaba re phela ka tšôša, digapilwê. Bjaale re swanetše go dibatêla ra goma (napsi) maswe. Ngwana a tšoga, ba swara tšela. Bjaale ba ile ge ba le treleng, ba bôna metlhalo ya dikgomo, e thulamane. Bare dikgomo dišetše ditšwilê, re fapane natšô dithulamê. Ngwana ošana le dinôka tšôša go kitima, kitima o tlhôla ge nke ka nnete ditšwilê ka šakeng. A kitima a fitlha a tšôša ka kgôro a hwetšana gore dikgomo disale gôna.

1513 Ngwana a ka a goma go tšôša bakgekolo ka. A tšôša ka šakeng, dikgomo tšôša thôma go tšhoga. Ya ba ka gare ga lešaka go e-petšwe phate ya matšupa digôšô. E rilê ge ditšhoga, tšôša êma ka mathekô, a lešaka. Ka moragô tšôša rôba ka molomong tšôša tšôša. Modiri e be e le yêna Patlana, a dikwa a tšôša Mpoi, mong wa motse, baya ba ditlhatlêka. Ba boêla ka dintlong, ge bare ba baya le tlhahori fase, tšôša goma tšôša tšôša

368

K34/82

606

gapé. Batsoga, ba hwetšana go sa tšwile tšeped
bantsi bja tsena bo eme ka mase ka gare ga le-
šaka.

1514-Borathana ke bogole. A seke a emela
Mpoi gore a tlé pele, a tšiba dikgomo, a di-
ra gore ditšéné ga na kakuwa di tšwilega ka
gona. Ka baka la gotiwa tša gona tša tsena,
le yena a tsena. O tsenela fela gore a tie
dikgomo. E rile ge a tšene a kitima na tšó ka
gare ga lešaka. A bāna le tšufi kokolo, o ile
ge are, o wa phaphaŋega, a phaphaŋegela kga-
ufsi le molo. A kwa fela ge a teiwa, a wa
fase. Bjaraku mokgalabje a kwa fela gare jō.
A gapé gare kgomo e motlhabile.

1515-Meriri ya gagwe ya tšhaba. Mong wale-
šaka o ile o wa tsena meriri ya gagwe ya
tšhaba. A baela ka ngwakong, a tšwa a e
tirile ka tšhidi ya gagwe ya motse. A fitlha
a tsena ka šakeng. A hwetšana molo yowe
a na na mamarela phate ya mošima. A mama-
marolla, a mošša ka gae.

868

607.

1516 O be a le mapona. Ke nnete mola a tšwa-
re, a sepela mapona. Ba ya ba motsentšha ka
ngwakhong, a rōbala. A goma a tšeya meethi, a
ya a moethidisa. Ke ge a phafoga mowe boroko-
ng bjowe a goba a bobetše. Ba moetetša
ba moisa ka ngwakhong, a fitlha a rōbala. Mo-
loi ya we a rōbala ga na mowe motaeng o we
a goba a tšile gogama maswi. (mafisi).

1517 Ba isa mola gogabō. Ka morwana bjare
gora, ba motatetša ka le lapi dinokeng. Ba moe-
tetša, ba moisa gogabō. Ge ba fitlha bare go
batwadi-re bona ngwana we lena šō. E be le
motielaeng, bare, a owa, a tšeya ke matho, ke a
ōna ngwana ya o tša gafa. Ngwana are, a o-
wa, ga ke gafe, ke tšoitšie ke lena le ma-
kgolo. A re a rie ro goma dikgomo, ke ge
re tšoga. Mmagwê are, le a dikwa tšie a di'bo-
labolago, ke nnete ngwana ya owa gafa. Ngwa-
na are, ga ke gafe, ke bolabala nnete. Mma-
gwê a kgala ngwana ka mokgwa o mošoro.
A goma a mmola'obela mantšū a go boifi-
ša, a we a bilego a ndiša ngwana.

868

K34/82

608.

1518 Kgatō ya mmagwē le tlogō ya ba tliši.
 Ba tliši ba ile ba ēma, ba nyaka go kwa mantšū
 a batwadi. Bjale kgatō ya mo a kgala morediē
 ba ile ba e kwa ga mmōgō le mantšū a we, a
 goba a makgala ka ōna. Mantšū a we ke ya:
Mamakikōnō, Moselapje, nōga le go dula go
 dimu ka maragō. Bjale ngwana a kwa bo-
 tlhoko ka mantšū a we. Digamēle tša ngwana
 tša tlala meyōkgō, a thōma go mmotšā gore, sēgō
 lago mankale. Ge ašale a thōma golla. Ba
 tliši ba ngwana, bare, šalang, e be se filo tliša
 ngwana ya we. Zēra ge nke ke nnete, mowe, a
 oolabolago, le nape se latihē, la boya se tliša bolaya.

1519 Moloji a bolawe, le gōna a bonwe kamathō.
 Moloji ga bonwe ka mathō, wa bōna o mmōna le
 wēna o monna. Ge nke a o monna o fo dira
 lona letsufi, ke moka le wēna wa seke wa bō-
 na. Yēna yaba o wa go bōna. Bjale yowe
 o ile a tswarēga ge atla boniwa. Empa a
 ka a bolaiwa. Ba tšhaba go mmolaya ka baka
 la gore, sellō sa bulai ba gabō se tlatla go-
 dimu ga go. Le wēna o ka seke wa phela se
 tla go bolaya.

868

K34/82

609.

1520 Ke ba fe bawe ba swanetšego go bolaiwa, banna le basadi. Palabolo e, e bolabotšhe ke ngwana yo wa gotswarêga. Ditaba tše we o be a di'bolabola, ka morago ga mo ba motšere ka šakeng. Bjaale, o ba anegela ge ba dutši nae ka ngwakhong. Ore, ke kwa ba fêla ba ntweya ka gore, le ge ke ile ka šala, ka seke ka tlaêla go bolaya basadi le bana ba basetšana. Bare, bakile ba ba le pitšô e kgole ya ba gotšoga bošego. Pitšô e we, e be bakōpame ka maha baloi, baloi ba makhutšî le ba ga Mametša gammôgô le ba ga Mohlabê.

1521 Pitšô e ile yaba le tribugong le motlhami-seferô šakeng ya Makhutšwê. E be e le baloi ba banna le basadi. Mmudi wa lekgotla, are, le bitšitšiwê mo, ka baka la polao ya batho. Bjaale banna ba hwa ka bongata gammôgô le thari ya bantlhamkana. Bjaale le bitšitšiwê mo, gore, naa, monna le mosadi go swanetse gohwa mang. Thaka ya basadi bare, go swanetše gohwa monna. Bjang, ka baka la gore, mosadi a hwa o latlhilê bana. Ka gareng, ka baka la gore, mosadi a wa

868

K34/82

610

hwa o šiya bana, manna owa šala o šegêla mo-
šegêla wa gagwê. Basadi a re swane, o tšai a
go bôna bana ba we. Manna a na se we, a ka
se bolabolago. Le ge a e tšwana a šitegile a ka
seke a mofa dithôšô. Ke jana le baka le we re
re go polaš e kgolo e be ya banna. Bjaale ba-
sadi ba ile ba tšeya sefotla.

1522 Thalošô ya mantšhi ašô a ditšhalôšô tšô Mogadi.
(a) Mamakôšônônô, lentšhi le, le na le ditšhalôšô tšô di-
ntšhi. Thalošô ya mathômôšô e šupa thogakôšô maba-
pi le bopele bja basadi. Ke sešô se se nyavêlago ga-
re ga dirapana tšô bôna. Thalošô ya bobedi, ke go-
re motho a ka bôna keng a hwa. E le gore motho
yowe a bolabolago lentšhi le we, o go šupa ka
nonwana o mogolo wa seafle Monwana o we le
ina la ôna ke mamakôšônônô. Monwana o we,
ge motho a go šupa ka ôna, le ge a sa bolabola
go tšibja ga botse gore, ore, mamakôšônônô. O re,
e ke o ka bôna ke se sengwê sa go bolana. Ka
le baka le lengwê, a šupa gore motho yowe ke se-
tšhola. O šita bare ke ya bolana, bjaale ga gotsebj-
gore a ka kgôna keng mamakôšônônô yo.

868

K34/82

611.

1523 (b) Moselapje, ke gore selo sa mosela sa setlhôla. Bjale dilô tša mesela ke diphôlôfôlô. Mesela ya diphôlôfôlô ka moka ga yôna ga e na malato. O ka seke wa kwa batho ba bolabola ka mesela ya tšona ga ditletšê. Moselapje ba bolabola ka monôtla, ke gore wa mpja. Bjale ge a be ere, ke moselapje, o ra gore ke mpja. Mpja ge e ile ya seka-mong wa yôna, o wa e bolaya, malato wa sebê gôna. Ke kgogo e nwele mae a yôna.

1524 (c) Nôga, ke se gagabi, bjale ya loma motha o wa kwa. Ka palabolo e we ya kgalo ya mmedi, o be a šupa gore, ke nôga é, e tla lamaga yêna. A ka are, ngwana wa nôga é, a owa, o ile nôga é. Mo we go šupa gore mmagwê, o lukile, a se nôga. Ka gorieale mo we, a kgone go loma batho. A loe, go loya yêna mmedié. Nôga e bjale ka kolobê le mpja di a jana. Dijana ka mokgwa o, tša ba le bana, ngwana ya mmagwê wa tšona a kwa di a moja. Nôga le ge a suphela e ya moja.

868

K34182

612.

1525 (d) Go dula gôdimu ka maragô. Mosadi
o bêtêga ngwana a dutšhi ka maragô. Bjuale
polubolo e ya godula gôdimu, e šupa gore
nkabe ke bolae. Bjuale o ile a kgotlella go
kokomoša, a re, kotse o bêtêga motho, kgantše
o bêtêga matlhapatša. Ka šita go nwa metsi,
metsi ke diyo kgapela ka seatla. Ke gore
ke molaô wa moimôna, gore ge a e nwa me-
tsi a seke a inamela, ka go-bane a ka
bolaya ngwana. Pilo tše dintšhi tšewe a dilê-
lago.

1526 Mankale, ke gore matlhatshe ago, wêna
 o šalê o phela. Bjuale mankale, ke segokgo
 sa godula ka moleteng. Bjuale polubolo e, e
 tletšega ke gore, šegô lago mankale, ore go
 šala, o šalê onama, o lema mahwiti. Le-
 ntšhi le mankale, a lešupi mowe fêla. Le šupa
 le mabapi le matlhôgadi. Ke mosadi yo a re go
 hwêla ke manna a phakiša a tšeiwa. Ke gore
 a šêgêlwa ka pela. Le šumišwa ke basadi
 ge ba le lešokong. Le mabapi le re, legoko o
 na le matlhatshe, ore go swa ware go t'ho-
 ga.

868

K34/82

613

1527 Mmago ngwana, a ile a kgala maredi wa gagwe ka mantšu a we. Bjuele mantšu a we ke a magolo, a swanêla go šumisiwa godimpe ga ngwana goba yo mogolo. Ka gobane yo mogolo a ka go kwêla botlhoko. Wa kwa mathe a šumiša mantšu a we, ke gore ba ômanane, ka gobane kômanô bare, a eba botlhaka. Yota le yêna o tla mmotšua di'boya mararama yota le yêna bjuele. E we ke kômanô ya basadi, e seng ya bana. Bana a ba ômanane, taba kgolo ba isana di'gala gore ba fapanê.

1528 Molar e gotiya a go botabodisa o wa swa. E a ka fagotiya a seke a go botabodisa, gôna, mwa repela. O tla re ge a fittha que, o tšena ka se ferô, kemoka ya wa fase wa e di'cala. Ka lona le'oka le we, ba swanetsê go ganakêla meetla, ba go e thimadišê. Ka moragô ga mo, o e thimutšê, ke gôna ba tla o kwaga lentšu la gago. Bjuele o tla kgôna go ba botša se we, se godivilego. E a gahomolê la ga nyake gagokolaya.

868

K34/82

614.

1529 Madame Moeng, a re, moradi a ke sa monya-
ka, ba gabô ba swanetše go mpha dikgomo tša
ka. Go nwa nōga matseng ga gwa loka ka baka
la gore e ka fetša ditšhiana tšaka. A bitšitš
ba gabô go ba tšibisa tšaba e. A tšama a
ba botšha gore ka tšatšha gore le swanetše, go
tla koma gae gaka. Gona le ditaba le lehe
ka maatla go swara kgogo molomo. A owa, ba-
re, re dikwile, re tšatšha.

1530 Ba ya, gogobakana mowe matseng wa
Madame, ka lona le tšatšha le we ba filwego lo-
na. Taba ga oapeilwe a e lewe ka mphaka. Ke
gore e budulše, e dikwile, e fo sobogana ka noši.

1531 mitšha, le bitšitšhe ke nna ba bina ntšhi, ku-
du bure, ba nna komé. Ke tšere moradi ke tšere levu-
nu. Bjaale ka goriale mowe, kere, moradi o swa-
netše go boela gagabô ga mmogo le moredi wa ga-
gwe. Lebaka ke nyetše moradi ya ka dikgomo,
bjaale ba digapitšhe batswadi ba gagwe. Kgantšhe
ga dile mo gae, o lala a digama bošego, mowe
nna ke sa tšebego. Ke tšibile ka gore moredi e
a ya a tšwarêga, A ba ka ba mmelanyetšhe, ka

868

K34/82

615

gobane ke motlagala wa bōna. Ba ile, ba tsoga
ba motliša. Bjale ba tla ka lentšu le, re bōna
ngwaxā wa lena, e be le motšelang. Mmagwê a
thōma go kgala moredi wa gagwe, ka mantšu, a
a sa swanélago go kgala matha ka ōna. Ke
yōna taba e we, ke rōgo a boelō gae.

1532 Bjale oina le mafofela teng. Ke gore
o kakhelā taba gōdima, ka ntlē le botlha-
tse. Ba bolabola ka mokgwā o we, ka baka
la gore, ba we, ba matšišišego, a ba bola-
bola gore, ke molai. Fela dia kwala, bjale
e šu a dišē phōšō. Molai ka metlha, o fē-
la a tla ke ngaka. Ngaka e motšya, a si-
ntšē. Tlhaga a e swe le gōkong, o tla tsoga
a boeletša. A owa, a molesetša a dula.

1533 Mosadi a fetogela monna sekokai. Ka
moragō ga mo banna ba sotšē monna gore
a seke a raka mosadi. Ka baka la gore, a
gona botlhatse bja botletšego, mabapi le
botoi bja gagwê. O mo fetogela sekokai
ka moragō ga mo a tšere mosadi yamo-

868

K34/82

616

ngwê. O ile a rōbala ka ngwakhong wa yola, bjaale bošego, a malata, a fitlha a tsēna ka ngwakhong. E se motho, a fetogile, e le se-kakoi. Sekakoi ke kōma ya banna.

1534 Madame e be e le ngaka, a mmōna, a tloga bošego, a se rakhisa. Sa tōhaba, a se sala moragō, a tōhama a tya. Sa fitlha sa tsēngi ka ngwakhong wa Mahgalanhe. Bjaale, a tsēna le yēna. Mosadi a fetoga motho, a re, go monna, segodi gomēla mokowē, o raka bjany ngwaneno. A thōma go mahala ka mahala e re ya gagwē, a goma kantlê le polabolo. Kganthe monna o kwilê botlhoko, ge a setiya.

1535 Pabjō ya Madame, a mokgalabjê wa batho o ile a kopa. Go kopa, ke go babja kudu. O ile a tšeya le baka le, le telele, empa o ile a goma a fōla. Monna ke nku alle. Ke ge a re, o leka go anégela banna 'a gabō. Go boētšie go aila, o tša goma kgalê ka baka ka go phatlalatša mosadi gore ke moloi. Bjaale o moteile ka kgati go mošupa gore

868

K34/82

617

ba ngaka bja gagwê a se bja selo.

1536 Go retella go šitile pitsi, ya ba ya raya ka moletsê. Manna a ka a kwa mowe banna ba mmotšego. A goma ja ba bitša, are, mosadi ke le-naba laka, ka goriale mowe, nkaba ka lapa ka tlhōgō. Pele ga gore gabê le phōšō magan-
yeng a ka le yēna. O swanetšê gantlogêla. Ba ile ba goma ba moganetsā. Ke a dikwa, fêla le nyaka gore a mpašê. Tšea se a ditšebe ke matho, fêla taba e o swanetšego go e treba, le bitša la monna ke mosadi. Le rūmula monna ke mosadi.

1537 Manna o šitile gauta, boloi bja mosadi wa gagwê. Bjaale ka pele, bjaale o rapilê batho gore, ~~ba~~ ba akwê boloi bja mosadi wa gagwe. A ka a ba tšhalošetša gore, o ile a mafetogêla sekokoi. Wa rapa dimu le ja wēna. Mosadi a bōna gore, o tšaba a ndira ka mokgwa o mongwê. A re bokaeone o kgōna ke goupina. A moapêla ba gabō boloi, a ba begêla taba ya monna wa gagwê. Bjaale ka ge le bōna ba dula ba duma nanna ba moloya.

868

K34/82

618

1538 Lehu la Madone, lehu la gagwê letlhagile ka basadi ba gagwe. O ile a leka ka maatla go swana medi, medi ka moka e kgogaga. Medi e we, e bolwa bolwaga ke batho. A ba kotša gore a boêlê ga gabô, bjale ba moganetša. Ba moganetša fêla ka go tšhaba go loba dikgomo. Ka baka la gore e be ba ka seke ba dumêla go mofa dikgomo. Ka gore ba tla mmošša gore go tšadilê yêna ka nozi. Manna a tšhale mosadi, a tšhale mosadi dikgomo o wa loba. Bakeng sa go tšhaba go loba dikgomo, go ile gwa loba motho.

Tenane ya 2 tlhale ya boloi.

1539 Mosadi yo ngwana Matswiki, o ile a tšeya ka ba ga Matšumu. Bjale a bêlêga morwa, leina la gagwê e le Mamogagare. Bjale a ba le barwa ba Mamaboto le ba bangwê, le kgôthwane la bônne ke Mathuhu. Motse o we, wa ga Matšumu, e be e le motse o mogolo. Bjale a thôma golosetša morwa wa gagwe mosadi. A molosetša kgorong ya ga lenele.

868

K34/82

619

1540 Kodi ngwana Lewe le, ba mološetša Mama-
bolo. Ke ngwana wa Mamagagane wa pele. Bja-
 ale ba ratho, ba Mamabalo ba hwa ka moka, ga
 mmôgô le yêna mogolo wa bôna. Bjaale mogalo
 wa bôna a hwa pele ga bôna. Gwa râlca
 le kgôthwane la bôna e lego Mathuhu. Lenu a
 ba tihale, ke ba ga Lewe le, ba botša ba ga Ma-
šumu.

1541 Ba ga Mašumu ba tihobša ba ga Lewe-
le gore, re le furile ka moka. Motlako yala wa
 lena o retlogetšef o rwele ke phiri. Re dikwi-
 le, e fêla ke madimabe, a lena batswadi
 ga mmôgô le lena. Bjaale e fêla re rata-
 ne, a ra faganya ke motha. Mosadi wa lena
 yêna šo. Bjaale mothepa, a be a swanetše
 go dula le Mathuhu, kabaka la gore e be e
 sale yo manyana a šita go kaulula na e.

1542 Nyalo ya Kodi, ba ya ba nyala moru-
 di yo we, ka lesame la matšepa le matšepa a
 na'bedi. ke dipudi tšê lesame fêla di se-
 nago le motšô. O tla go apêla moratho wa
 mohu. Ba mmolotšanya go fitlhêla a loga.

868

K34/82

620.

Ba molêla go fitlhêla a gala. Ba ba bayu go-
mmecha. A tla a tsêna ka kgôô ya ga Mašumu.
A owa ba mo ahêla bjaale kage ba dula ba
a kêla betši ba bangwê.

1543 Ba ile ba tšeya moradi kyanthe, ba tšeya
nôga e klatlago e ba loma. A tšwara banna
ba ga Mašumu a bolaya ka moka. Bjaale ge
ba nyaka go tšama ba e kwa gore batho ba
bolaya keng. Mamogagare, a beya lephekô kapele.
Ka morwena yo mongwê o wahwa, a goma a beya
lephekô ka pele. Monna o dirêlang go gona ge
batho bure, ba nyaka go tšwa. Go bônagala
gore ke yêna a gagerago batho ba.

1544 O be ya lephekô ka baka la gore, o
ile go beka moradi a napa a dula naé. O
duti naé, ka baka la gore, morwa wa gagwê
Mathuku e beesatê ngwana. Moradi yowe
a tšwela pele le go boya banna ba ga Mašumu.
A sa boifi selo, ka go bane, monna o
be a sa nyake go mokwalakwatsa. Ngwaga
o mongwê le o mongwê, a ga kolwa ka madi a
motho.

868

K34/82

621

15h5 Sa goja mogwêra goba ngwaneno, sa o kwa bodutu se ja wêna. Ngwana Matswiki o be, a se na tuba gammôgô le mojwa wa gaezwê. E be ba kwana le moloi yo we ka baka la gore, o be a bakgolêla meetlwa. Ka goriule ke gore kgôrô go golê ya lapa la Ngwana Matswiki. Ke nnete sa kwa bodutu se ja wêna. Marasana a go šala, ba palakana matseng. Ba ya ba a ga a bôna magora. Bjaale ba šala le ngwetšhi yo we wa bôna wa moloi. Bjaale a ka se sa kgôna, go tsêna ka magoreng a bôna.

15h6 Matshuku a tllhabêga, bjaale monna papa ge a tsêna a lalo. Ditaola tša mmotšha gore go na le mosadi yo mongwê wa makone. Ge o mmôna ke ngwetšhi wa gago, empa lehošo, o modirilê mosadi. Mosadi yo we ke moloi, o feditšê kgôrô ya geno. Bjaale ba bile ba tšha-bilê, ka baka la gaezwê. Dilo kamoka o wa ditseba, o ile wa fo didula ka maragô. Ka moswana o tla bola ya wêna. Ba mofa ditlhašana, a ya a kunye tša molwetšhi ka tšona.

868

K34/82

622.

1547 Rehu la Mothu le thakō ya Kodi. Di-
tlhare tše we a mofaga tšona, a ka, o napa, a ba-
ka. Ge a mofa tšona, balwetši bo tšwela pele. Re
fedile, lešaba la ga Morumu le ite fase, ka ba-
ka la motho ka o thii. Go rumer nōga go reš-
tilē, ka gobane nōga ga ena mandana, ka
morwana e tla lo ma wēna. O swanetše go ra-
kiwa a boelē ga gabō. Morwa, a kwana le
mmagwē, ba moraka, a tloga. A ka iša ke
sebaka, o ile a no sepela a le noši.

1548 Kodi a ya a fitlha ga batswadi. Motho ge
a ra kilwē, ga tšii, batlha gore ke nnete o ra ki-
lwē, ba kgōdisa ke sebaka. Dipolabolo tša mo-
rakwana, ba ka seke ba kgōlwa ka tšona. A fi-
tlha a ba nēgela, go rakwa gagagwē. A ka ke ra-
kilwē, ka baka la boloi bja ka. Bare, ke a loya. Le
ile la ya dingekeng, a owa, bjaale ba tšibilē bja-
ng gore o moloi, a ke tšebe. Go bantšhagala gore,
o se botša maaka, ka gobane, ge ba gorakile,
e be ba swanetše go go tšiša ka sebaka. A
re ka nnete, ke bolabola nnete, ge le sankgole,
bokaone, ke go butšiša letla kwa bare, ke nne-
te.

868

K34/82

623

1549 Ngwana a se wa rena re nōi, o na le beng ba gagwê. Ka morwana re ka tše ra tantetša ke ditaba. Ka goriale mowe, re swanetsê go bitša ba tswadi ba gagwê, re tlê re ba botšê mantšu a. Ke nnete ditaba ke dithušampana, dire pele tša re moragô. Rena re ka seke ra kgôdiša ke mantšu a ngwana, ra wêla ditaba ka gôdimu. Ba dira bjaale ba tšama ba nyakêla, ba gabô, gore ka tšutši la gore ba kgobakane. Ba tlê ba sekwêlê ka nōi, mantšu a ngwana wa bōna. Bjaale yo mongwê wa ga hewele o re, ke sumile mang wa go tšeya ditaba. Awa, nke iu ke rone motho, bjaale, rena re bolabolang. Sepela o rone motho, a ya hwa gore ke nnete, o rakilwê, o tla kgōna, o re botšê. O tla ba o hwetšane taba ya nnete.

1550 Gwa sumiwa sebaka sa go tšeya ditaba. Sebaka sa fitlha ga Masimumu, a re, ke sumile ke ba ga hewele, bare, re bōna moradi wa lena. O re le morakile. Bare go bjaale, motho wa rena. Šo, owa hwa. O loile ke yēna, bjaale ka motša gore a fôlê. Ga rate gore, a fôlê, o rakilwê ka lona le baka lewe. Ke dikwile goriale ke sebaka, ke sa le

868

K34/82

624

šiya, bare, golukhite. A goma, a boets'a mantš'u ga
Masumu lewele.

1551 Ke nnete o rakilwê, bare, o rakilwê ka baka
 la boloi. Ke hwets'ane molwets'i mowe matseng. Ba
 re, molwets'i o loile ke yêna. Ke tšana ditaba tše,
 we ke dikwilego. A owa, di a kwala, ganthe ngwana
 o bolabola nnete. Bjale a tšana a ba botš'a nnete.

Ngwana o bolabots'e nnete, ba marabile. Ke ile ka
 romêla sebaka, bjale ke sōna sewe, se bolabo-
 lago gore, ke nnete ba di yo moraka. Bjale ka
 goriale mowe, kere, ka tšatš'i ta gore letlê se
 kwê taba e, ya go alluwa bogadi.

1552 Kgobakanō ya banna ba ga lewele. Ka
 lona tšatš'i lewe, ba ilego ba botš'wa lona gore ba
 kgobakanê, ba tla. Bjale mong wa motse, a thō-
 ma go babêgêla taba. A êma pele ga banna,
 a se, morena bakone. Ke êma pele ga lena,
 go tlhaloša fêla, ka mokgwa o ke bonego
 ngwana wa lena ka ôna. Ke bonengwana a e-
 tla mo, bjale a bolabola gore, o rakilwê. Ka
 roma motho wa goya gokwa ge ele nnete. Ge
 a boya, a bolabola gore, ke nnete, bare ba di

868

K34/82

625

yo raka. Mantšū a we, a sebaka gotla bola-
bola sōna sebaka. Ke yōna taba e we, ke lebi-
tšeditšego yōna gore, letlê le wkwisê yōna.

1553 Morakwana a bolabotlê rekwe. Koeli, a loša,
banna buve, morena. Nna ga gona taba e ketie-
bago. Ke na kwa bare ganna ke tloga ke bo
ê ma gagešū. Molato keng, bare, ke moloi, ke fed-
tie lesūba la gabo. Bjale lebono gapê motha yo a
ba bjago le yēna o aije ke nna. Bjale ke genna
ke tloga ketla ma. Ke moka, nna ke rakilwê ka
mantšū a we. ~~Di a kwata bjale re ka kwa monna
wa sebaka.~~

1554 ~~Matlêtlê~~ Masete, ke sōna se baka saga
Lewele. Nna ke rumile ke Lewele goya ga
Masimumu, go bōtšiša thakō ya moredi wa gagwê.
Ke ile ka fitlha mowe kgorang ya ga Masimumu,
ka ba hwetsšana. Bjale ka ba bōtšiša ka mokgwa
o we, ke rumitwego ka ona. Baile ge bamphe-
tota, ba ntšhupa yo mongwê wa molwetšī. Bare
re ile a mofodišê, bjale a mofodišā. Ba re mosadi
yo we, a re sa monyaka, ke moloi. Ga bjale
re monakile ka lona le baka la boloi bja ga-

868

K34182

626

gwê. Ke ge nna ke goma ketlilo ba botša gore kenne-
te, moredi wa bōna, o aakilwê ka baka la boloi. Ke
moka ke feditšê dikgoši.

1555 Boloi ba a baba, bjaale re swanetišê go ga-
tlhana nabō, re kwê boloi bja ngwana yo wa rena.
Motlhamong re bolabola ka mokgwa o we, lena ba-
twadi le tseba boloi bja ngwana wa lena. Ga ga
le bjaale bakaone, ke gore le bolabolê nnete ya lena
gamogō le moredi wa lena. Ka gobane ge re ya
ga bakgōnyana, ro phula ~~khato~~ le gapi. Papogo, a
re, nna a ~~ke tsebe~~ selo, a re tse mmagwê. Le yēna
are, a a wa, nna le modi wa mala a ke a tsebe, a re tse, a
di yo rēka. Moredi wa bōna, are, lena taba e we, a
ke tsebe. Bjaale go lukile, taba kgola ke go tšibiša
ba ga Māšumu, gore ka tšatši la gore, ke rena ba we, re
atla, go kwea thakō ya ngwana wa rena. Ba go-
ma ba rama sebaka sela rapete. Sa ya sa ba bo-
tša gore ba ga hewe le ba nyaka gotla go kwea tha-
kō ya ngwana wa bōna, ka tšatši la gore. Le bō-
na bare, re dikwile, sepela o ba botšê butlê. Ba dirile
ya botse, le nna ke tla kgōna go tšama ke botša ba
geišu. A goma a ya a ba botša gore, bare, e wele
botlê phalafala, e wele motlha wa letsolo.

868

K34/82

627.

1556 Kopano ya bōna ya thakō ya moradi motseeng wa
ga Mašumu. Ka lona letšatši le we, ba ga Lewele
ba go lebeya gore, ba gatlhane ka lona, ba ya ba
ga tthaana. Bjaale Lewele a re, go sebaku sela
na gagwê, botša ba kgōnyana, re tšile, ka mantšū a
la, a thakō ya moradi wa bōna. A ba botša, bja
ale, bare, di akwala. Le bōna ba begana, kamora
gō gama ba begane. Bare go sebaku, ba botšē re-
na re lukile. Nonyana gōtša e, e tthobjaga, ka go-
riale mo we, ba ga Lewele ba ka fo bolabola se e
lego taba.

1557. Nkokoile Lewele polabola ya gagwe. Keyē
na papagō kodi Morena bakone le ba bina tlou
ke una go we ke dirilega, gore, sebaku se sebē gōna
ke dinte gore sebe gōna ka baku la moradi wa ka
ke nore ke dutši, ke bōna a etla, a fetela ka lapeng,
una ka gopola gore, o tšilo re bōna. Ka moragonyana ke
kwa mmagwê, a mpitšā, ka ya ka mola lapeng, ka fi-
ttha ka dula fase. Ke ge ke anêgelwa taba e, ke
rakile ke ba bogadi, bare, ke aloya. Dipolabola tša
gagwe, a tšaka, tša kgodišā, ra gopola gore, o bolabo-
la maaka. Ke ge go rumiwa sebaku gore, so

868

K34/82

628

o kwa gore, e ka ba moredi wa rena, o bolabola nnete. A
o wa, sa ya, sa gama sa boja. Sa re ke nnete go
bjaale, o sukilwê, bare, o wa la ya. Thobêla, ke nyaka
go tsebi boloi bja ngwana yo waka.

1558 Mamogagare Masumu, ke nnete go bjaale mosadi
ke morakile. Ke morakile ka baka lagore, o rutlile mo
tse waka. Ke lekile ka matla godula godimu ka ma-
rugô ditaba tša gagwe. Bjaale dintšhitile, ka baka
la go fella ke lešaba. Motse o bile o palakane ka
baka la lehu la go tšhoka le ngwaga. Lehono ke be
ke šetsê le ngwana ka othi, ke re, kotse le ge elethô-
rô ka e thii ga eng taba. Motlhomong e tla šala
ya diya pe, bjaale le yêna, o wa, bolaya. Bjaale ke
moraka ka molagwa o we. Thobêla ke moka ke fe-
ditiê.

1559. Tau di senago se boka dille namane ya kgomo
Mamogagare, a fapana le ba gabô ka dipolabolo. Bare
nnete, ke e fe, e we, e go kgodisago gore, mosadi o wa la ya
Ke nna monna ke repetšê le banna, bjaale ditaola di fo-
tiya yêna. O ile wa ya le mang, ke ile ke noši. O tšhaba-
ng go re tšibiša gore le rena re ê nago. Gapê ga
gona molato, nna ge ke re utlogêlê. O na le maaka

868

K34/82

629

a se moloi. Ke kgale re eme, re lla ka mahu a mantšis
re go botšā gore, re swanetše go tšwa o gona. Kago
riale mowe, moloi ga gōna, ke bolwetši fēla moalafi-
sē. Rapēla ba ga makgolo wa gago. Moradi a
dulē. A rapēla ba ga makgolo wa gagwē kapudi,
tša fēla.

1560 Ba ga makgolo wa gagwe ba gona, Kodi a šala
bogadi. Ka moragō ga matšiši a se makwe, Mathu-
hu a napa e hwa. A šiya moradi e sale mathepa.
Bjaale di'long tša bōng ba lla ka Kodi, empa a se-
ke a dišala moragō. Ka baka la gore nyepō e re,
pele ga mamontšhi ga go šalwe moragō. Ba lla se-
llo sa mahu sa fēla. Kodi ba molebella kama-
tliho a matelele, a tliho ka bo tšhabēlo, ka baka
la dikgomo.

1561 A tšha Mamogagare, gore a šalē a dutši ga
botse. A thōmpe go babja, bjaale mmago Mamogagare
a ōmana, a re, motho a bolaya ngwana yo waha
o tla dikwa. Ka dikōmano tše we tša gagwē,
tša tlihaba motši, a re go kaone gore go hwe mma-
go ngwana pele. Yo ka gobane o wa rita, o tla
šala a molatēla.

868

K34/82

630

1562 Ngwana-matswiki a tllhabêga, bjaale tšawa makgolêla. Morwae o wa babja, mmagwê le yêna o wa babja. Ga go sana motšo yo atlogo šala a thodiya (gokodiya) Kodi. Gwa thoma mmago Mamoga-gare gohwa. Ka moragô ga ngwaga, morwae, a molatêla. Bjaale a šaka a buša mowe motseng. Ba wa ba ilego ba tloga mowe motseng, ba ile baphela. A baka ba hwa e sale ba ba wa, a o wa, ba ile ba mela moriri o morweu. Meriri e merweu bare ke lehumô. Motšo yo mongwê te yo mongwê o duma kudu. Ba o rêta ka gore, ke moriri o morweu lehumô, rarê o hwile a o duma. Motseng o we Kodi anago go^{na} ana, ke basadi ba ba bedi fêla, ga gona monna ka gare ga ana.

1563 Molaudis a tšwêla pele le go laudisa, ba ba e ngwê mabapi le Kodi. Ditšwêla pele le Matlaula Mongaale, mabapi le bolwetši bja moredi wa gagwê Mongaale. Moloi a tšheta le gore, a tsêna ka ka kgôrô ya Mongaale, a loya ngwana wa Matlaula wa moetsana. Mongaale le ba tlaweng e be ba e girane Tlaweng, ke gore ke motse wa gotlho ka monna. Ke motse wa basadi fêla.

868

K34/82

631

1564 Ngwana a tšwa matsela, leina la gagwe ke Masile. Papagê a leka go hitima le dingaka, ditlhare ba mofa, empa di sa hole selo. Ôna wa tšwê la pele le go tšwa. Matsela ke bolwetsi bja lela, e seng mong mong lela, aowa, ngati. Dijô re ja ka legano, tša tla tša tšwa ka fase. Moletse o we ditšwago ka ôna ke mogwê^wtê. Nama e kgwebe^hdi ya ka gare ga mogwê^wtê ke ôna matsela. Bjaale ke ôna wa go tšwa tša tšwêla kgakala a o sa boêla ka leng, o boêla fêla ka ditlhare.

1565 A hwetšana ngaka ya ga Mafogô. Matsela ke lehu, la go bonwa ka mathô. Bjaale ngaka yare, gonaone gore, re thômê ka go tšhêla ditšala ditla re botša gore, o thomile ka mokgwamang. Re tla kgôna re mofa ditlhare, Moba bje tša a dumêla, bjaale yare gonyakêga lefatlho. A ntšha kgogo, ya ba gôna e kgonago e laola. Bjaale ya laola, yare, ngwana o loile. O loile ke mosadi wa mmina phuthiyo we kgale bakile ba moraka bjaale a goma a boya, ka baka la batswadi.

868

K34/82

632.

1566 Kalafô ya botwetšê, ngaka ya thôma go a-
lafa molwetšê. Yare molwetšê o tla fôla, bjale mo-
loi le yêna o tla tšwa motpela. Wa gagwê a
gona ngaka e, e ka moalafago, o tlatla a ehwa-
naê. A owa, a thôma go dira ngwana ditlhare,
ka moragô gamo a modirê, are, ngwana o tla fôla
Motlhany a fôlayo le tla bôna, moloi a lla kuôna.
Le ge a kutla gaka nka seke ka moalafa,
ke tla mofa dišele ditlhare. Motlhany o boêlayo,
go ga logago, ke moka tetla ba lešetšê le, e
kwa modii wa tšôna. Modirô o ke omogolo, ge
a fodilê le tle le mpatšê ke tla le botšha tefo.
Ba dumelana naê ke moka a laêlana nabô, a
tloga.

1567 Phôto ya botwetšê le tefô ya, ya bjôna. Kama-
ragô ga kalafô, motsela wa thôma go boêla. A; o
nape wa fôla ka lona lebaka le we, o noya ga
botse ga botse go fitlhêla, o hunyêla. Tšatšê le we, o
onapago o hunyella nni, go gapogago, bu kwa bare ka-
di, o tšwilê motsela. Dipelo tša batwadi ba
ngwana tša thaba.

868

K34/82

633

1568 Pegô ya phôlo ya bolwetši le motšela wa moloi.
 Mongaale, aya mosadi, a dira mapato a motšhotla,
 a dira bjiale ka taelo ya manna wa gagwê. Ba
 tsoga e sale gorana, ba rwala mapato a we, ba
 ya naš ga ngaha. Ba fitlha ba mmatša gore
 ngwana yola a fadilê. Bjiale matsela o tšwile mo
 sadi yola ditaola tša ga montšha. Ke lebu
 gile kudu ge molwetši waka, a fadilê. Ya weyê
 na, bjiale ka ge ke lebutšitše gore o tla di bolêla,
 go bjiale o tla di bolêla.

1569 Tefo ya bolwetši bja ngwana. Bjiale mola-
 to wa lena ke kgaha, bakeng sa kalafô ya ngwan-
 na wa lena. A owa, re dikwile, kgomo a eswa-
 ne le motho. MATHO o wa rumiwa. Bjiale le thele-
 tšeng, mo we ke tla go lebotšago gôna. Kudu ke
 ra mosadi, ka gobane, le a motšeba gore ke lefêla.
 Ke seke la tonêla moloi yo we, aowa, lena le
 ho homola. Go tonêla motho ke go mmatša, go-
 re ga oabje, re madiya ka kgôlê. Rena o ile a
 dira ka mokgwa o, bjiale le rena re moupile.
 Ke moloi a ka leela mianong. Le nna baile ke re-
 phiri, ka se tšamê ke di bolabola. Ditaba tša fêla
 di etla mo we.

868

K34/82

634.

1570 Molaudisi wa taba tše tša ka gōdimu ke Ma-
tlaala Mongaale. O tswaletšwe mo nageng. Mpha-
tho wa gagwe ke Magasa (legasa) Papagwe ke Maha-
lela gaba Motala.

Temana ya 3 tefo ya boloi.

1571 Gantsi batho ba galoya ke basadi, le ba-
nna ba bangwê ba gōna, empa ga batlala. Ge
moloji aile a loya motho yo mongwê, ditlala tšaya
tša motiya gare ke moloi, ke taba e, e swanetše-
go go kwima ke batswadi ba moloi. Gore motho ke
moloi, o tiya ke ditlala, le bōna batswadi ba moloi
ba le gōna. E te gore bōna ba motse pele ba ka-
tšwa ba ya go tšoma ba o kwa boloi bjangwana
yo we a hwilego. Bjaale ge ditšō tiya yo mongwê
wa bōna, ke gōna namundi a tlogo moromêla se-
baka sa gare, wêna mokêtê a mpolaila. Ka le-
we le baka bjaale ke taba. Moloi le yêna o swa-
netše go tšibisa ba gabō gare, nna bare, kenna
moloi. Ba tla mmetšisa gare, naa, ba go rometše
sebaka, ke moka a dumêla, le bōna batla ro-
ma sa bōna, sa ya go tšeya ditaba. Ge se ile
sa boya le mantšū, a gare, ke nnete go bjaale, gō-

868

K34/82

635

na, batswadi ba swanetsê go bôna taba e we.

1572 Kgôlo ya batswadi ba ba molai, ke go tšwa ba boêla ngakeng. A ba fo tšwa, go tšwa ga bôna ke go kwa ngwana wa bôna a ganetsê gore yêna modirô o we wa bošego a ditsebe. Le bôna a ba no kitimêla go modimêla, ba thôma ba matlhella. Ge a ka fo tšwêla pele le gogance mo we tihelong ya bôna, ke gôna ba ka diraga gore, ba tšwê ba yo tšama ba o kwa ka tša bôna ditsêbê, boloi bja ngwana wa bôna. Ge ge batseba gore mmagê, o wa tšoga bošego, le yêna a ganetša, gore ba thôma ngwana wa ka. Ke tšwanêlo ya gore ba tšwê, ka utle le ditsoala molai o we.

1573 Ge e phôrola ka ditlhare tša go phepediša. Baloi ba loya, ba bile banya le ditlhare tša selopêlê nna. Ke ôna matlhare o ba o tšhepilego kangobane bakeng sa gore, mohômê a tiê molai, o tla tiya o šele. Ge a ka ya a dia bjaale le kgope nnee. Ge e le kgophi a e na mong. Mong nyaka a e na taba le taba ya mohuta o we, e tla no motiya le ge a phôrotšê. Ge e le botšhogotšhogwane ba pupa, ba tiya o šele. Batswadi ba yola le bôna ba yo nyaka

868

K34/82

636

gotseba boloi bja ngwana wa bōna.

1574 Motho yo a thomilego maloi wa bobedi ke mang, ka gobane wa pele o thomile ke mamundi. Yo we a thomilego motho wa bobedi ke ngaka. Bjacale motho a hwe ka taola ka e thii, taba kgolo, nkabe le mmōtse gore ke malwešantšhi, le fetšêle ga e, ngwê ngaka. Ba swanetšê go boêla, fêca ba ê ga e ngwê ngaka. Ba boêla ba sešu, ba thōmê maloi wa bobedi. Ba tla boya, ba mothōma ge e ile ya boetetsa ya motiya. Kgōdišō ya ga kgōdišō butho, ke gore ngaka e bolabolê mabaka, a we se teilepo maloi ka ôna, gōna mowe le bōna ba swanetšê go kgōlwa.

1575 Ba we ba lefelago maloi malato ke bo mang. Batswadi ba moradi ba swanetšê go lefêla ngwana wa bōna. Ka baka la gae bonōga bja gagwe botšwa go bōna. Batswadi ba lefella ngwana wa bōna, ge maloi yo we a ile a loyangwana wa mogadikane. O bolatle madi a mogatšagwê mamundi ke mogatšagwe. Ditefa tšê we, tšō ê - ma ka lapeng la mamundi. Di swanetšê go tšê - ya moradi, wa go thiba moku.

868

K34/82

637

1576 Ke nōga ya gergō Mowe, ba ga fēla monna gore, a rwale molato wa molar. Motai o tšwile o tšō loya ngwana wa malapa a šele. Le ge e/e leloko ka lethii. Hēla monna a ka seke a tšeya dikgomo tšā magadikane, a lefa molato ka tšōna. Ge e noba molato ka ntlē le boloi, gōna a ka nokoluta. Go dirēga kudu ge a na le ngwana wa morotšana, gōna a ka tsama a kwetamisa letolo le we. Wa pelo, o tla ntšha dikgomo a bafa. Monna le ge a na le tšā gagwe, ga se gantši mowe, a ka ntšhago dikgomo tšā gagwe a lefella mmolai wa batho. A ka ntšha ge moloi a na le dikgomo tšā morotiē.

1577 Bjaale ka Mordirē ngwana Sekgabēla, o ile a tšeya ~~ke morona~~ Sekwai Mahlabe. A ima a sale gagabō a imisa ke matho o šele e seng monna wa gagwē. A ka a bēlēga, ba ile batswadi ba ntšha mpa ya ngwana wa bōna. Gantše ka tona le baka le we ba moruta boloi. Boloi borutiwa ka tllhōgō ya matho, kantlē le tllhōgō ya matho, ba ka seke bugoruta. Ngwana wa mathōmō wa moradi, ke yōna pheko ekgolo. Wa tšeya moradi wa bōna, ngwana wa mathōmō a ehuwa. O tsebe ga botse gore mmugwē

868

X34/82

638

o tšene thutong ya boloi.

1578 Sekwai a leka gore o tlhale mosadi, ka baka la gore go ima a ntšha mpa. Ba gabō Sekwai, a ba ka ba dumêla tlhala ešwe. Ka baka la go tlhōka le-naneō le le-botse. Ka gobane gantšha mpa ke sephiri se segolo. Batwadi ba leka kudu gore taba ya gantšha ya seke ya kwiwa, ka gobane ke boloi. Go tla nore basadi ba motse, ba bōna mothepe gore o fetugile. Bjale mafello ba bōna, tšewe a goba a diširingwa go ja, ba bōna a gona a dija. Ka gōale mowe ba tla ba ba tseba gore ba ntšhē. Se go gōle bjale, go ka seke gweba le batlhōka gabane, a ba di bōna. Tlhala e we, e ile ya šita ka mokgwae o we.

1579 Peko ya Madirē. Ba ya ba kgopela segō sa metsi, ka kgomo. Ba ba fa segō se-we. Segō ke se-bjona se ba kgago metsi ka sona. Bjale bakeng sa go kgopela segō, ke gore go bolēlwa ka mosadi gore o bakgela metsi. Ba mmōkabo = ~~ba~~kiša, a ya a fitlha, a fitlha bogadi ka molaō.

868

K34/82

639.

1580 Mosadi ga e sale ngwetsi o e tswara se-
tho. Ka gobane e sale moeng. Moeng o naha di-
maripa, a tsebe diferô. A phela ga batse bongwa
tšing bja gagwe. O ile a bikiwa ka thoto ya
kgôrô, bjaale ka goriale mowe ana matswala
wa gagwê. A bekêlwa ka lapeng la mogadikane la
Mapholo ngwena Lewele. Ka goriale mowe ke yêna
matswala wa gagwe. A ba a tla a motlhatle-
ela tša gagwe dipitha ka ntlê le phapanô. Bjaale
bo ngwetsi bo fedile, o tseba diferô.

1581 A thôma modirô wa gagwe wa bošego, wago
tšama ba bja batho. A hwetšana gomang ka nna mo
we motšeng o we gomang ka nna, ke gore matwetwe
Matwetwe, ke gore kgoši ya baloi. O wa ba feta
ka baloi, bjaale ba swanetšô go kwa yêna se
we a se bolabolago. Madirê le yêna mowe a
tšwago e be ele yêna gomang ka nna. Bjaale
gwa gatlhana mekôpa e mmedi. Mekôpa ke nôga
ya thaba, e phela gona dithabeng. Mekôpa ke
gore nka buntši. Bjaale ya gatlhana e a
lwa. Ntwa ya yôna a e lamokwe, o fentšwe-
go o tla no dikwa gore di a buba wa tšhubu.

868

K34/82

640

1582 Mekôpa ya gatlhane^e ya kôpana. Basadi ba we ba ya balwa bōšego. Baloi ka moka ba êma ba lebella. Ke molaô wa batha, ge gona le motho yo a ba fenyago, bjaale a gatlhane le šilê e ngwê. Ge ba elwa ba fo ntšha matšhō ba ba lebella. Yo we a kwišwa go botlhoko, o tla na rapêla fo ba a lwêlê go phōnyōkga a tšhabe. Ba ile ka lwa ntwa e kgolo, fêla mokôpa wa kgale o ile wa fenywa o manyana. O ile wa diyo tšhabe, wa huetšang thito ya motlouma wa pharola wa tsêna ka gore. O mogolo wa šitwa go dira ka mokgwa o we. Are, ke kgokolo thito ya motlouma, ya motlhumu e goloka ke mong metri ka noši.

1583 Bogolê bja Madirê. Ntwa e we ya bōna e be e tšhebe ke motho, bjaale mong wa motse a e tšhebe, ka baka la bogolê bja mosadi. O e tšhibile ka baka la kulafō ya mosadi, ge a tsāma a laola. Bjaale ditšhala tšha mmotšha ntwa e we ba ilego ba elwa bōšego. Ya ba gōna manna a bulago ditšhebe tšha gagwe. Ka moka ga bōna ke basadi ba ba bina noko. Yo mongwe ke wa kgale, yo mongwê ke yo moswa. Bjaale bobedi ga bōna ba go batšane, lehona, wēna o kwiša ke yo wa letšhō botlhoko, kaba ka la gore letšhō le ne le bjoji kudu. Yo la le yēna

868

K34/82

641

o ripegile tsebe. A dumêla, are ga bjaale. Sepela
o ba butšiša, fêla ba ka seke ba go batša. Ba tlogo
batša fêla gore ke botlhôla.

1584 Madixê le Mokgatli ke digôlê. A goma a swere
setlhare sa go a lapa yola wa gobaba ke leitlhô. A
fitlha a mmutšiša gore leitlhô o ile wa dira keng. A re
le nna dintloetše, ke nokwa le baba, a ke tsebe sewe
se ntšilego. A seke a tšimela pele le go mmutšiša, a
no mohomolêla. A re, e fêla batho ba bošego ba tawe-
nya mogatšaka, ba go tšela. A mo oretša ka ditlhare
tšela a filego ke ngaka. A tloga a ya ga yola, are,
tsebe o dirite keng mogatšaka. Ke loile ke wena,
le ripilê tšêbê yaka bošego, ge ke tloga ke nahwe-
tšana ke le ka mokgwa o. Madixê leitlhô la napa la
gôlofala, a se sa bôna, ya no ba ntšhara. Mokgatli
le yêna tšêbê ya ba seripa.

1585 Mekôpa e mmedi moteng. Motse owe wa mo-
rena Sekwai, e be ele motse o mogolo kudu. Ka
gare ga ôna, go be gona le busadi ba lesame le
motšô ka othii, ba morena Sekwai, ge ba ga-
tlhana le ba baratho ke lesame le metšô e metlhaca-
no. Ba motseta wa kgosi, Madipudi Masete ka babe-

868

K34/82

642.

di. Baloi ba bangwê e be ba le gâna, empa koma-
ng ka nna wa bôna e be e le yêna moadi wa gotlhô-
ka trêbê.

1586- Motse o we e be e le amogola kudu, golla thuri
ka gare ga ôna bošego le mšegare. Ka makgwa o wa
goba o go tšê ka ôna, o be o swanetšê goba le bana
ba bantši. Bjaale bana ba be ba satlala ka baka
la mekôpa e we. Kudu bana ba batlhankana,
ba basetšana bôna e be ba ka onêga, o ka ba hwe-
tšana. E be ba ile kudu ge ba fetšê go bollo, ba
thôma gore ke ya makgaweng, ba bolae. Bjaale yê
na mong motse, a gulla ditaba ka maragô. A sa
diri gore ba tšê, ba ya tšama ba o kwa lehu
la bana.

1587 O seke ware o e bôna e tlhotšê wa e
nametšê le kgwara. Bjaale mong wa motse a thôma
go kwa botlholo ka baka la go hwêla ke bana.
A tlhoya Madiré, le tlhoya le we, e be e le lago
moraka. Madiré e be e le moopa, e sale a ntšha
mpa a le gagabô, ke moka a sa bêlêga ka ba-
ka la gore ngwana goba madi a we, a gagwe, a
baka ba boloka ka molaô. Ba ile ba rimamiša.

868

K34/82

643.

A loya bana ba basadi ba bangwê, are, a wa ba-
upa gore le bôna ba swanê naê.

1588 Madirê a rakiwa, ka goterwa, a tielwa
boloi. A tloga aya gagabo, a le noši. A fi-
ttha a ba bega taba e. Bjaale batwadi bare,
di a kwala, fêla re sa roma mothô yo we, a
yo tšego ditaba ga Mohlabe. Be roma Makwa-
le Sici. A ya, a fitlhetša mantšu a we a rumi-
lwego ka ôna. Mohlabe are, ke nnete moradi yo we
ke mokôpa, o ka bôna le wena ka matlhô a gago.
Motse a wa swanela go dula o sena masepa mo
mohgobeng. Kgane wena ga o sepela le mo, o ile
wa bôna masepa, a owa, bjaale tseba bana a
babe gôna, ka baka la gagwe. Masepa ke bogô-
ši.

1589 Makwale Sici, are, ke dikwile morena, a bu-
la difate a goma. A ya ka fitlha a ba botša
mantšu a we Mohlabe a mafetatsêgo ka ôna. Gore
ke nnete ngwana o wafkwata o rakilwê, ka baka-
la boloi. Bare, re dikwile, sepela o dula re sa
tšama re tsibiša batwadi ba ngwana. Ba dira
bjaale go tšama ba tsibiša ba leloko la gabô, gore

868

K34/82

644

ba tle ba ba kwišê boloi bja ngwana wa bōna. Le
tšatši la beiwa le we, ba swanetišego gotla ka lona.
Ba tšibiša le sebaka gore ka tšatši le we le sōna
sebe gōna.

1590 Letšatši la kopanō motseng wa ga sehlobêla.
Bjaale sehlobêla are, le bitšitšie kenna ba bina noko,
ka baka la ngwana yo wa lena. Ke bōna a fi-
tlha mo, a e tšwa a lla. Ge ke mmutšiša gore
molato keng. O bolabola gore, ke no bōna ke
teiwa, ke sa tsebe. Ge are, ke hwêlang, are,
o moloi. Bjaale ka dira gore ke romêlê motho,
motho yo we ka go morana ke Makwale Sāci. Ba
ya ba mafetata ka gore, ke nnete ke moloi, o rakilwê
ka baka la bōna boloi. Ke yōna taba e we ke le bitšie
tšago yōna. Thobêla ba bina noko.

1592 Madirê, re e a lōa, bare, morena. Le nna
ke tlile mo ka baka la boloi. Ke filo re ke du-
tši ka lapeng la ka ha bōna a fitlha. A ka a du-
la fase, o ile a no êma ka masto. A re, ganna
tloga, a ke sa gonyaka. Ge kere, molato keng, are,
o sa bolabola le mang, kare, ke dikwile ke bošego
ke tlatloga ka morwana. Lentšiu le we, a ka

868

K34/82

645.

ka ka le fetša. Ke ge a napa a ntiya, ke tšha-
ba ko rōbala ga Madipadi. Ka morwana oile ge
are, o wa nkisa, are, napa o gomê le motho yowe
le sa tla ga na mowe. A ke rate go mmōna ka
matlhō a ka. Ke ge ke napa ke tloga ke etla
mo. Ke moka ke feditšē.

1592 Sebaka, Makwale Sadi. Nna ke bitšitšē ke
Sehlobela. A owa, ge ke tšile ke ge, a mpošū gore
ke nyaka go gotswenya. Kare, diakwala, re šaletšē
gōna go tswiniwa. Ke moka a nkanēgela, ka mokgwa
o moredi wa gagwe a tšilega ka ōna. Ke ge a ntho-
ma gore ke motšeele ditaba ga Mohlabe. Ke
napa ka wela tšela. Ge ke fitšhile, ka ba botša ma-
ntšū, a ke rumilwego ka ōna. Ke ge ba mphetola ka
go tšhōla gala ga marepa a bana. A tšhōka ka
baka la yōna moradi. Go bjale kere, sepela o ba
botšē ba dulē le ngwana wa bōna, a ke ramony-
ka. Ke moka ke ōna mantšū a, ke ilega ka a kwa.

1593 Mokgwatre Sehlobela, a gafela banna ditaba.
Ke tšōna ditaba tšē ke le bitšetsāgo tšōna ba bina
noko. Bare, re a dikwa. Bjale, re nyaka go tse-
ba gore, nna, o kile a le botša la ya ngakeng, a o-

868

K34/82

646

a. Bjaale wêna moradi, o tšo tiya ke ngaka ge atla
gotiya, aawa. A go diê gore, re boneng molato wa
madi pele, re kgônê re e kwa wa boloi. Ka goa-
le mowe, go swanetšwe go sumiwa sebaka, sa go
mmotšua gore, a tlê re tshidišane naê. Ge a sa rate
go tla ka mono, a ka no re botšua gore, re tlê, re
tlatla.

1594 Sebaka a se lape go sepela. Sa goma sa bo-
êla. Ke boile gape, go niale ke sebaka se ra, mawa
wa ga Mohlabe. Ke sa sumile ke Sekgobêla, are
o nyaka, gore le tshidišane, mabapi le taba e. Ba
ile o tlê gaba bôna ba tlê. A bitša Masete le bo
ngwanabo, gore ba tle ba kwe, taba ya sebaka.
A ba anêgêla, bjaale, are, tlang le nkwišê mantšua
a wa. Bane, di akwala, taba e fetša ke go bolwabolwa.
Ba re, go sebaka, sepela, o ba botšie gore, ke re na
ba we re atla, ka tšiti la gore. A goma a ya a
ba botšua.

1595 Kopanô ya Sekgobêla le Motlhabe ka phapanô ya
bôna. Ke metlheng ya kgale, motho ge a bolaiwa
e be ba sa tšhabe. Mohlabe a ya a swere se
thunya. Ge ba butšua gore, nkwišeng o nyakêlang.

868

K34/82

647.

A se ke lepara laha, ke tla tšuma ke troma go ke boêla
gwe. Ba kgodisū ke polabolo e we, gammōgō le bawe,
a tšwago nabo. Kganthe sa ka pelo^{na} ja tlou, gase
tšibje, se treba ke yōna tlou. O ba è tšar borwe,
ke gore, go ba fova.

1596 Tsekō ya ditaba. Ba thōma go bolabola di-
taba. Sekgobêla a tšhalōša bjaale ka pele, Madirê
le yēna le sōna se baka. Bjaale Mohlabe ke
tšōna ditaba tšē we re go bitšhago tšōna. Di
a kwala, le yēna, a begêla ba gabo. Bave, di a
kwala le wēna, o ka tšwa sa gago re kwê.

1597 Sekwai Mohlabe, ke nnete go bjaale mosadi ke
mosadi, a ke momyake gae gaka. Ka baka la gore
ke motse. Motse waka ke o mogolo, bogolo bja motse
ke goba le bontšhi bja basadi. Bjaale o ka sekewa
treba gore ke motse o mogolo ka baka la ngwanayo
wa lena. Motse waka o bjaale ka sethopa sa monna
le mosadi. Motšeng gore gona le dikgomo, o bōna ka
malōkō, e seng dikgwatla fêla. Bjaale go bja ke
go bōnala dikgwatla, malōkō ga gōna. Dikgwa-
tla ke maina a banna bawe, ba hwilego. Ke
bolabola nnete malōkō a tšere ke pula, a maswa ga

868

K34/82

648.

gōna. Motho ke motho, ga se nōga, gela e be e le
nōga nkaabe ke bolale.

1598 Ditaba tša motse a difele, goriale ke sekwai, ketla
tšwela pele le dipolabola. Moradi a ka mmeka e le segolē,
bigolē bja gagwe, a bo hwetšame matseng waka. Ka
kwa botlhoko, ka sepela le banna gore ke tšumē le
e kwa gore malata wa leitlhō keng. Bjaale ge ke se-
pela le bo re a tseba, bare, ditšala dire, ba mogobatsitšē
bošego, ba bika botwetwe. Yēna a gobala leitlhō, yola
mongwē a gobala tšebē. Le ga na lehono, a na letšebē
ka e thii. Bjaale ke be ke re ga gona taba, motse wa
mošate, are, tšhikgidi fase mafene. Ke yōna thetā
ya ntlo ya mošate. Ke morakile ka ōna mohgwa
o we goriale a dula fase.

1599 Ditaba dikwile, bjaale le ka dibalabola. Ba-
re, a owa, gōna se kwile. Peu tša tlo a diphatlha-
gane. Go bolwabolwa ka mohgwa o we, ka baka la gore
ke moloi le gotiya. Bjaale a se rakiseng taba ka e
thii. Ra diphatlhaganya le tlabo le tšitšitšē le tla-
bo la mohumagadi. Ka gobane le tlabo la mohu-
magadi a letape ka pela. Ka goriale mowe re
tla thōma go rakisa phōšō ya monna, ya gotiya.

868

K34/82

649

1600 Selokwa ka metlha se fatlha ditaba, ke nnete se swanetše go ntšha selabi pele, se kgōnē se tšena ga botse ditabeng tša boloi. Ba ga se-kgobêla bare, se a dikwa, le rena se fatlha ke go teiwa. Ka gobane motlha go ele moloi, o teiwa ke ngaka, ya ba gōna moloi a teiwago. Kgati ya moloi ke go lefa, kgale ebe e le go bolaya. Ke mo we peluêlo ya rena e naga gōna. Ba ga Mohlabe ba begana taba e we.

1601 Sekwai a tšeya sehunya (nkumiseng) a šupa Mokgatšhe ka sōna. Ya ba Phaišuku Mohlabe a tšē-tšē a le mugile gore a nyaka go dia kotse, a phaišana a phaišetša fase. Ya ba se agala, a motlhaba leoto. Ba moamoga nkumiseng e we, ba e uta. Bjaale o fatlhile taba, batho kamoka ba êma ka maoto. Gwa kwala mašata fêla, le go nyaka go swarana ka dietla. Ba bangwê ba fêla ba thibêla, bare, a owa, gwa seke gwa ba ka mohgwa o we. Mašadi a ke a eba a mabedi. E fêla lešadi ke mong wa rena. Ba palakana, ba sa luêlana.

868

K34/82

650.

1602 Sehgabêla a bitšā banna ba gorbō ka moswane. O ba bitšētšā gore ba tlē ba maeletšišē taba ya mohuta o. Ba tla ba kgobakana mowe hgorong ya Mokgwatse. Bjaale a ba botšā taba e, a ba bitšētšāgo. Le bitšā ke nna; ka bakha la taba ya mabana e we le lena le bonega ka matlhō. Bjaale ke hga pēla keletšō mo golena, bakeng sa^{go} gobatšwa gukai. Dia kwala, bjaale taba e, e rena^{re} bone ka matlhō, bjaale sa makala gore malato keng. Ya gona taba e re ka e bolabolago, taba kgolo ke go moromēla sebaka. Ke rōna se^{re} w^{re}, se tlayago se re tšela ditaba.

1603 Ba ga Mohlabe le bōna bare go tšoga, baya hgorong ya Sehwei. Go mmotšā taba e a e dirilego mabana. A re, gobōna taba ewe ke a e tseba, bjaale a ke na taba nayo. Dia kwala morena, ka goriale molaō ohwile, katlhola ga e sale gōna. A o wa, e gōna, bjang, ka mokgwa o, ke tsebago. Rena a re tsebe ka mokgwa o, se tseba gore katlhola, e la molanya batho ba balwago, go phapanō e bjaale ka ya mabana. Bjaale taba ya mabana, eke, e bolaitse katlhola. Ke dikwile ba bina tlou, nkeletšeng. Ke letšō ya rena, ke gore a romē sebaka. Dia kwala

868

K34/82

651.

go swanetsê go ba bjaale

1604 Ba rona Mauwane Makhotšopô, bare, sepela o rapêla ba ga lekgobela. O ba botšê gore pelo ge etletšê, e tsela noka e tletšê. Ke re phulegofi, baheng sa phōšō e we ke dirilego. A napa a wêla tsela, o ile ge are, o tšena ka mafōf, a gatlhana le sabala sebaka. Ge batho ba gatlhana ba dumedišana, ba butišana maphelo. Bjaale ja mmotšê gore ke ya ga namo, ka molato we mabana. A napa a goma naê. A fitlha a dula fase, a dumedišana naba, maduma a tšena. Ke tlile mo ba bina noka, ke rumile ke Mohlabe ore, pelo ge etletšê e tsela noka e tletšê. Ka baka la phōšō e, a dirilego mabana, o re, phule gofi go dimu ga le lekgwê.

1605 O rapêla kang, a owa, molato o wa gogwa, o gōga ke sebaka, motho a kgōna a lefa ga e le molato. Ba bangwê ba re, o wa kwala, o ka se-ke wa kitimêla go ntšha se tšeka, o sa tšebe phōšō, ke gore manganga a motho yola. Sepela o mmotšê, a ntšhe se a rapêlago ka sōna, ke tla kgōna ke mofetola. A goma a ya a bolabola lentšu le we. Ba ntšha kgomo, a ya a ba botšê gore, o rapêla

868

K34/82

652

ka kgomo. Di a kwala, batho ga re dipholofola, di se nago malaô. Ke kgosi ya rena, bjaale^{ge} re dirile phoro, o tla naya, a re a tlhola. Sepela o mmotse a utshe kgomo ya bobedi le lefafa la gotlhatswa ntho. Le fafa ke pudi. A boela morago, a ya a ba botša, ba ntšha kgomo ya bobedi le yona pudi ya le fafa. Molato wa nkhomišeng wa fela, o tla mowe.

1606 Ba ga Mohlabe, ba tseba mowe, re tšwago re le gona, re tšwa re le molato^{ng} wa mosadi wa gagwe. Mabapi le goteiwa ga gagwe le boloi. Sepela o ba botše, o molato o fedile. A ba lefe molato wa goteiwa ga ngwema wa rena. Re kgone re tsena molatong wa boloi bjagwe. Ba patile pao ka phagola. Kego re ba patile ka baka la molato wa sethunya. A ya a balela mantšu a we.

1607 Mohlabe, a re, ke dikwile ke sa bitša ba gešu ka ba botša taba e we. A dira bjaale, a ba bitša ba kgobakana. A ba botša mantšu a ga tšwa le sebaka. Sebaka le sōna ka noši, sa ba tlhalošetsa. Ba re, ba kwala, o swanetsa go lefa molato o we. Ka baka la gore, maloba o ile wa sinya molato. Taba e, ke e kgolo, ya go thunya

868

K34/82

653.

motho. Ditaba ka moka a dinapê dififiwê ka sepipi-
mpi. Tša kwa ke ba bangwe, di ka seke tša loka. Le
a kwala, pelo ge e tletše ke lešedi.

1608 A ntšha pudi, a roma sebaka sela go rapêla
molato ka yōna. Sebaka sa tlēma pudi, sa ya nayō.
Ke rumile ke bā ga Mohlabe, bafē, ka pudi, re a
rapêla molato wa go tšha mosadi. Ba begana ta-
ba e we. Bjaale papago, ngwana a re, ba bina no-
ko, tlhaga ga eke e swa le gokong, nna ke re, a
boêlê le pudi moragō, molato o fêlê ka go mofwa
rêla. Bafē, le rena re bjaale. Ke moka sebaka
sa goma le pudi. Sa ya sa ba botšha gore, bafē,
ba le swarêšê molato o fêdile.

1609 Ba ga Mohlabe, bafē, e fêla ditaba kamoka
di simogile. Ka go riale mo we, le molato wa boloi, a
ka seke wa kgōnaga. Taba kgoto ke go rapêlu, mo-
sadi a boê. Ke le naba, rena a ke sa mnyaka.
O wa kwala, ditaba ditšwa di le ka gae, o ile wa
ya le mang mo we, ngakeng e we, ya go tšha mo-
sadi gore ke moloi. Ga gōna, ke ile ka tšama ke
dikwa ke le noši. Bjaale ke molaō, a owa, ke di kwile.
Le a tšeba lehu le tlhakantšha motho tlhōgō.

868

K34/82

654

1610 Gwa rumiwa matšo wa go ya go rapêla taba ya boloi. Dibaka a dibe pedi gwa rumiwa yêna Makôkôropô go rapêla molato o we. A napa a wêla tsela, a ya ga sekgobêla. A fitsha, a ba botša gore ke rumile ke baga Mohlabe, ba ite ke tle ke rapêlê molato wa boloi. Ka morago ga mo a rapetšê molato, a gona se sengwê. A owa dikgôri, a ketsebe gore go suna le se sengwe. Bjaale ka pe a sa mpatša se sengwê. Yo mongwê wa ga sekgobêla, a se manna yo wa kgôri, o wa kwala, bjaale lena, nkabe le mofetole mo gonago taba. Re a dikwa go tlhotla bodiba a se gore go a tšibja gore ka gare, gona lekwê na. Sepela o matšê boloi ke taba e kgolo, bjaale ka goriale mo we, a tlhakole masepana ka kgomo.

1611 Makôkôropô a gona, a ya a botša Mohlabe taba e we. Bjaale banna ba ga Mohlabe bare, go sekwai, ba kwala. Mafapoga a ngwana bu tlhakola, ka gobane, ba tlhoka go tlhakola, ngwana o tla sepela a nkga ôna. Di a kwala ba bina tlou, fêla melato, a e ke eba marope gôdimu ga motša. A ntšha kgomo, a e fa sebaka go rapêla molato o we. Sebaka sa boêla, sa ya sa fitliša matšû a we.

868

K34/82

655

Ba re, sepela, o mmošā molato o fedile, rena ga re
 sana pelaêlô. A goma a ya, a ba botšā gore mola-
 to o fedilê. Ba re, a owa, re lebugile, bjaale moso-
 di yola o kae. Phiyo tša tšau a diphatlhagane, ke bo-
 ne, gore go kaone go thōma ka molato wa go rapela, go-
 re ge go fedilê, ōna, go kgōne go bolwebolwe taba e
 we.

1612 Re nyekha mosadi wa rena, ba mofa. Sebaka
 sa ya. Sa fitlha, bjaale ba hwetsāna mong wa mo-
 tse, batho ba palakane baile magae a bōna.
 Ke aumile ke ba ga Mohlabe ba itōe, ke tleke
 ba kgopella mosadi wa bōna. Di a kwala, batho
 ba palakane. Ka gojale mowe, nka seke ka kgōna
 go fetola molato ke mošī. Ke tla tšama ke ba bi-
 tša, wena ore, ka moswana e sale, ka moswanyana
 o tlê, ba tlatla ba go fetola.

1613 A goma, a ya a ba botšā gore, ke hwetsāne go
 rena motho. Taba e tlabā ya ka moswana. Ba re
 di a kwala, moso a ona lešidi, ke moka bosele, re
 tlatla re dikwa. Ke moka ba palakana, ba e kê-
 la magae. Ka moswana sebaka sa re go tsoga
 sa ya. Ge re fitlha sa bōna batho ba etla. A o-

868

K34/82

656

we, ba kgobakana, a dutai mo we kgorong.

1614 Ba begelwa taba ke mong motse. Le bitša ke nna, ba bina nko. Maditšele o buile, bjaale, are, o sumile ke bathonyana, bare, ba nyaka mosadi wa bōna. Bjaale kare, nka seke ka kgōna go mofetola ka baka la gore, e be le se gōna. Ke yōna taba e we, ke le bitšetrugo yōna. Ba kwala, re swanetšē go ba fa, ka baka la gore diphōšō tša bōna ba lefile ba feditšē. Re seke ra fetolana taba re noši, re swanetšē go bitša mosadi a tlē mo. Le yēna a kwe re we re tla go re bolabola.

1615 Ba bitša mosadi a tla. Bare, go yēna, o wa mmōna monna ya, are, ee, ke mang, are ke Mauwane. Bjaale o sumile, ke monna wa gago, are, o nyakawena. Ke a dikwa, fēla ga ele nna, a ke saya, ka gobane, ke rakilipē, ka gore, ke moloi. Le bona, nna ke kutlhile kae, boloi bjowe bjaka. Papagwē are, o wa nkwa ngwanaka, o swanetšē go boēla. Ba ke ng sa boloi, ba filo go thōma. Bjaale ba bile ba ntšhitšē kgomo ba rapetšē taba e we. Ba ka ya ba mpolaya, bu tla re bitša molato wa gago. Re llē dikgomo tša bāna, ka baka la gago, sepela ngwana.

868

K34/82

657

ka. Ngwana a akwa, a thutogoga, a ya a tšeya
dilo tša gagwe, a boela bogadi. Ditaba tša bōna
tša fēla di e tla mowe.

1616 Basadi ba šala ba raka mosadi ka moragō ga lehu
la monna wa bōna. Mosadi a dula mowe, a sa utile
boloi bja gagwe. Ka baka la legowa le we le ilego
ta ba gōna. Ge go kaba le legowa, mosadi a ba
a rakiwa. Molesetšē, a pe ša boya, ka gobane
le gowa le we le ka seke latloga pelo ya mosadi.
Ka goxiale mowe, o sintšē leina la gagwe. Ge
go sahuwa mosadi go tla hwa monna. Ka gobane
ba ka seke balebellana ga botse.

1617 ~~Lahu la sekupai~~ Mohlabe. Ka moragō ga mo
mosadi a tšo boya gagaba, a dula mengwaga e me
tlhacano, mokgalabje, yo we a xphela. Morakiwa a thō
ma go kwana le Mokgatli. Kwana e we, ya bōna e
be e ya go bolaya mokgalabje yo we. Gwaba le
bjala motšeng, o mongwe. A roma Mjafē ngwetšī
wa Mokgatli go rēka bjala bjo we. A rēkela, monna
yo mongwe wa moeng. Bja se go fitlha, ba kgobaka-
na ba nwa, ka ngwako kwa ngwetšī. Mokgalabje
are, tšhelang sethepa, le mpeele, ke tla nwa moregere.

868

K34/82

658

Ba dira bjale ka taelo ya monna wa bona. Mong motse le moeng yola, ba tšwela kantle, ba ya goba ba dutsi kgorong.

1618 Dimpa tša phatlhā^{ka} empa go ile gwa phatlhā^{la} ya mong wa motse. A re, go moeng, a riē ro nwa, are, monna, nna ke sa tlimile. O eme le badimo ba goba, mong wa motse, a ya a nwa. Motlhare a we, o be o leboga le kudu. Wa napa wa tšela seelong, a šita le go tšwa ka gare, ga ngwako. Mong wa ngwako o be a dutsi lapeng. A kwa fela gore dikoma di atlhaka, a lebala ga tšeya sethepa, sela sa bjala gore a se pjalē. Monna yola wa moeng, a bona modiēga, a mošala moragō.

1619 Ye a fitlha molomong wa ngwako, a makatša fela ke metsetlo. A phikulugana, mosadi a leka go mathē kga ka tšhōgō, ka dikgwete tše gagwe. Empa a sethušiši seto, a fo phikuluga. Monna, are, molato keng mokgalabjē. Mokgalabjē, are, ke bolale ke bjala bjo. Ke tšhoka maatla, mosadi yo, e be ke tla mmolaya. Ke gōna mosadi a gopolago sethepa sela. A lesetša monna, a tšeya, sethepa, a tšwela nasa ka kgakala. A re, go monna wa moeng, o tlare o bone

868

K34/82

659.

ng, a owa, wa bolêla, le wena o tla malatêla. A owa
nka seke ka bolêla.

1620 A lala a bina le rubanubô, le kamowana wa
gôna. A bakha ba kgomêla bošego bjowe, tlogô
e we, ya ga Mohleke ja lala, e dibolêla.
Ka mabanyana lentšu e ke le gôna, la gore mpitš
tšeng mokete le mokete. Ba ya ba lala ba ba bi-
tšitšê. Ge ba bitšwa ba fitša, ba hwetšana gore
lentšu la gagwe a le pitšwana. O bolabola ka se
hêbêhêbê. Ba bitšwa le bina, bja^a sa bale mowe
le ruba-rubong. Ka lona le bakha le we, aigo nwa
bjata ka lona ba ba tlogêla. Ba moiša bolobelô bo
lobu batho.

1621 ~~...~~ wa maeng, gohwa le khuta marama
ga gwa loka taba kgolo ke gore ke bolubole. Ke
nupe ke tloga. Ge ba dutš ba mmutšiša, gore
o tthabegile ka mokywa mang. A se, go bona ke
mosipidi, ka goriale mowe, ke a tloga ga nulehono.
Pele ga gore, ke tlogê, ke tla lebotš lehu la mo-
hu. Mohu, o boluile ke sethepa, o ile ge a boetšê
gonwa, nna ke ile kare, ke sahošê, kemoka bja
napa bja ya bja motlhaba. Ge ke fitlha, ke hwetš-

868

K34/82

660

gore ke metsetla. Ka butšišā gore molata keng, ya ba o re, ke bolaile ke sōna sethepa se. Mosadi a gopola ka sōna sebaka se we, a tšeya sethepa seta a tšwa nasa. A re, go nna, o seke ware, koro, ware koro, atla molatēla. A kaka ka fetola, ke ile ka no homoka. Ke gōna ke bolēla šalang, a tšeya dilo tša gagwe a tloga.

1622 Ka moragō ga kulu la monna wa bona, ba menoga bjaale ka ditšhošige dikwa mmērō. Ba loya ngwana wa Mokgatlakō. Jo we lēna ka gagwe ebe bare, ke Mpêrêkê. Bolwetsing bja gagwe, ge a dutš: a babja, ge ba tšama ba molata. Basadi ba we ba bedi ba we ba ba bina noko, e be ba satšwe. Sa tlhaba se tlhabile, a ba a lopa ka tlhōgō.

1623 Ka selo sa Mpêrêkê, balla ka basadi ba we ba bedi. Bjaale Mokgatli a hwetsāna gore bo dulō ga bo gōna, anapa ara, mokgonyana wa gagwe, a motiēla ngwako wa gagwe. A ya amo a gēla gagwe. Madirê a šala nyanyaneng. Nyanyaneng ke gore go gakua, ke gore ge ele lēšibišane dinonyana dia tš le tlhoba. Gana ngwana go ba mokgonyana ka bakalaboopa. A ba a roba, a boela gagabo, ya ba bona

868

K34/82

661

ba moagêlago ngwahô. Bjaale ba šala ba tiya ke phefô. Ditaba tša Madirê le Mokgatlh tša fêla di etla mowe.

1624 Balaudisi ba ditaba ke Mampadi Masete le Mapurukgwê Sekgobêla. Masete ke mong wa naga, sekgobêla, batwadi ba gagwe, ke ba faldadi, ba falletsê mo nagenq ya geš. Empa yêna mong molaudisi, a belegile mo nagenq e. Batho ba ba fapane fêla ka mephathô. Masete wa gagwe ke Mankwê ka buntš ka bothii ke Lenkwê. Sekgobêla wa gagwe ke Matuba ka buntš, ka bothii ke Letuba.

1625 Mapurukgwê Sekgobêla, a tšwêla pele le go laudisiš tše dingwe tša go tlhala ga monna ge a tlhala motse wa gagwe. A re, papago ke bolotšê naê, bjaale a hwile e sale wêna ngwana. Ke ya go laya ngwanaka, ke saphela. le ge go sa tšibji mohwa pele le mohwa moragô. O seke wa leka wa šegêla motlhologadi, Motlhologadi o na le mabobo, o tla gola tliša motse wa gago. Ke yôna taba e we ke go botsaga yôna. O seke wa nyatšiša ngwanaka, o tla phela matšatš nyana.

868

K34/82

662

1626. Ke tla gabatša taba e ngwê, ya rephiri, wa seke wa tšama o baka, ba ka go bolaya. Ke taba ya kgôrô ya gešû. Go be gona le monna bare, ke Mpete, monna yo a tšeya mosadi kgorong ya ga Ra-tšhoši. Mosadi yo we, kgantše ke nôga, a tla a fetša kgôrô ya gešû. Bjale monna a utilê moloi yo we ka lehwafereng. Kgôrô ya gešû ya phumêga, yo mongwê le yo mongwê a bôna mmoto wa gagwe a dula gôna. Ka morago ga mo we, a bôna gore, ga go sana nama e we, a ka ijago. A bolaya monna wa gagwe. Molato wa sebe gôna, ka gobane ke yêna a goba, a fanta mokôpa o we.

1627. ~~Makôla Sais~~ a ya a šegêla motlhologadi yo we. ~~Kgorong~~ ya ga sekobêla a gweha gwabale motho ka othi, yo we, a ilego o wa mošegela. Ka buka la go tšaba molgwana wa mosadi. Ka tšatši le lengwê, mosadi are, go Sais, bošego bjo wa seke wa tla Molato keng, ke na le leeto, ke tla boya ka morwana. Monna a dumêla, a ya gae gagwe ka morago ga mo letšatši le diketšê, letšufi le thôma go tšwara. A nehella, go bôna gore mosadi ga gôna. A hwetšama gore o gôna a êta.

868

K34/82

663

1628 A boela mola batha ba robetše, a hwetšana mosadi
 a se gona. O ile a e tšā a le mowe, matseng wa
 gagwe. Bjaale basadi baile ge ba tšena kamengwa
 kō, a bōna gore bathōma go robala. Banna le bona
 ba tloga kgorong, ba e kēla mengwakang ya bona.
 Yēna a šala a dutšī kgorong, go fitlhelā matse ka
 moka go ile gubguthi. A thōma a swara tšela ya go
 ya ga motlhogadi. Ge a fitlha, a bulci ngwako, a
 hwetšana le gōgō le a ditwē, go sena matha. Manna a
 robala, are, ke nyaka gotla bōna gore, o baya bjung.
 Kgale e be ba robala le mollō, ka mengwakang, go diē-
 la gore, ge se batšana, se fitlhelē, ba kgōnē go butšētšā,
 ba rumasē dipōnē ba bonetšētšā.

1629 A baya a ruele ^{letsōgō} serape sa matha. Manna, a nyaka go
 kgolwa ka dipolabolo tšā mosadi, o nyakile go kgolwa ka
 go bōna. O ile a sa robetšē, a kwa leboti matlo.
 A fitlha a beya fase, are, ba filo mpha phaphathi nama
 ya letsōgō, kgantše, e kabe ba mpe serape. A thōma
 go butšētšā mollō, wa dumēla, wa tuka. O ile ge are,
 o lebella le gagong, a bōna, monna a robetšē le gagong.
 A thōma go mukala, molata keng, ke ile ka gobotšā go-
 re, wa seke wa tla. O dišetšeng ge o etla, ke be ke-
 nore, motlhomong, o dišela gore, gotlatla ya mongwē

868

K34|82

664.

monna.

1630 O fo dula mo, wa se sa ya matseng wa gago. Ka baka la goreng, ka baka la gore o mponetiš. Nka seke ka bola. A re, ga go gathalege, ka gobane o šetsē o bone modivō waka, o kape wa bola. Mo wē ke tlogo, ke nyaka ga fo go bōna ke naš la gago la se sa gata kgorong ya gago. Yo we a ya kago go go bōna, o tlatla a go bōna ga nana nana. Mono, ga se budilētō, bjang, ka baka la gore, o nkhumana mo oto a go sepela. A se molato waka, ke molato wa gago. Ka gobane, keke ka go botsā gore, wa seke wa tla, wa fotla.

1631 Monna o ile a šita go kgotlella, go latlha motse wa gagwe, ka baka la phoka. Phoka, ke gore motlabo, bjale phoka ya marega, letšatši la thaba e a ologa. Motlabo le jēna, a ka goraka le baka le lengwē le le lengwē. A le badiša matšatši a le ka mowe matseng o we. Ka tšatši le lengwē gaaba le bjale motšeng wa gagwe. Monna, a tloga a ya le motlhōlogadi, ba ya ba tlhwa ka e nwa bjale bjowe. Ka morago ga moletšatši le diketšē, are, a riē gae, are, ke sa emetšē go nwa phitšhē.

868

K34/82

665

1632 A botšhe monna yo mongwe, wa go šadi, gore sepela
o botšhe monna yola, mang, Makwale. Gana bjale ge ke
sobella kumo, ke bōnē, a nkhwetšana. Ka be ka fitlha
gae, a se sa tla, a napē, a dule. Morimwa a makala,
are, molato keng. Moradi are, uena sepela o mmotšhe a
wa ditseba. Ke na gore, ge gaga le mapoto, ke lešale ntha
gō. A re, a nwa, go tlišha le mapoto. A re, ke dikwile
ke tlaya, ke mmotšhe. A re, o seke ware, o tlaya, o mmotšhe
sepela o mmotšhe gana bjale, a mpōnē ge ke tloga. A
ya a mmotšhe, a ba a molebella, yaba gōna a tlogago.
Monna, o kwa bjale, are, uha seke ka tloga ka le-
belo gae gaga, ke lebelele matsola a mpōna. A šela
a nwa, a tagwa, a rōbala matseng wa gagwe. Bjale
sa a le mowe.

1633 Makwale o e pitšeditšhe lehu, matlhomong ma-
tšatši a gagwe, e^{ke} sale a matelele. Ka morwana are
go tloga, a ya go kgopela tswarêlō. A re, go yēna go-
ma o boêlē, motšhe^{wa} gago. Ge e le go mpōnēla, a mpo-
netšhe, fêla o ka seke wa tšeya. Monna o kitotšeya
gore, ke meswaswa, a bōna a bile a befetswe.
A bōna ga botšhe gore, bokadone, ke go boêla gae,
a napa a goma.

868

K34182

666

1634 Ge elehu le ntebane, bokame, ke go bola sephiri a-
la. E re, ge ke e hwa, e be batho ba dikwile. A ka
a dibolabola phatlalatša, o ile a ba seba ka sephiri.
A re, go banna ba bangwe, ke wetšhe dikomeng, bjale
ke šita, gotšwa. Ka gobane motho ga ele lešoboro, a
tšena komeng ke moha a sa tloga. O swametšhe go bola,
a loge le babundi. Ge a ka bōna kōma, a tšhaba ba tla
mloya, bare, o tšama a bola. Le ge a ka seke a bola
ba tla nwe, a tla tšama a bola. Ke riale ka gobane,
moradi yola, ke mmonetšhe, bjale are, ganna ka seke
ka tloga ngwakhong wa gagare. Ke mkgwa o we, arego,
ganna, ke molatele.

1635 Ke sephiri la seke la tšama le bola. Ke le anēgela
fela gare, ge leka bōna ke le ka mkgwa o mongwe
lebele a tšaba. Bare go yena, e fela ke lehu la ga-
go. O mmonetšhe ka mkgwa mang, gapē taba e we
e a bofisa. Fela ke tla le batsa ka gobane, ke
šetšhe ke le sebile. Ke sepipimpi, aiwa re a di-
kwa. Re ka seke ra bola, ka gobane, ke sepipimpi,
ta ka metlha go bolwa kgōromela. Ke ka tšatši
le lengwe, moradi o ile are, ganna, wa seke wa tla
ke na le maeto. Bjale ka no bōna, re tšhwa naē.
Letšatši la ba la dikela, a le gōna.

868

K34/82

667

1636 Kgopola yaha, ka gopola gore, o forane leyo mongwe. Ka le tsubjana, ka nekella, ka hwetsana, a go tšitšē mollō. Ka goma a sampone, ka gobane, motho ge a dutši mollong, a bone tša kgole. Ka goma ka boēla ka gae, ka ya ke e tšiša gōna. Batho ba ba ya malaang, nna ka šala ke dutši hgorong. Ka morago gomo go ile tuu, ka tswara trela ya goma mowe ga motlhōlogadi. Ke gopotšē gore ke tšaya ke mohwetsana a nalemanna yo mongwē. Ka tšwella ka bula le bati, ka hwetsana, a se goma. Nkō ga e dupi, mola e be e dupa, nkabe ke ile ka goma. Ka robala, kare ke nyaha go mmōna ge a tšō boya. Ka morago ke kwa a bula le-bati.

1637 Go galla nama ya letsōgō. Ka go bula le bati, ka phufoga. Bjale ka kwa meriri yaha e tšhaba. A thoma go bolabola, gore, ka filo mpha phaphati e, kare, ke numa kgantše a se nama. Bjale a thōma go butšetšā mollō, mollō wa dumetša gotuka. O ile ge are, owa lebella, ampōna. Are, goma, o nyahelang, ke ile ka gobotša gore wa sehe watla. Gotloga le hono wa sesaya ka

868

K34/82

668

gae gagago. Ke moka ke mkgolegong ka lona le
baka le we.

1638 Ke moka ke lehu la gago, o mmonetshe go fitisa
go bonela. Nkabe o mokwê ge a be a go botša gore
wa seke watla, motlhomong o be o tla tšega matsa-
tšinyana, bjale lehona, o wa di'bōna. Le gakanthe
bandi, ka go sekwê ma ga lena. Banna ba bantsi
ba hwa ka yōna tšela e. Ka go sekwê ga bōna,
wa kwa motho are, o wa tšeba kgantše ga tšebe
selo. Mogologolo ya mongwê, o ile a šia seema se
Pōpōtēla e, e sakwego, e wetše magaleng a mohwe-
lere, are ke melōra. A tšee, motlhomong a ka go-
ga ošela, wa phela matsi: nyana. Kudumolao,
kwe ge are, a tlogēšē motse wa gago. Homola-
ng le ntlhamola pelo, ke tla ōta ka matla ba
lwetši ba sešu bo ntšwanē.

1639 Pelo ya mosadi e batlhoka, a lala a sa rōbala,
ka baka la gore monna a ka a molatēla. Are,
o mponetshe lehona, o ile golala, a botša basadi ba
gagwē. Bošego bja la bobedi ge a robala motse-
ng wa gagwe. Ba tla baloi ba morwala, baya
ba mmolaya. O ile ge ba mmuisa ka ngwahong,

868

K34/82

669

a lora, a fofêla ka leweng, bjale ge a yo wa fase,
a wa ga botse. Ke ge ba mmuisa, ba morôbadiša
le gogong.

1640 A phafoga, a kwa a tlhabile ke madi. A thōma
go anêgêla moradi ~~tradišo~~ wa gagwe. Jêla ke kwile
botlhošo ga ke wa fase. Ke tlhabile ke madi di-
tlhakoring. A retse, motlhamong, e be ba gorwele
baloi. Go bōnugala bjale, pelo yaka e botlho-
ko kudu. Madi a we, a utswerego, e ke ke tšhwa-
na. Ke moka boroko bja se sa ba gona, metsetlo
yaba e megolo. Mosadi o kilo tšeya ke dinyane,
a bōna bolwetši bo tšwêla pete. Mmele wa gagwe,
a wa tiya, eke a na marapō.

1641 Ka morwana a tšoga a ba botšā gore leho-
no, matha yola a robala. Molato keng, ka mabanyana
se e tšitšē naē, a thabile. O nore, go phafoga
a ba a laudiša toro ya gagwe. Kamorago ke ge a
bolabola gore o tlhabile ke madi. Ke moka ke gō-
na go tlhabega gagwe. Ge ba yo motlholo, ba
hwetrāna gore bolwetši ke bja bogolo. Mosegare o
me a tšhwa a bina le rubarubō. Ge letšatši le dikêla
are, šalang. Ba thōma go makala gore molato

868

K34/82

670

keny, motho a tllhabega le gohwa. Bjaale banna
 ba la a go ba reba, ba ba tllhulošeträ le hulamo-
 hu. Moepolai ga lelwe, o be a tlogêla, motse wa ga-
 gwe, a dirang. A owa la seke la bolabola bjaale
 banna, mosadi yo we, yêna ka notsi ke molai. Ba-
 tllhölôgadi bona, ge ba ka seke ba šegêlwa, ba
 tla phela ka makgwa mang. Ba swala tllhögô e
 we ya ga šaci: baiša gagabo. Molata wa se-
 be gôna. Mafelô a ditaba tša sekgobêla go
 nna.

Temana ya 3 goteiwa ga mosadi le go mowara

gampê

1b+2 goteiwa ga mosadi; taba e ya gatiya, ke
 taba ya monna yo mongwê le yo mongwê. Bjaale ta-
 ba ya gatiya, e bakwa ke go sekwamê goba bu-
 purupuru bja mosadi. Ka goriale mo we, bare, a ba
 iwe, ba pjatlana dintä. Bjaale seema se sengwê
 bare, dikgomo go lwa tša šaka ka lethii. Bjaale
 go tllhabana ga dikgomo, ke go baka se sengwê. Ta-
 ba kgolo e we, dibakago, ke gobaka ditshadi.
 Go pjayana dintä ke monna le mosadi, go lwa tša
 šaka le thii, ke ntwä ya banna.

868

K34/82

671

1643 Molaô wa mo monna a lwele le moradi. Pêlo ya moradi ke e telele. A kgupišana le yo mongwê ke gore, batho ka moka eka ba molebetšê. Botelele bja yôna, ke gore a phakišî go swarêla motho yola, a fapanego naê. Pêlo ya gagwe, e fodula e na le lehuto go iša go sa felego. Bjaale monna ge aile, a tiya moradi. A swanêla go tšhabêla ga batwadi. Le ge aile a tšhabêla go bona, ga gona tuba, baka seke ba moraka. Ba tla moamogêla, fêla go a salego. O swanetišê go tšhabêla ga motho yo mongwê, goba ga mogadibo wa gagwe. Motho yowe, goba mogadibo, o wa motliša, a tla a kwa ka moga, o we ba levelego ka ôna.

1644 Le ge aile a tšhabêla ga batwadi, lya ba ke la mathômô, a ba molifišî. Le ge a moteile ka mokgwa o mošoro. Ba tla na mmutišî fêla gore o be a gotielang. A ba botšî, molato o we, a goba a motiêla ôna. Ba tla nyakêla, motho wa gore, a maisê bogadi, bjaale a napê, a o kwa le gore molato e be e leng. Le yêna ge a fitlha, a ka se no fitlha, a bolabola le monna le moradi, a owa, o tla bitšî mmatswala wa mmoradi le wa monna. A thôma go

868

K34/82

679

ba a nêgêla ka mangwa, o a tšilego ka ôna.

1645 Phôšô e ga mang, yo we a hwetšagaga
 a na le phôšô, o swanetšê go mo ômanya. Ga
 mmôgô le batswadi ba monna ba tla thikisa
 sebaka. Mowe re hwetšana gore, seema sere,
 laya ngwale, olaê marebane. Ngwale ke moradi,
 marebane ke wa monna. Ye bathôma ka
 lentiu la ngwale, ke gore phôšô e na le ngwale.
 Bjaale ga ena le marebane, bare, laya marebane,
 o laê ngwale. Moradi ba tla mo ômanya, ba mmo-
 tša gore motho yo ke monna wa gaga, o swane-
 tšê go kwana se we a go botšago.

1646 Motho a balae ka gotiya, a laya ke melomo
 ya batho. Moradi ware, o êlêlana le gotiya, o ka
 ba wa bolaya. Ke nnete kgati a tšela motho,
 e napa e ritidiša. O kwa ba bolabola gore a
 ba tiri pelo. Re a tšeba gore moradi ke motho
 wa go kgopiša motho kudu. Bjaale ka goriale
 mowe, o seke wa êlêlana naê. Re a bôna
 gore o na le phôšô. Monna ga ana le phôšô ba
 tla mo ômanya, ba mmo-tša gore, bopudi ya
 tšela ba rutla metse ya batho. O tlogêlê

868

K34/82

673.

taba e ya go tšoga. Le ge nke o furile ke
yo mongwê, a go butšitšê gore, o ile a mmôna a
na le yo mongwê, taba kgolo ke go tšwara mo-
tho yo we, a go fapantšhago le mosadi wa gago.

1647 Molaô o, o nyakegago, ke gore a tšhabêlê
ga mogadibo wa gagwê. Go ba ga motho yo mo-
ngwê. Fêla ge a ka tšhabêla, ga motse o mongwê,
ya ba marae, gona le manna. Ba swanetšê go mo-
etšâ le ka lona letšatši le we. Ka gobane ge a
sa ka a dia bjaak, mongwa gagwe, o tla bela-
êla, are, o be o ile maneng. Le ge ka mowana
a ka tlišâ ke mokgekolo, are, o ile a robala le
una, o tla mo dumêla fêla pelo ya gagwe, e
sa lekologa.

1648 Manna o tiya mosadi, are, o wa molaya
ge e le lešadi, a fo tšolêlago buušwa telong, a
sa tlhatswa. Wa ba wa bôna le magôgô, a mar-
šwa a mabana. Bjaale taba ya mohuta o we,
a e ratege. E ya swabišâ, kudu ge gona le
banna kgorong. O tla bôna ba o šêkologa, ba
ija ga megopo ya go tlhatswisa. Go bjaale ka
mosadi wa go se kgônê go faga le yêna o bjaak.

868

K34/82

674.

Bjiale o tla leka gore, o wa mmotšā, a mofetola ka gore, sepela o ja mowe ga dithakga. Kago riale, o wa moswabisa. Ke moka monna o tlala ke pelo o wa tiya.

1649 Botlhotlolo bja mosadi. Taba ewe, e dira gore monna a nodula a fapana le mosadi wa gagwe. Lehufa ke taba e kgolo. Monna o hufegela mosadi wa gagwe, ka baka la mesepele ya gagwe. Bjiale le yena mosadi o bjiale. Lehufa le legoto ke lamang gare ga mosadi le monna. Ba bangwe, bare, lehufa le legoto ke la mosadi, ba bangwe hare, ke la monna. Putšiso e we, e ile ya baka dilo tše dikgolo, le gona ya nka ka go diya gore banyphe go swarana ka diatla. Ka leka matla go tima mollō o we. Ka ba ka o kgona ka o tima. Ka ba tlogela. Ka moswana ka toga ke ya go yo mongwe wa go ena ka letlhakoring la banna, ka mmutšisa. Ka fetela go yola wa go ena ka la basadi le yena ka mmutšisa.

1650 Ditlhalošo tša mahufa gare ga monna le mosadi.

Monna, monna o na le lehufa le legoto, ka lona a ka bolaya matho. Mosadi wa gagwe a ka kgetha, momotlabo, empa monna a ka seke a kwana le taba ewe

868

K34/82

675

ge a e bina. Ba tlatlhane ba elwa, bjaale, ba sa le
 botšhe mong tlhōgō ya taba. Mosadi la gagwe lehufa,
 o na le lehufa le legolo, bjaale o rōba fela ke bosadi.
 Ka gobane, a se yo mogolo go monna wa gagwe, o bu-
 šwa ke monna. Monna, e dira ke motšhwa o, a ka kgōna
 go. Empa pele, o swanetše go thōma a bolabola le
 mosadi Gore, ngwana kete, ke ya maduma, ge mosadi
 le yēna, a o kwana naē, o tla lokolla monna gore
 a yo bolabola naē. Motšhwa, yēna, a ē, ammotše
 gore, monna waka o wa go nyaka. Ge a dumetšitše
 a nobōna a etla naē. A ba fē ngwako ba rōbale ka
 gare. le bjale ge a dirile, o wa kgōna gofa motlaba
 wa monna wa gagwe. Bjale monna a ka seke a du-
 mela go bitšetša mosadi wa gagwe motlaba, le bjale a ka
 seke a mofa. Ge la eke mosadi o etaola bjaale
 ka monna, lehufa la gagwe, e be letla fitiša, bjaale
 le a bonagala, a le bonagale kudu. Ka gobane o
 wa kgōna go fa monna le motlaba wa gagwe ngwa-
 ko.

1651 Bjaale ka monna yo Fereka Mohtabe, baile ba
 motšela mosadi bare, ke Masefako ngwana 'Makōkōrōpō'.
 A natla a dula, a ba a repela le banna ba bangwe
 yēna^e, sale ngwana. Lehumō la dikgaitšedi le atwe-

868

K34/82

676

npe, ka gobane di kgomo tša bona, a tša swaneta go le-
wa ka kgano. Di swanetše go tšeya basadi, gore ma-
mmuni yo mongwe le yo mongwe, a be le lapa la gwe, mo-
we atlatlago a beya se bjana sa gaywe gona. O
vile ge e le monna, a tšeya yo mongwe bure, ke Tora
ngwana Moeng.

1652 Mamatsake, ke mogadikane wa Maname mmagwe
Zereka. Bjale lapa la Mamatsake le kbane yena, ye-
na o be ana lengwana ka othi, wa moretsana, a tšeya
ke buga Masete. Leina la moredi, bare ke Serokare
Bjale dihyano tša go tšeya yena, di ile tša tšeya
mosadi matloaeng. Bjale basadi kamoka baba-
raio, ba lebane yena Zereka. Ge e be e seka ba-
keng la megabaro, wa lapa la Mamatsake o be a
ka fo ketšwa.

1653 Tora a ba moopa, unete monna o na le-
lehufa. A ka seke are, go bona, a sitwa go imi-
ša mosadi, a rēta yo mongwe, gore a mathušē.
Mosadi o wa kgona gore, monna bjale ga go
botse gore se fo dula se le bu babedi. Bokaone
ke gore, o tšee mosadi yo mongwe. Ka go riale
mo we go šupetswa gore lehufa la mosadi ke

868

K34/82

677

~~le~~ le nyana, le hufa le le golo ke la mouna-

1654 Zereka, a thāma go e lafiša mosadi wa gagwe. O meala fiša bakeng sa boopa, gore motlhomang, a ka ba le katlêgo ya go ima. Lentšu le legolo ke go bofediša. Ka go bofediša mo we, go nka kiwa gore mosadi a ime. Ka baka la gore motlho o tšeya mosadi a dirêla gore, ka yēna a hwetšane bana. Le gōna ge o ile wa tšeya mosadi yo morwa, o swanetše go dira matsiši, kangwa-kong wa gagwe. Matsiši a we, a bolwabolwago, ke gore kgwedi gaba kgwedi tše pedi. Bjaale ge a ile a šita mo we gōna ba ka bōna maanō a pōfêlō.

1655 Malaō wa go ja ditlhare tša ~~ke~~ pōfêlō. Molaō a we ba fāwa ke ngaka. Le seke la whgaka-ntšha go alafa, goriale ke ngaka. Ditlhare tše tšaka, ge ke bōfêla motlho ka tšōna, o leka ka maatla go e tima dijō tša naga. O le belle, yēna mosadi yo. Le yēna mosadi a be bjaale. Ke gore, ge o na le motlaba, o wa molesetša, le yēna mosadi. Ke ōna molaō wa ditlhare tšaka, le dirê ka mahgwa a we ke lebotšago.

868

K34/82

678.

La tlhoka go dira bjacale; ke moka ditlhare tša
ka dika seke tša kgōna.

1656 Tšhumiso ya ditlhare, manna o nna tšatši ka
lethii. Moradi yēna ke moka ke modiro wa gagwē,
ka moswamyana, a sešū, a jē selo, le ka mabanya
na. Bjacale ge a dutši a dira ka mokgwa owe,
manna o swanetšē gore, a seke a motlogela,
a robale naē, tšatši le lengwē le le lengwē. Moradi
le yēna a seke a utela manna wa gagwe, se we
a se kwago m-m eleng wa gagwe. Ka go riale
mawe, o tla kgona go tšhatšetša ngaka. Gore
ka tšatši la gore ke ile, ka o kwa a lla ka gore.
A kgone go mafa ditlhare tšā go lebana ga
na mawe.

1657 O ile a dula kgwedi ka ngwakong wa
Tora. Kgwedi e ile ge e balana, a motšā gore
ke bone kgwedi. A goma a boēla go ngaka, a se
o e pone. A ~~ya~~ thōma go mmutšiša diputšišō.
O tšeya matsišiši a makae, a matlhano, ya re
ke bolwetši. Ge a sena bolwetši, o swanetšē go
tšeya matsišiši a mabedi, la boraro a fele. Ga
lome nka teng, go a loma, le gōna ke bolwetši

868

K34/82

679

bja phati. Mmuwi ga naô, mmuwi keng, kebo-
lwetši bjo bangwe bja basadi. Ke gore, o robula le
yêna, ka moragô ga mo banna bjo fêla, le khutšea
banna bja goma bja tšwa. A ka lemoga. O fêlê
o mmuwišea, yêna ke mosadi, o wa ditseba. A tšea
ya setlhare a mofa, molaô ke o nola wa mathômô

1658 Mamatšake o be a šetše maruping, bjaale Fere-
ka a gile moraka wa gagwe. Je a boela go bôna
ba maruping, a tshela nokana e mamoritane. Gore
ga metse ya bôna go a gile baga Malikôrôpô. Bja-
ale, a tenêga gaga ka molaô wa ngaka. Ka ba-
ka la gore, bala le bôna ba nyaka môya wama-
nna ka mekolong ya bôna.

1659 ~~ya~~ ka mengwakong ya ba bangwe ba-
sadi. Mosadi yêna o sa be ile molaô ya ngaka
pelong. Bjaale monna o la tšile molaô ya ngaka.
Le yêna a thôma go phula tšea gagwe ditse-
la. Ditlhare a dilesetšea go apeya, go dirê-
ga bjang, e kego a, o sa apeya ditlhare tšela.
Phetolo, a senna sekgerô. Monna a se, ga se
molato waka, molato ke wa gago, o sepela kudu.
Sekgerô, ke se bjana se bu tšolelago tšea go ja

868

K34) 82

680

go sana. Bjaale se bjana sewe a sena mokhu-
rumêlo (tekesela). Ge a bolabola ka mokgwana o
we, o šupa gore, o swanetše go tla kangwakong
wa gagwe. Piti e bela ka pela ga ena le mokhurumêlo.

1660A goma a boêla kowa go yola a bogogo go
yêna. Ge letsatsi le diketše, a tloga a ya ga
ngwetsi wa Mamatsake. Ge a feta ba ga Makôkô-
rôpô ba mîmôna. Ya ba gona le monna yo barego
ke Koko Makôkôrôpô. O kgethane le Tora, a napa
a fapana le mong wa moradi. Ge a mîmôna a sa-
bella, le yêna a gopola go ya mola ga mogwera
wa gwe. A na fêla a diva bjaale bjaale. Ma-
nna a ba a treba, gore ge a tlogile, go šala
gona yo mongwê monna.

1661A ya a goma, a swara setlhotlolo sewe
ka tsatsi le lengwê, a feta bjaale ka metlha.
Setlhotlolo sa gopola gore a napile, a e ya.
Sa ya ngwakong wa monna yo we bjaale ka me-
tlha. Kganthe a e go fitlha, o dula tseleng, go
fitlhêla le trufi le twara. Batho ba bile ba e ya
malaong. A goma a boêla ka gae, a fitlha
a bula le-bati, a hwetsana monna yo we ka

868

K34/82

681.

gare. A motšeele se sengwe sa dihaparo tša ga
gwe. A molesetša a tloga lepa letwariwa kamorwabo.

1662 Ba ga Makohōrōpō ba roma sebaka gorape-
la ka kgomo. Bjaale a ba tswarēla, ba dula
le kgomo ya bona. Mamma a ba swarela lepe-
lo. Pelo ya gagwe e batlhoko, ge a bona mo-
sogana yo we, pelo ya gagwe e ya kgole. Bja-
le kgopolo ya gagwe, ya lehuja ya mokgopotša go šele.
Kganthe morinyi, a romela sebaka, molato wa fela ka
tswarelo, kemoka molato o fedile. Le ge o kamolifi-
ša, a lefa kemoka molato o fedile. Mo we reithu-
ta seema se, tše ditwago di a gatlhana, mma-
tla a gatlhane le mpja.

1663 ~~Te~~ereka a tihuba motse wa gagwe. A bo-
tša ba nkana ba gagwe, gore, ka mokgwa o mo-
sadi a nkgupišitšego ka ina, ke tla dira kotse.
Bare go yēna, molato o fetša ke gorapelana, kotse
ke taba ya boima. A ka a ba theletša mowe ba
mmotsago. A ba lesetša, ba tšwa baya mašemo-
ng. A šula a tihuba mengwako ka moka gayō-
na. O ile a thoma ka wa Masefoko, kamorago
wa minagwe, a feletša ka wa mosadi Tora.

868

K34/82

689

1664 Batho ba tihlogela mkgosi. Ke lebaka lama
 ba lema matlhakeng. Ba bona dikgabo, e seng kga-
 bo. Mmaloi, motse o wa swa, ba tšwa ba hubahu-
 ba. Ba hwetsana gore mollô, o setse o e netšitše
 mengwako, kamoka. Ba tloba tloba ba e ya kowe
 lekowa, gwa seke gwa thuya selo. Dilo ka moka tša ka
 mengwako tša loba gammôgô le ha mabele. Monna a
 tšhubile mengwako e mpedi ya go sebe le molato.
 Kgantše nkabe a tšhuba ngwako wa Toru, yo we
 a nago le molato. Ga gona taba yêna mong o se
 kupile

1665 A iša basadi kamoka magagabo, gore ba yo ba
 ba manaletše gona, gammôgô le mmagwe. A
 gwaba le mosadi yo a ilego a belaela. Ka morago
 a ya a bitša Toru, e ba ya, a ya a dula nae
 mo we mmagwe a dulago gona. Masefako yêna
 a šala a sale ga kgantšedi ya gagwe. Bjaale
 mogadibo wa gagwe, e moraka. A tloga, a ya a
 dula lapeng la Mpakwane. Monna a ke, a e ya
 a moukamela, o ngaletšitše. O e tuletše ka lape-
 ng la mosinyi.

868

K34/82

683

1666 Masefako, a thōma go belaêla, gore nna ke wa mang. A roma Ramunku Raganya gore, a yo^m pu tšetša ga monna wa ga Mohlabe gore nna, nna ke nna wa mang. Monna yowe wa sebakka a ya, a fitlha, a mohwetsana a le motseng wa ga Morei Mowe, a gore, go tšukwa motse wa gagwe a tšhabêla gona. Ke ba ga malame wa gagwe, ka gobane Manawe ke ngwana Morei. A moanêgêla mantšhi a go tšwa ga moadi wa gagwe. A fetola sebakka a le noši, are, ke dikwile sepela, ommotšê, ke tla dibōna. A goma a ya a mmotšê gore o ile, o tla dibōna.

1667 A dula a lebelia monna gore o tla ka a bōna. tšatši le lengwe a etla go tla go bōna bana. A no bōna a satle. A goma a moroma gore, sepela o mmotšê, bjale, ke a fetla gore, taba yaka e kwe ke bana. Ka bakka la gore ke kgale, bana baka ba bolaya ke phefo, le tlala. Sa goma sa boêla, sa boetšha mantšhi a we ga monna. Sa bōna gore goya ke mmotšê a le noši, ka morwana ke tla šita ke dikwile, ka gobane a ka fo tšhanoga, are ešhi ke mmotšê.

868

K34/82

684

1668 A tseñela ka malame wa Jezeke, ketlile maloba, ga le mpōna le hono ketla la bobedi. Bjaale, maloba, a kaka ka le botšā selo, keile ka gopola gore ngwana o tla le bitšā, a le botšā ka noši. Bjaale taba ya go mmakatsā, ka na bōna, a mphetola a le noši, kantie le go bitšā yo mongwe, gore a moelabie taba e. Bjaale le hono ke tšile ka noši, nna ke a le botšā taba e ke sepelago ka yōna. Ke rumile ke mosudi wa motlogolo wa lena, ore, nna ke wa mang. Ka yoriale nowe, ke sa gore le motšē, a tšē mono ke mo anēgēlē mantšū a we.

1669 Wena mmitšē ka noši, o tla no mpitšā, ge o bōna a sa ntšopole. A re, di a kwala, le maloba, ke ile ka mmitšā ka noši. A mmitšā, a tla Malome wa gagwe, a fapana naē. Nama ya betwa e a songwa. Ke sa tšile ka mantšū a la a maloba, ore, wa seke wa makala ge o bitšā ke banna ba bangwē. Ke gobane ke kgatē a bone phetolo ya gago. Di a kwala, bjaale le nna ke sa tsama ke tiya dikōta. Motlhang ke topolago, o tla ~~mpōna~~ mpōna ke etla. Ke a gokwa, empa ga

868

K34/82

685

ke kwe ga botse. Ka baka le, maloba ke tšilo wa fofetola o le nōi, lehošo gape. Kgantše, nkabe o botšā yo mongwe, a kwē mantšū a gogo le a ka. Di a kwala, ka moswani re ka tloga ra gakana.

1670A bitšā mmagwe le malome wa gaywe. Le bitšā ke nna, ka baka la motho yo le mmonago yo. Maloba o ile, atla, are, o rumile ke Nasefoko, are, remme ile ka e, le lehošo. Bjacale lehošo are, ka seke ka mukala ga kibitšūwa kgorong. Ke le botšā taba e we. Ke nnete, o wa kwala, yēna o mo file mang. Lehošo go bānagala gore ge o tšhuba motse, a be o raka yēna. Ke dikwile, sepela, o mmotšē, ke tla mofetola. Sa goma, sa ya sa mmotšā.

1671 Kejha o tšhala Masefako ka maanō, tšā ya kgorong. Ka morago ga mo rebaka se gomile, a šala, a dula. A seke a gopola mosadi yola. Bjacale mosadi are, go tšhwa ke tla ke lapile. A se sa diya gore a romele motho yola gape. A lla a e ya kgorong. Bjacale kgōrō ya ya, ya mogē la molato. Ba a mogetšē ditaba tšā mosadi ka baka la gore ke tšhwana. Batswadi baga

868

K34/82

686

gwe ba huile. Ge la e ke batwadi ba gagwe
ba saphela, e be ba ka seke ba amogela ta-
ba kante le batwadi ba gagwe.

1672 Ka tlhola ya Masefoko le monna. Masefa-
ko a thōma go bolabola. Ke nna yo ke tlilego mo
dikgoři. Ka baka la lehu la motho yo mongwe, bjale
re bolailwe ka baka la gwe. Ke gore monna, o ile a
twara monna wa ga Makhōrōpō ka ngwaking wa Torwa
Bjale ka gōriale mowe, a seke a lifisa, se tlhottlo.
Ka morago go tswarelō e we, a tšhuba mengwako
ya rena ka moka ga yōna. O ile a thōma kawa-
ka, ka morago wa mgagwe, wa go feletša wa mori-
nyi. Ra tloga mowe, meloeng, yo mongwē le yo mo-
ngwe a ya dula gagabo. Bjale, o ile o dutšile
mme ~~ga~~ ga malame wa gagwe. A bitša le mosinyi,
a ya dula nre. Nna ke rētšē nyanyaneng, ke
lekile golla ka go bolaya ke tlala, gammōgō le
phefo. Dillo tšē we ka moka ke phefo e boletša le
foka. Kere, mmotšeng a mphe ditō tša ka, a
kgone a ntatša ke moka ke feditšē.

1673 Zereka Mohlabe. Ke mmete mowe, a bolabola-
go. Ke swere mosadi ngwana Moeng, bjale monna yo

868

K34/82

687

we, a haka ka motifisa, ke ile ka mamarêla. Ka
 bōna gore go kaone, ke tšhuba me ngwako ka baka
 la dipolabolo tša basadi. Ka gobane bare, a fetša,
 le wena o tla nohwetsana e twana le pele. Ge
 ke gopola, ka hwetsana gore ditaba di diva ke Ma-
 sefaka, ka baka la gore koko ke kgaitšedi ya go-
 gwe. Bjaale ke ge kere gudi ya ja lotša e lopeta
 tše dingwe. Ke baka le we ke ilego ka tšhuba ma-
 ngwako ka moka. Bjaale le yēna ke tla mmotšua, ta-
 ba kgolo ke gore ke sale mo tla lelong. Morena, ke mo-
 ka ke feditšē.

1674 Ditaba ke tšewe lekgotla, dikgametsano a di-
 gōna. Bjaale ka gōrale mowe le swanetšē go bala
 molangwe go mowe ke mmudi wa lekgotla, o begela
 lekgotla. A goma a dula fase.

1675. Lekgotla, sare, ditaba ka moka re a di kwa
 bjaale taba e akanywa ka e ngwē, lena bakgala
 bje le ka re botša ge nke le kile la bōna taba
 ya mohuta a. Bare, ke mathōmō, tše re kilego ra
 di bōna, difapana nayo. Bjaale monna o na lephōšō,
 ka baka la goraka yo mongwe, a šala le yo mongwe
 e kabe, a no kgobakana, na bo felo go thii. Ge a ba,

868

K34/82

688.

ba raka, a ba rake ka moka lehona, e be ga ka se-
be le mosadi yo we, a ka befaelago. Bjaale monna,
o swanetše gore, botša nnete, gore molato keng, le
gore kgopolo ya gagwe, e gopotše kae.

1676 Morena dikgoši, ga ka gopolo fela, ke gopotšetše
fêla masuwana. Ke bōna gore ge keile kammitša
ke tlaya ke mmeya kae. Bjaale yo mongwe yo we, o
mmeile kae. Ba diyo se šutella. Bjaale e kube
o bolabole therešo ya gago. Nnete ya gafeta mo ke
bolabotsšego ga e gōna. Ditaba di kwa ke bona
ba ga Mohlabe, rena se bōna fêla thako, bjaale
ka goriale mo we, fang mosadi dilo tša gagwe le go-
ne le moraka. Ditaba a die seleepeng.

1677 Ba iša taba seleepeng, bjaale seleepe sa rēma
ka gore. Monna yo we wa ga Mohlabe o na lephōšō,
mosadi ge o sa morate, a burake ka go motšhubêla
dilo tša gagwe. O no moraka ga botse, a lefetho-
to ya mosadi ka kgomo tšee pedi. Phōšō, a ena le
ngwana Makōkōrōpō, ena le ngwana Moeng. A le-
fa molato o we. Molato wa fêla, a napa a-a-
ga la gagwe le goa.

868

K34/82

689.

1678 Molaudisi wa ditaba tše tša Zereka le Ma-sefako, ke Ramunkung Raganya. O tswaletšime mo nageng e. Mphatho wa gagwe, ke magasa ka buntši, ka bothii ke legasa. O re, monna o ile a ba setlaëla ka noši. Bakeng sa gore a lifiše, setlhotlolo, yêna ka noši a setifiša. Lehufa la gagwe, le ile la motšheela go šele. Keyâna tšhupô ya gore lehufa la monna le feta la mosadi. Ke tswanêlo ya gore monna a be le lehufa le kgolo ka baka la gore ke molaudisi. Mosadi a ka seke a fitiša monna, ka baka la gore o tlišê: ke monna.

1679 Tšhupô e ngufê ya lehufa la monna. Lehufa le godile ka le tihakoring la banna. Bjaale lehufa la bôna, le bupišwa le bu tlabo. O ka kgêtha motlabo, bjaale wa goma wa roma motlabo yola wa gago, gore, a go bolabolelle le mosadi yo mongwe. A ka seke a gana, o tla dumêla, a bolabola naê. Le yêna ke motlabo, o go bolabolella motlaba yo mongwe. Bjaale monna a ka seke a dumêla taba e we. A se mosadi wa gagwe, ke wa monna yo mongwe. Fe a ka mmôna a e me le yo mongwe ke moka ke

868

K34/82

690.

molato, o mosekisa ka molagwa o mošoro. Mowe a ka ba go a motiya. Ka mosucuna, mang motina wa gagwe, ge a mmutšisa gore molato keng, o dirile keng. Wa kwa, are, ke wele, a ka seke a bolagore, ke teile ke moketē. A owa, o tšhaba gore, a hare, o be a gotielung.

1680 Motlhōlogadi o laola ke monna yo a mōsegetse go. Seema sere, motlaba le motlhōlogadi, ke diphoka, letšatši la tšhaba dija ologa diphoka tšewe. Ke nnete, majela motlholo, o wa o keletša, gōna dila tša gagwe o tla dija. Wa tšhoka go o keletša, o ka seke wa dija. Bjaale ye a ile a goreka, dila ka moka tšewe wa goba, o dija ka wena o mofa, o ka seke wa morēa le yena go bjaale.

1681 Tšhakano ya Mafase le Tšhakane. Mafase ke mosadi yo a go ba a tšere ke ba ya Mohale, a hwela ke monna. A šala e le motlhōlogadi. Tšhakane ke monna wa ga Monguale. Monna yo we wa ga Monguale o tswaletše mo nugeng e, bjaale a tloga, a ya a duka mapulaneng. A tšeya mosadi gōna, a napa a dutšiši.

868

K34/82

691

gona. A hwêla ke mosadi, a goma a baya mo na-
geng ya gešu. Mowe sa hwetšana seema se,
ba sa boelego ke teng, mamping ba boêla. Ba
ba moamogêla.

1682. A šegêla Mafase, ba kwana, a ba amo-
gêla ngwako. Lehufa ka mpete le a tswenya mo
ba nngeng. Lehufa la mosadi le molomong, le kapelongo
le gona, e mpa a letubi. Ka monna le a tuka,
mowe a ka bolayago motho ka lona. A no fêla
a fapana le mosadi ka baka la lona. A e tlhwa
a motijana.

1683. Mafase a ripiwa bo pele ke Tšhukane. Ka
tšatšane le lengwe, a bōna mosadi a kgopela mo-
tšoko go monna yo mongwe. Ba ba ba segiša-
na, e seng, go segišana ka go latswana me-
lomo, a owa. A gapola gore ba bolabodišana
dišele, a kwa botšhoko kudu. A seke a bolabo-
la a fo homola. Ka mabanyana ba ya ba ga
tlhana. A thōma go bolabodiša mosadi, maba-
pi le kgopêlō ya motšoko. A se ke be ke fo-
kgopêla motšoko fêla, e seng taba e nywe.
Ke motšoko mang wa go sega.

868

K34/82

692.

1684 Motho o sega le motho, diphōlofōlō di segi-
šana ka bophōlofōlō bja tšona. Ke phetola ya
mosadi ge a fetola monna. A re, ke le bone le-
sêgō la lena, ke lesêgō la matlhō. A owa, hgo-
pola e we, a e gōna, ge e ke e be e le gōna
bjaale ka ge, a be o le kyale, nkabe re no bo-
labola ka molomo. Ka gobane o be o ka seke
wa seke. Ke tla go lutlhiša le hono, ketla
bōna ge nke banna ba tla go nyaka. Ge
ke go tenne, monna wa ya Monquale, bokwane
ke go boela moragō. Ke tibile gore o tla bo-
labola ka mokgwa o we.

1685 Ke tla go kyela matlhare pele ke tlo-
ga. Matlhare, ke gore, go tiya, e seng go
tiyamana, a owa, go tiela go bolaya. A šule
a tletsē ngwako. Ba tla roba matlhare a go
tla ba matlhakola ka ōna, ka gobane e ka
seke a kyōna go tšwela kantle. A napa a
modula gōdimis, a motiya. A bōna gore go
tiya ga go motšwae selo. A tšeya mphaka,
a moripa bopele. A re, bjaale ke go upile
o tla khutša go kitima le banna.

868

K34/82

693

1686 Mosadi re tšeya dinoka tihogō e nu le be-
ng ba yōna. Ke beng ba mosadi, ba bolubodišana
mo tabeng e. O ile go kwa botlhoko bjo we bja
sa mphaka, a tšhabēla ga ba gabo ba ga Ma-
buhane. Kgoro e we bare ke ba^{ga} thipae ba ga
mphaka. Ba gona go kwa ditšhila tšewe, ba
tšeya ya bona mefaka le mapara, ba molata go-
re ba yo bolaya. Ba huetsana a tšhabile, ba
mohyakēla ba seke ba nōna. Ya ba baiša
ditaba mošate, kgorong ya ga Mohlabe. Kale-
baka le we kgori, e le ele Sekwai Mohlabe

1687 Gwa ntšhiwa masogana, a go tšama ba
mohyakēla. Ke lebaka la mo go nwea morula,
ba huetsana monamalla a nwele morula
a sa bina koša. Ba fitlha ba motlêma ba
thoma go motiya. Ele gore tuelo e bu buti-
tše gore ge le motlêmitšê la seke la motiya.
Ba ya baphema ka gore o be a elwa. Ba
seke ba ba le molato. Bjaale kgori ya re,
taba e, ke e kgolo, taba kgolo e swanetše
go tšeba ke makgowa. Ba dira bjaale, mo-
sadi, a ya ngateng ya makgowa, monna yê-

868

K34/82

696

na a ya kgolegang. Ka morago ga mowe, ke mo-
ka ba napa ba tihlana.

1688 Molaudisi wa taba e, ke Mabjale Mabakane. Ke yena kgaitšedi ya Mafase. O tswa-
letšwe ga namo. Papagwe ke Mageketla,
mmago Mugeketla ke Nywana-mpomo, yo we
a ile a topa ke monna yo mongwe wa ga Mase-
te. Mphathō wa Mabjale ke letuba (mutuba)

1689 Motse o wa gina ka ditopo. Ditopo ke di-
tshela. Bjaale ditshela di bakwa ke basadi, empa
ga dina molato. Jela ba tla noba barogana,
bjaale maroga a na molato. Molato ke ge mo-
nna yo mongwe, a ka tšwa ka ngwakang wa
yagwe a ya a tsena ka ngwakang wa yo mo-
ngwe. Mowe gōna, go tla tsoga taba e kgolo
ya marumu, ka gobane fela mowe gagona
mogwêra. Motho ge ele mogwêra wa gagoyo
mogolo, a ya a tsena ka ngwakang wa gago
ke moka bogwêra bja bona bo simyegile. Ga
gona ngwana wa mmago, leka bolayana ka
baka la lehufa. Go seng bjaale, a re o élé-
lana le gotiya gona, a tla ba a bolaya mos-

868

K34/82

695

sadi wa gagwe. Go lefa ga go thusi selo ka gobane motso a tlabo a bolaya ke dinyalo.

1690 Bjaale ka Maphomase Tselane, o ile a bolaya Mafolosane. Mogolo wa Maphomase ebe e le Putšane. Mogolo a ile a tšeya mosadi ga malome wa gagwe, ga Pakp. Keina la mosadi e le Mamogasane. Bjaale Mafolosane a e tla go a peela rakgadi wa gagwe Mamogasane. A tšeya ke moratho Maphomase. Mogolo o be a lukile, e naba moloi fêlas, tšau gatiya a sa dihane. Moratho, e be e le motso wa dintwa kudu. Ge a tiya mosadi, a sa tii, a bolaya, mowe a fetsaga matsotši a sa sepele.

1691A e tlhwa a tiya mosadi ka baka la go hu fêgêla bophoko bja gagwe. Kgôrô e we, ya ga Tselane ke balandi, ba fattede mo nageny e. Ba tšwa ba le Mamaguhubje, ke thaba, bjaale thaba e we, bare, e ukametše tsakwê, mowe ba goba ba dula gona. Molaô wa bona ke ba thoka, ka gobane ge ba fitlha mo e be batšwe re matsobo.

868

K34/82

696

1692 Bophoko ba ya bataya, ba balaile Mafolwane. Bophoko ke modirô wa bagologalo, bjale bona e be bana le motse. Motso wa bona, a tswara monna ya mangwe a nu le mosadi wa gagwe, a be a sa diri gore a tshapolle mosadi. Go tshapolla, ke gore batho ba tsebe. Motswarima a be a rapela le bjana bošego bjawe, ke motse molata o fele le bošego. Bjale e ka lehufo la bona, e be le satuli bjale ka ba ba lehošo. Maphowane Mphutho wa gagwe ke letuba (matuba) ke marašana a bulagulabe, ba we ba le go gona, empa ba ka pele ga bona ba gona.

1693 A kwababie le Mokokotla moratho wa Maphowane. Mogolo a tshwa a e lwa le mosadi wa gagwe. O tšwa naê ka seto, a sa nyake go tshelosa ntwa ya gagwe le mosadi. Mafello, a bona gore, a ka ba a dira kotse. Ke gona dila tša gagwe di a fela, ka gobane ba malifša. A tiya motse wa gagwe a dula theko, moratho le yêna, a dula ga wa gagwe mmoto. Mogolo wa bona Putšane le yêna a dula theko. Moratho a bona ga batse gore taba e we,

868

K34/82

697

ga se taba, ya go tlhwa o fapana le mogolo wa gagwe, ka bakka la malai. Ka moriana ga ke na le taba ke tla bega mang, a gomela mosudi.

1694 A kgethuna le Ramotadi Sekgobela. A re go bona gore, moratha wa monna wa gagwe, o motlogetse, a thula tseta e wa, ya go repela le Sekgobela. Monna wa mosudi, a re bjaale ke tla lwa nae ga botse, ka go bone ke matho o šele. A leka ka matla go lulla gore a tware, sethō-tlō¹⁰ a seke a kgona. Mosudi a ba le ngwana ba re ke Maleha. O ile a tiya mmagwe, a sa mowe le, bjaale a babja kudu. Ba gopola gore o tla hwa le mpa. A fola, ke ge a belega ngwana yo we.

1695 A ngaletsa mosudi, ngwana a ba a kitima, a sa e, ka ngwukong wa gagwe. A re, go mogolo wa monna wa gagwe, ngwana o godite, bjaale, ke diile mapoto, a go bega monna wa ha gore ngwana o godite, bjaale ana taba leta ba e we. Bjaale a ke tsebe, gore madi a, o ra gore ke moswane ke tla rita ka ja naa. Mogolo wa gagwe, a botša moratha taba e we.

868

K34/82

698.

Moratho are, ngwana waka o sa gata, nna mong
ke tla gatlêla. Ku goriale mowe, o tswaletse, mo-
sadi gore, a seke a sepele. Ka gobane ge a ka se-
pela o tla ima.

1696 Mosadi a ima, a imisa ke Ramatodi. Ga
tlhwa ke lla ke lapile. A fa matlabe wa gagwe,
a dira. A re go bona gore mosadi o tshela ke
kgwedi, a ya ka ngwakong wa gagwe. A re, go ye-
na, ke tlilo gatlêla ngwana. A re, ke a babja, a
molesetša a le bjuale. A lebadisa, gwa fêla be-
ke, ku marago a boêla. A gona a mmotšha gore
ke sa babja. A tšama a manyakella ditlhare, bja-
alê, ditsole tšare, ga babje, o na le mpa, o ttha-
ba gore a ka go bolaya.

1697 A ya a butšisa, are, ke nnete ke imile. O
imiritšê ke mang, yo mangwe, e ka ba mang, ka
gobane e šu o è felo. A se sa mmotabudisa, a
motlogêla, A ya, ga motgekholo yo mangwe, are,
ke fapana le moapei, are, o na le mpa, bjuale kere
o imiritšê ke mang, o re, ke nna. Bjuale a ke
nyake go bolabola nna, ka gobane, nna mogoba-
tša. A le botšê nnete, gore, o imiritšê ke mang.

868

K34/82

699.

A ya, a mmutšišā, a bolabola bjuaale kapela. Moru
miwa, are, o nyaka goba o re setla dipela, bolabo-
la nnete. Ke Rumotodi ya a nkimirišišego, ke be
ke fo motetemetšā ka bakca la gore ka ngwahong
waka o be a sa tle.

1698 Sebaka Matlaala Mongwale, ba moroma gore
sepela ga Sehgebēla, o mmotšē gore, rena re fapa-
na le mosadi. O re, o imišišē ke yēna, are, tšebe
gore ke nnete. Sa ya, sa fitlhišā mantšū a we.
Monna a e tumēla, ~~mmago~~ Rumotodi are bja-
ng. Ka gobane monna wa gagwe, o gona mo gal.
Go bolabola gwa tšwenya, taba kgolo ke gorapēla
molata, bjuaale ka ge mosinyi le yēna a e tumēla
sepela o ba botšē, re dikwile, ke nnete, go bjaale
ka ga mosadi a bolabola.

1699 Ba šala ba ramēla sa bona sebaka, se
we elego Dimpampa Magamane. Ba tšema pūdi
ba mofa gore sepela, o re rapella molata o we.
Sa ya, sa fitlhetšā dithapela tšē we. Bjuaale
ba bega mong mosadi. A re, ke a dikwa, ke kgale
ke dula ke lwa le mosadi, ka bakca la taba e. Ke
laya ka mo le yēna, o laya ka mo. Mosadi a ba

868

K34/82

700

phatlhagamele. Sepela o mmotša ke molato, ke
~~mot~~ monyaka kgomo. Pudi e, ke ya gophaya mpê-
 pana.

1700 Mahapane, are, bu sekeletsu ku nywana wa-
 ka. Naa yêna, o be a robala, kae, mosadi a ro-
 bala kae. O tlhaba ke kentšu la go boyu le seba-
 ka la gore bu nyaka kgomo. Le a nka le na baga
 sekgobêla kgomo se, tšeyu le mofeng. Moimana
 yo we a ka seke a nêla, o fotla gonyêla nywa-
 na waka masepa. O tla e ja le yôna e tla mo-
 ja. Sebuku se ile sa ~~tlhalosa~~ mantšu a we, ga
 ba ga Tselane.

1701 Ke nôga e bolaya mala. Ba bolaya kgomo, ba
 ija. Nôga e bolaya mala, ke nyepo, ya gore, o
 bolabola ka mokgwa o we, ka go kwa botlhoko
 bja kgati, e ba mateilego ka yôna. Kganthe
 mosadi o bolabola nnete, mosadi o tla kwa. Ta-
 ba ya mpa, ge monna a ile, a imisa mosadi. Mo-
 tlhang a šhago, baya ba tšibisa mang wa lerumu,
 gore mmagwe a tle a ba bontše lerumu le we.
 Mpa ke lerumu, ka gobane ke lehu la mosadi.
 Le gore a tle a bonê gore, a se madi a mo-

868

K34/82

701

swa wa gagwe. Ka lebaka le lengwe, ngwana
o aya, a sitwa go fologa. Bjuale mowe, bu swa-
netse go kgopela, se tšware sa moimiši, ba e ba
tšhube ba oretse moradi. Ngwana o tla phakiša go
go fologa.

1702 Ba tšibiša mong wa le nnu gore a tle, a bōne
lešoko la moradi. Mmago mōna yo we e le go Muhapane
a ya. A fitlha a dutela moradi le bukgekolo ba
motse. A tšeya letšutši kamoka, a šokwa, bjuale yē-
na mmago mōna, a ba a gona, a ya a tšeya
ditšhile tša morwa wa gagwe, ba tla ba tšhube ba
oretša moimi ka tšona. Ka pelanyana ngwana
a wa fase. Le yōna ke tšhupo ya gare ke nnete
moradi o mišitše ke yēna. Ditšhila tšē, ge a suimi-
ša ke yēna, a ka seke a wa fase.

1703 A seke a ekgofa dišala morago, lehu la
gagwe la tlhaga, ka gona, go se sekgofe dišala
moragō. O ile a fetša beke, ka beke ya bobedi a
hwa, kabaka la tšona dišala moragō. Ka morago, ngwa-
na le yēna, a latela mmagwe. Moradi o hwile
ka mokgwa wa lehufa la mōna, geta are, ge a
mmega gore ngwana o godile, a e, e bere tla

868

K34/82

702

bona lehu la gagwe. A ka a kgona go tšeya mmula
ntlo, ka baka la go sehgonê go tšwana mosadi ga botse.
Wa bobedi oile, a ba a tšwa ka difate, a ya a tš-
ya kgole.

1704 Belandiši ke Mpoi Seleise le Matlaala Mo-
nguale. Seleise ke leloka ka lethii la Tselune
ka bommu bōna. Bjaale Seleise ga se motho yo
a twaletšego mo nageng e. Ke mofaladi, o fule-
tšê mo nageng e, a e tšwa ga Motšatši. Mphatho
wa gagwe ke Mankwe ka bontši, ka bothii ke
lenkwe. Ditaba tšê we, a se ditaba tšê a ukwile
go yo mangwe, yêna o dibone ka matlhō. Matlaala
le yêna o dibone ka matlhō. Yêna ke modudi wa
mo, mphathō wa gagwe ke legasa, ka bontši ma-
gasasi.

1705 Matlaala Monguale, a tšweta pete le gotandi-
ša taba ya tšhulo ya gotiya. Gotiya gobuka tšha-
lo. Banna ba bangwe ba tiya basadi ba bona ka
lebuka. Gotiya ga lebuka, ke gore go šupa, gore
o laya mosadi wa gagwe. hebuka lewe, le bolêhwa
go, ke la gore ge, o moteile, ka moswana ka tšoga
ba lesekiaša, ba hwetšane phošō e na le mosadi.

868

K34/82

703

Bjaale ba bangwe, ba fo tiya, fêla kabuka la gohu-
fegela, gore, o be a sa ya modirong, o tš'o tihwa le
monna ya mongwe. Bjaale taba e we, a se molaô,
molaô ke go swara.

1706 Bjaale ka Mpolobotoe Sekgabêla, o ile utlha
la ke Maphepane ngwana Mokgahla. O be a notlha
a tiya moradi, tš'atši le lengwe le le lengwe. A motiya
ka kgati. A rêma kgati, a e bee, bjaale ge a
e tš'wa maš'emong a motiya ka yôna. E felle, a
la tlhê, a gome, a ya rêma e ngwe. Ke ya go mo-
tiya ka yôna, ka morwana. Ka morwana ge a tš'o
boya maš'emong molaô ke ôna. Tš'atši le lengwe le
le lengwe. A motiya marago, a dirêla gore, ka morwa-
na ge ba ba sekiša, ba seke ba bôna, mowe, a
teilwego.

1707 Motho ge a teiwile, re bôna ka ~~madi~~ le mego-
goma. O be a tlhalefetš'e molaô o we, a motiya mara-
go. Ka go riale mowe, ba ka seke ba bôna, gore ote-
itwê kae. Le yêna o tla boifa, go phaya, gore monna
ya mongwe le ya mongwe, a ka bôna marago a we.
Bjaale ge a bolabola gore, ke a tswinyiwa, kang, ka
go teiwa. Tš'atši le lengwe le le lengwe ge, ke tš'wa

868

K34/82

704

mašeng, ke a teiwa. Molato, nua, a kee mašemong ke
ya banneng. ① go teile kae, manago, kang, ka kgati.
A gotiya, ka gobane, a re go bone mome a goteilego.
E be le ke yara, ka gobane a go bōnale. A tšue
la pele le modirō wa gagwe wa gotiya.

1708 Ba motse ba bōna, gore ygarana wa motho ya
we, o wa tlhaka, o tlhakela kama. Ga tlhakela ko
ma, ke gore bakeng sa yōna, go tlhaka yēna. Le
ntšiu le la go tlhaka, bara, koma ya basadi, e we, e ya
go ya tlhaka le bakeng la marega. E tlhaka ma-
tlhakeng. Bjaale mosadi o eme, sebakeng sa yōna, e
mpa ge a balabala, a kuele ke motho, ka bakeng
la gore a ^{ba} bone madi gaba mogogoma.

1709 A tšhaba, a tšhabela ga batwadi. A fitša a
bu botša ka mokgwa, o, a tlhakago ka ōna. Bja-
ale, re lle dikgomo, ka goriale mome, o swanetšē
go boēla bogadi. Lešoko ke la mosadi, monna una le-
šoko. Dipalabolo tšē we, ke tša papago mosadi. Bja-
ale, papagwe, ga tšebe seto, ka go tlhaka gamore-
die. Moredi wa gagwe, are, nua bogadi, a ke sa bo-
ēla. Bakone lena le swanetšē go ntšha dikgomo
tša gagwe le mofe. Mmagwe, a ēma le moredie.

868

K34/82

705

Monna a bōna gore ditaba di boima, ka goriale mo we, a ka seke a kgōna taba, a le noši. Bokaone, ke go tšibiša butswadi ba mosadi.

1710 A bitša ba gaba, go ba botša taba e. A ba botša gore ka moswana le phakisiš e gotla, e sale ka moswananyana. A o wa, ba dina bjaale, ba tšogēla, ba ya ba kgobakana. Le bitša ke nna ba bina kgomo, ke gore bunareng. Ke fapana le ngwana mo, ke no bōna, a etla mo. Bjaale o re, o tšhakisiš ke manna. Mo we motšhakong wa gagwe, o tla tšhaloša ka nān. Nna ke fapana naē, ka gobane kere, a boēla bogadi o wa gana. O re, ke ntšhe dikgomo ke mofe. Ke yōna taba e we, ke le bitšetsāgo yōna bunareng.

1711 Laphurane, ke nnete, a ke sa boēla bogadi, ka baka la metšhako. Tšūtsi le lengwe le le lengwe, ge ke boya mašemong ke a teiwa. O re, nna a ka tšhwa mašemong, ke tšhwele le fokeng le banna. A ke tšebe gore banna baka ke ba mpja. Bjaale ke tennwē ke taba ya mohuta o we. Ke nnete, ke swanetšhe go mofa dikgomo tša gagwe, nna go boēla gona, nka seke ka boēla.

868

K34/82

706

1712 Ba rēra gore, a boēle bogadi, moredi wa bona a tšwēla pele le gagana. A re, bokaone, ke bolae ke lena batwadi buka. Ba leka kuma tla go motiya, ba mmotšā gore, a emelle a ē, a gana go thakgaga. Motha/a ba rualē bjadle ka seroto, le tla bolaya tlhōgō ya batho ba ka bolaya makgowa ba tlilo le tlēma. Bjaale ngwana dikgomo tša gofa mona ya we a di gōna, ro dibōna kae. A re, a ke tsebe, le tla no tšama le nyakēla la ya la nafa. He moka a napa a ganne. Mmalo ditaba di boima, bjaale re tla dira bjang. Molesetheng le no šala le bolabolana ē le sa mafelle pelo. Motlhomong pelo ya gagwe e tla tokologa a boēla bogadi. Ke moka ba palakan.

1713 Mokgonyana, a šala a fitlha ga makgola wa gagwe, a nyakela mosadi. Ke gobane ge a tloga, a ka a bolabola gore, ke ya bohete. Ge a fitlha a mmōna ka matlhō. A di medišā, batwadi, e ba a butšišana nabo maphelo. Ka mora go a re, ba ga makgola ge le mpōna ke le bjaale ke a nyaka. Ke nyakela mosadi, o tlogetšē, a

868

K34/82

707

ke tsebe ka mo a ilega. Bare, o gana mo, re no bō-
na a fitlha mo. Bjale are, molato keng, ge a fo-
tloga a sa mpatše. Ke mosadi wa gago, sepela
o bolabole nae. A leka go bolabola nae, mosadi
are, ke ya kae le molatlha digola.

1714 Molatlha digola. Monna are, le a kwa ngwana
yo wa lena, are, ke nna molatlha digola. Ditaba tša
monna le mosadi re ka seke se disala morago. Mosadi
êma o e riê gae, are, sepela o ê makhutšani o
khutšū. Bjale le a mofua ge a gana, re di-
eng, ge a gana. A tloga a phahumyega, a
boêla gae. ~~Thatošo ya molatlha digola, ke se-~~
~~lo se se sa lewego. Sa hwa ba nagoga bu ya~~
~~ba la tliša. Ma palapolang e, molatlha digola go~~
~~bolwa tšwa ka mja.~~

1715 A botšā ba gabo, gore mosadi, o ganêla
ga gabo. Ke ile ge ke bolabola nae, a mpatšā go-
re, ke nna molatlha digola. A bobedi lentšū, a
re, ke ê makhutšani ko khutšā. Bjale a ke
tsebe gore, ka goriale mowe, ke goreng. Bare
a sa gonyaka. Mmago monna, are, ngwana wa
batho, o be a tšhaka, a tšhahêla koma. Lešoko

868

K34/82

708

le lethii banna, bjaale ngwana yo waka a motlo-
gêla ka phôô. Dihgano tšona le tla gupa empa
ga di swane le motho, motho o wa tshikwa. Ge
ke gopola ngwana wa motho yo we, pelo ya ka
e tshaba ke madi.

1716 Gwa sumina sebaka, sebaka sa ya se
rwele mantšu a: Sepela o botše ba ga mahgalo, re
nyaka mosadi wa rena. Ge a sa dumele go tla,
o ba botše re nyaka dihgano tša rena. Sebaka
sa fapantšha marago sa ya. Sa ya sa fitlha
tša mantšu a we se sumitwego ka ôna. Bare,
ba kwala, mosadi wa bona šo. Bjaale rena re
pallana nre, a re, a sa boêla bogadi, ka buka
la go nana. Bja mmitšä ba mmotšä gore, motho
yo o nyaka wena, o re, ba bogadi ba gonyaka. A re,
sepela, o ba botše, nna, a ke sa mosadi. Dihgo-
mo tša gagwe batwadi ba tla nyakela ba mofa.

1717 Sa boetšä mantšu marago. Ke tša fitlha,
bjaale ka ba fa mantšu a la, e lena. Batwadi
ba bitšä ngwana wa bona, ba mmotšä mantšu
ala la gompha ôna, ga ke tloga mo. Phetolo
ya gagwe o ile, ke tle ke re botše, a sa le nyaka

868

K34/82

709.

Ge e le dikgomo botswadi, ba gagwe, o re, ba tlu nya
kêla ba lefa. Go tihwa ke tshela magakgô go mote-
nnê.

1718 Re fetela kgorong. Sepela o ba botšê, re
bolaya ke tlala, ga gona moapei. Re nyakama
sebjana ya sena. Monna e ntšaga o ntšaga
le sa gagwe. Re dimaka ka go phakisa, go
seng bjale, o ba botšê ba tla kwa ba bitša
ke banna ba bangwe. A ya a ba botšê, bare di
a kwala bjale, dikgomo ga digona. Re sa
tšama re holata, ge e le molato ga re o gane.
A gona a boetšê mantšu a bo mosadi ga ba
tlhadisa.

1719 Tabi tša išwa kgorong ya banna, kgorong
ya ga Masum. Tša a mogêlwa ka mohgwa-
wa ka mogêlo ya ditaba. Be fiwa letšatš,
le we ba tlatlago ka tona ka tšolong. Bjale
ba roma motho goya ga Mohgahla. Go ba tri-
biša gore, ba nyakega ka kgorong, ka molato wa
mohgonyana wa gagwe. A ya a ba tšibiša ta-
ba e we.

868

K34/82

710.

1720 Letšatšhi la katikoto, kamoha ga bona ba kgobakana ka lona letšatšhi le we, ba ilego ba bitšhi ba botšhi lona. Mmudi wa lekgotla, a bulalekgotla. Morena lekgotla la babina tloa. A se faneng ditsebe le melomo ya galamolantšhanya batha ba. Sekgobêla batho ka la o ba nyakago šeba. Wena Mohgahla, a o bitšhi ke rena, o bitšhi ke magonyana wa gago. Nonyana golla, e tlhubjago. Ema o re botšhe Sekgobêla.

1721 Sekgobêla, tamma dikgōši. Ke tšile mo kgorong, ka phapanō yaha le baga makgola. Ke tlhadi le ke mosadi. O ile a fo tloga, ka seke ka treba mo wa ilego. Bjaale ge ke tšama ke monyakêla ka ~~mošetšhana~~ a le gagabo. Batswadi bare, šo. Bjaale ke a monyaka, bare, feta o bolabole nāe. Ka bolabola nāe, bjaale a mphetola ka gore ke ya kae le molatšha digola le gore ke e madhutsšhi ko khutšha. Re romêla sebakas, baya ba sefetola ka gore, a ke sa nyakiwa. Bjaale ke ge ke goma ke se roma gape, gore a yo babotšha gore monna a nkgago, o nkgale le sa gagwe. Bare, ba sa tšama ba tiya dikwata. Ke ge nna ke tla mo kgorong, ka baka la gore nna ke

868

K34/82

711

bolaya ke tlala, bona o wa ba fagêla. Kemo
ka ke feditšê dikgôši.

1722 Maphwane, a loša ka diatla, nna boya-
di a ke sa boêla. Ka baka la yore ts̄ats̄i le le-
ngwe le le lengwe ke tshela magakgô. Ka baka
la banna baka ba go sefele. Banna ba we
nna a ke batsebe. Ke tannwê ke goteiwa,
ge ke tšwa masemong, ke a teiwa, rihoma ke
yore kyati e fellê. O kga e ngwe ya ka mo-
wana bjuule bjule. Ts̄ats̄i le ke sa teiwigo ke
ts̄ats̄i le ke tlhwago ~~wa~~. Ke kgotleletšê mengwaga
e mmedi. Batswadi baka a ba mofe dikgomo
tša gagwe. Ke moka ke feditšê, ge a riule u
dula fase.

1723 Bjaule ditaba ke ts̄ewe lekgotla, le ka
leka go ditlha^huna. Di a kwala, e be re kakwa
mmatswala wa mosadi. Mmatswala, are, di-
taba ka moka di e kwala. Bana ba we ka
moka ke baka. Ngwana yo waka, wa gots̄wa
ka mo maleng a ka, o na lepho^ho. Ke nnete
mo we, mosadi a bolabolago, ke leka ka maatla
go mohgala, a kwe. Bjaule mosadi ke waka

868

K34/82

712

ka gobane, o tšeilwe ka dikgomo tša go tšwa
ngwana'ka. Ke tšela yo no ngwana yo. Ge a
sa morate, a molesetše, o tla ba a nkapeela.
Ba nna a ba tloke, ba tla tsena, ba ba bampē
lēgēla lešaba. Morena le kgotla.

1724 Ditaba dina le tsela e botse, goricale ke
lekgotla. Ba butšiša mosadi gore, nna, wena, a
reng, bakengsa dipolabolo tša mmatswala wa ga-
go. Ge ele bakeng sa go apeela mmatswale
gōna, nka boēla, fēla monna yēna, a ke sa mo-
nyaka. Ba digafela monna, yēna, a re, ge
a boya go tshile, dikgomo nku seke ka diny-
ka. Gape, a boele gore, o tsene ku ngwakhong wa
gagwe. Ke tla tsena, ka gobane ke mosadi waku
A re ge go le bjaale bogadi, a ke boele, batšwa
di ba ka, a ba ntšhe dikgomo tša gagwe ba
mofe.

1725 Lekgotla, la re, monna, a wa monyala ka
dikgomo tša matla a gago. Ka goricale mowe,
a gobabe. Re go bōna phōšō godimu ga gotlhwa
o tšwa mosadi, ka ntle le phōšō. Bjaale, o swanetše
go lesetšwa mosadi, e be, wa mmago. Wena o tla

868

K34/82

713

tšeya wa gago. Ditaba di o kwetse, a di e se-
lepeng. Sepe sa ya sa rēma ka mokgwae o la-
go bolabotšego lekgotla. Mosadi a sale wa mouna
ke wa mmago mouna. Tša feta ditla mawe.

1726 Pêba a e ke e lebana le ditšhōtse. Ke nne-
te, o ka be ya pêba le ditšhōtse, ka moswana go
o e ya, o tla hwetsana gore o liwile. Ka tlhōtō
e we, ba go mo a tlhōtela ka yōna, e be, e se
ya go dira gore, mouna, a tlogela mosadi. E be
ba diēla gore, mosadi ke ngwana, o tla no go-
ma a boēla, ka ngwankong wa gagwe. Taba kgo-
lo, a se sa motiya. Go le gwa ka bjaale, a ya
a mo forontšetšō, a kwana nāe. A se sa mo-
tiya, o dula ka ba bedi bjaale ka basadi le
ba nāe.

1727 Motho, ore, ge a tiya mosadi, ore, ke diyo
rēka. Wakwa a se ke pokob yaka, goba ke kobo.
Ge ke rekile selo, ke dira ka sona ka mokgwae
o we, nka kgōnago. Bakeng sa motho, ga gobjaale,
dikgomo tše we o nyalago ka tšōna, ke tša gatšha-
pisa batswadi diatla. Bakeng sa mo ba mo-ōka,
ke gore golēla. Ke baka ge o ka molaya batla

868

K34/82

714

go bolaya le wena. Dikgomo tša gago tša gonyala
tša fetoga le fêla.

1728 Bjaale ka Lekwapa Lehaka, o ile a tsêya
mosadi yo Motšopi nywana Mohlabe. Mosadi yowe,
e be e le wa mogala wa gagwe, bjaale mogolowa
gagwe, are; gahwa, ba sala ba motšeiša. A mme
ka gagabo e sale kgarebe. A owa, ba ya ba
dula ka ba bedi. A seke a tswenya a phakiša
a ima. Mmago Lekwapa o be a hute, bjaale
papago a tsere, yo mongwe wa mmulantsi. Bja-
ale a bekêla mosadi yo we ka lapeng la mmagwe
wa babedi. Papagwe e be e le Tena.

1729 Tena a raka morwa wa gagwe motšeng.
Morwa wa gagwe, ge mosadi wa gagwe e le mo-
tswešši, a thōma go lêla nywana wa gagwe ka
mogatša papagwe. Ke gore, mosadi ge ele motwe-
tši, manna a robale naê. Bjaale sefokutšo, o
swanetše go fêla a e ya a fokatša motlabo
ng. A dira gore mogatša papagwe, e be yêna
motlabo wa gagwe. Papagwe a ba swara,
a seke a dira molato. A bōna ga botse gore,
a gona motšwešši o mongwe, a hu seke a mogomê-

868

K34/82

715

la. Mogolo gola yo mangwe o šite seema se, mogama
kgoma o wa goma, magama mota ga gome. Bja-
le ke ge a raka mowa wa gagwe, ka le goeng
le gagwe. A tloga, a-ga la gagwe le gora.
Go tloga mowe, a bona gore taba ya go robala
le mogatša papagwe, a se taba e botse. A tlogela
modirō o we. Ba kwana le papagwe, ba fêla ba
bitšetšana tša go ja.

1730 La tlhoka go kwana ka lapeng le bitšetša-
na diji. Ke gore baloi, ba kgona go tsena ka ga-
re ga lena. Go šimej ga mosadi ka pele go baka
moferefere. O ile are, go bêtêga ngwana yola wa
pele, a êma le baka. Bjaale a thōma go tlhwa
a tija mosadi. A magopolêla gore ge a saimi, ka
pela, ke baka la gore o sepela le banna ba ba-
ngwe. Ke ba ga ntwa dumêla, go tloga go tloga
ke bo mang ke lekwapu le mosadi.

1731 Baloi bā tsena ka gare, ba loya mowa yola
wa bona. Ngwana o ile a hwa lehu la matlhom-
la pelo. O be a ile godiša le ba gwêra ba ga-
gwe. Ke le baka la le tlhabula, go butšwa
ditlhatšwa. Metlhatšwa e mela, magwareny,

868

K34 | 82

716

dithabeng le maweng. Ba bona motlhatlwa o budile le memeng la lewa. Ba thoma goya mowe, bale ba ba bedi. Mohu o be a e tile pele, bjantle e thella, a fofêla ka leweng. Yola, a napa a goma, a bo-êla ka se gokolong, mowe goyaga le ba bangwe ba-diši. A ba botša taba e, ba go tihakafa, ka ya ba le bella, ba hwetšana-gae o kgobakana.

1732 Ba ya go tihabêla ba bagolo mokgōši. Ba tšhologo mokgōši. Zelo fa we a kgobakana gona, e be go ka see matswadi, ka lona le baka lewe, ka gobane o be, a ka kgogaga fetwale, a kgokologa. Ba dira gore a tlê ka tlase ga thuba. Ka nnete ba hwetšana, a le ka fase, ba swala setoto ba iša gae. Ba kgobakana, ba felegetša tšhōgō e we, ya ga ~~le~~ gaguba.

1733 Ke malepela, ke gore ba mofeferetšitšie. Mokatoto ke wa mang, malato ke wa lewa. A baka baya dingakeng. Ka melomo ya bona le ditšhekelo, bare, ba diya mofeferetša. Ya ba ga go bathušišelo, ngwana o hwile ka baka la go sekwame ga batswadi. Mowe se hwetšana taba e, mmamogo wa go nwa bjala, a ukamêla bodiba, are, kwêna e

868

K34/82

717

ntšee, molato ke nee bodiba, e lego selo se meti-
ng. Ga se seemu, ke molaô.

1734 A tlhophediša mosadi gore a tloge, a sa
monyaka. Ka morago ga lehu lewe la ngwana wa
bona, monna le mosadi ba seke ba kwana. Ba
thōma go fo dula ba elwa, mangwe, ore, ke wena,
o^w a bilego ngwana, yola le yēna ore, ke wena. Ke
kgopa nne, ge ele kgophi a ena dino. Ka baka
lewe, monna ge a elwa le mosadi, a fēla a mmo-
tša gore tloga, a ke sa monyaka o boëlē ga
geno. Bjuale yēna, a mafetola gore, a ka diyo
setliša, ke tlele ka molaô. Bjuale ge o bolabola
gore ke boëlē ga gešu, a swanetše go mpoetša
ka molaô, gona ke tla boëla.

1735 Sebaka Mapholo ngwana lewele a bitšwa
ke monna. A kwetsana, a tlhophetše dilo tša mosadi
lapeng. Ge sebaka se fitlhile, yaba ore, go sona, tše
ya mosadi, o mmoetše go batwadi, una ga ke sa
monyaka. Sebaka sure, di a kwala, fēla a dikwa-
le. Ka baka lagore ona le papago, nkabe, o bo-
labola a le gōna, gōna e be, ke tla kgōna go bo-
etša mosadi gagabo. Pelo ge etletše, etshela

868

K34/82

718

noka e tletse. A napa a ya, a bitša papagwe,
a ya a boya naê.

1736 A begêla papagwe, tuba e we. Bjacale yêna
are, ke a dikwa ngwanaka. Fêla o dirile phôô
ka go bitša sebaka. Kganthe e ka be, re bo-
labole pele, re kgone re bitša sebaka. Le gona
o trebe, a diyo tla fêla, o tlile ka dikgomo tša
go tšwa kgantsedi ya gaga. Le yêna o rwenetše
goba gona ma tabeng e. Mammami wa dikgo-
mo, o be a sa dula kgole, e be a dutši nabo mma-
tong ka o thii, wa matlapaneng. A hitima a ya
a mmitšae gammogô le monna wa gagwe. A pha-
kiša a boya nabo.

1737 Mammami ke Makôse, monna ke Nthola Ma-
šumu. Bjacale papago Lekwapa, a thōma
go ba batsa. A re, le bitša ke nna bana baka,
ka baka la ngwana yo. Ke bāna, e tlilo
ampitša ka kowa lapeng taka. Ye ke tlile
o tšhupa thoto e. O re, o raka mosadi yo, o
re a sa manyaka, ke ge ke re, a gonyakiwe
lena. Ke le bitšetša tase^{ba} we, bana baka.
Ka gobane dikgomo ditšwa ga Mašumu di

868

K34/82

719

tšeya wena.

1738 Dipolabola tša Makhoë le Ntholo. Makhoë are, ditaba ke a dikwa, bjaale nna taba e we a ke kwane nayo. Ge a sa morate le lenapa pa le šita ke go dula le ngwetši weno. Gakone, le mphe yena, o tla ya a ba a nkapeela. Ge gona le moraka le nna ke tla tloga ga Marumu. Bjaale bona ba tlatla ba le tléma, ka gobane, ke diyo tloga. Lena dikgomo le ka seke la dibōna, ka gobane le diyo raka. Marumu, are, nna ga ke ne mantšu a nka a bolabola go. Ge le raka yo we makgolo, le tla no ntšhupa yo we e lego makgolo.

1739 ~~Tena~~ Sehgoša, ke be ke le bitšetša mantšu a we. Bjaale ke re, go lena, le tšebe gore ngwana wa ngwanenyana wa pele, ke moradi wa pupa gwe. Le hono ge wena ore, a o monyake, go luki le. Fêla o tšebe gore e taba moradi waka, yo we a monyakago, o tla notla a mpêlêgêla le šaba. Moradi a ke a e ba le gakwa, le gakwa ke lametri. Bjaale taba ya fêla ka gore o wanetše go apeela makgalabje.

868

K34/82

720.

1740 Letšatši a la ka la dikela, are, mogatšuka, are, ke nna yo. Ba goma ba boelana, ba ntšha matlhō ba bu lebella. Go teiwa ga mosadi gwa fêla. Kganthe ge a modira ka mokgwa o we, o motšeya mašene. E reng mašene, a go loyana, a owa. Ke mašene a go motšena ka kamapeng, a gore a molaole. Ke baka ka moka ntwana ya bona, e be ba sa bolabole nnete. Ka morago ga matšatši a se makae, ntwana ya bona ya thomēga, ka baka la botlabo. Ge ba ba e tlhodiša, mowe ntweng ya bona, ba bolabolella ba a tlhudi tša tlhaalešele. Ba tšwela pele le go lifiša monna.

1741 Ke molaō, gore, a nthakele batlabo. Go riale ke monna. Ke ge ba luele, bjuele wa mosadi a tšabêla batwading. Kgcišedi ya gagwe ke Ntau Mohlabe, a bōna gore, ka tšatši le lengwe, o tlabo a bolaya. A bitša ba gabo gore ba kgobakane, ba okwe taba e. A owa, badi-ra bjuele. Ba kgobakana kgorong, e le gore mma-go mosadi, a dule mowe, kgorong ya mošate. Ba kgobakana mo we, fêla ka go latella sepala. Ka gobane ba golo ba gagwe kamoka ba hwile

868

K34/82

721.

go šetše yēna. Ka goriale ke papago bona.

1742 Ba thoma go ba sekisa kekwaya, a seke a letêla gore go bolabole mosadi pele, ka gobane ke yēna a llago. A thōma go bolabola, a re, morena, ba ga makgolo. Monna ge a sa tsebe taba, a ba ke ba moganetsā, ba ile ba no mohomolêla, ke gore a tsebe molaō. A re, re ile ra tloga ra ya bjaleng. Ra tihwa re e nwa bjala letšatšai kamoka. Bjuale, e nile ge letšatšai le ya madikêlo, kare go mosadi, re swanetsē go ya gae. Ka baka la gore, a waka wa faga tšaga goja. Ba we, re tšwago nabo, ba emela, ra hwela tsela. Re ile ge re le kgauri le go tsela noka ya sedukwi, ka a roga, ka ya ka ntle. Ge ke éma, ka bōna, bala ba tsela yēna a sala a eme. Ka morago ke ge a nkgawella, ke ge ke kitima, ko tsela noka ko motiya. Ke noka ke feditšē.

1743 Matsopi, ke nnete, re ile ra ya bjaleng, ra tihwa, re nwa, ka morago ke ge, a bolabola gore re swanetsē go ya gae. Ba we, a ba bolabolago ba ile ba tloga pele. Nna ka baka la gore ke na le ngwana yo moragana, ka šalla morago ke ra

868

K34/82

722.

momamiša. A goma are, ganna, êna, re thômê, ka
 re ke sa pepula ngwana, yêna a êta pele, ka mošala
 morago. Ge re le tseleng, a swarella dinoka, ka mufe-
 ta. Ge ke sepetšenyana, ka sokolaga, kare, go yêna,
 a rie. Ke ge a theoga ka lebelo, a tliho ntšiya. Bja-
 ale, ge re fitlhile ka gae, are, ganna, le hano ke nyaka
 go go bolaya, ke go butšitšê batata gore, ntlogêšê. Ke
 ge ke tšhabela ga gešê.

1744 Sepalo o ile, a hwa swanyane, swanyane ke
 gore, gokwa batho, ba balabala gore ntša ya bona ba
 lwela taba ya gore. A re, go bona, le re botšê ma-
 aka, a le re botšê mong nnete, ya taba e le lwelago.
 Ke ge monna, a go phula khudi ka mpeng, are, o
 nthakela go kgetha, a lena ka moka basadi ba le-
 na ba di bjaale na. Bare, a gae, bjaale o ba-
 labotšê nnete.

1745 Bjaale ba thōma go moaraba putšišo ya gagwe.
 Bare, ke nnete, ge monna a ka sepela le mosadi, le
 maboyong go bjaale. Ge o kare, o kyêtha motlabo, a
 gana, o wa molesetša, ka gobane, a ka go bolaiša.
 Ga le hano, mola monna wa mosadi yo we, a be a
 le mo, e kabe e le molata. Monna ge anyaka

868

K34/82

723

bororo, o tlogêla go sepele le mosadi, mowe go lukile
 ka gobane a ka seke, a bôna se we, o se diago,
 le yêna o ka seke wa mmôna. Ka baka le we pha-
 panô magareng a lena, e ka se be gona.

1746 Monna o bolaya mosadi wa gagwe ka baka
 la motlabe. Mafello, a motlhanogêla, a mmotšâ go-
 re a loka. O ka mmolaya wa moetsâ mosadi yola
 wa gago, o mmolailego. Sepela bonyela mpja o ra-
 pele taba e. A ya bonyela mpja, a e pôna phôšô.
 A owa, a baka ba molfišâ, baile ba moswarêla.
 Bare, a seke a tlogela a bo-etetsa. Ba di bolabotšê
 ba le mowe, kgorong, e se gore ke ditaba tša ka
 lapeng. Ditaba tša bana, tša fêla dietla mo-
 we. Baaale kwana ya ba gona, magareng a bo-
 na.

†

1747 Molaudiši wa ditaba, ke Sepala Motlabe,
 ke ngwana wa naga e. Mphathô wa gagwe ke
 mangana ka bontši, bothii ke hengana. Ka dipu-
 tšiso tša ka, a tšwêla pele le golaudiša ditaba
 tša monna yo a goka a bolaya mosadi ka baka
 la motlabe.

868

K34/82

724

1748 Tena Sehgotha o ile a bolaya mosadi ka baka la go kgetha motlabo. Ke papago Lehwapa, mmagwe ke Motšatši ngwana Mabakane. Matšholele goba Mabakane, mosadi wa Tena, yone a go motšeya kamosago, ga lehu la Motšatši. Dithuri di a lapiša, ba ga Mabakane e be baka selhe ba mofa yo mongwe mosadi. Ka baka la gore o ile, a bolaya Motšatši ka gotiya. Mmago Mabakane a loya, ngaka ya ya ya motiya. Tšhōgō ya motho e lifiwa ka dikgomo tše lesome. Bjaale ba ga Mohgatšha, ba nyaka ~~gore mosadi wa bana a lifiwe~~. Bakeng sa go monyela masepa ke Mpja mmago Mabakane. A tšama a kwatamiša letolo, a se ke a bana ke motho. Bere, ngwana wa nōga a na nōgana.

1749 Mpja o ile a thōma Mamogadi boloi. A tšhuba ke setlhare sa gagwe. Bjaale ge a tšama a botša batho, are, o mofile setlhare sa gore a yo bolaya motho ka sona. A botša bana ka motho, Maphasē le Magampane, bawe e lego ba gadibo ba Mamogadi. Lehu a le nyake ke motho, ba ya ba butšiša magadibo wa bana. A thoma go ganetsā, bare, kgane a etšwe kgole, ariē ga

868

K34/82

725

motho yo o mafilego. Ba ya, ba mošupa, a bolabo-
dišana naê. A dumêla gore ke wena, o mphile-
go gore ke bolaiê ba gadiba ba ga ka zona. Ke
ge gonapa go eba taba. Ba e tšwa ba e ya nga-
keng, bjaale Mamogadi a ya phêpêla. Bjaale boloi
bo feta le yêna mamakane Dikgomo tša tlhoka
tša gotlhakola mothomiwa masepa. Ke ge a tšamu
a kwatamisa moredi wa gagwe, Tena a moamogêla
A lefa molato o we, wa fêla. Sekgoka o tšere mo-
sadi ka mokgwa o we.

1750 Taba e ya ~~Mpja~~ le ~~Mamogadi~~ e ngodilwe,
matlakaleng a pele. Bjaale lehana e ngodiwa ka baka
la moswa wa Tena. Ka go tlhwa a tšwa mosadi wa
gagwe ka baka la botlaba. Bjaale re hwetšana
seema se, a ledimi le tšwa ntšhung. Tlhulo, ke
gore ditšana tšwalong. Mong seema sa nnete ke gore
ngwana wa tadi re mmôna ka merêto. Ke gore ka
mebala le mediro. Le ntšu le la la gore, banna ba tungwe
ba bolaya basadi ka gotiga le le la tšena pelong
ya Lekwapa. Ka gobane o na le tšeba ya gore
mmagwe o hwile ka lona. Ka baka la motlaba.
Pupugwe a bolaya mosadi, a holofetše motlaba. Bja-
ale, motlaba are go bôna, gore, o bolaiê mosadi, a

868

K34/82

726.

motlhanagêla. A se, ka morwana a ka bolaya nna.
A napa a tlogêla go tlogela a tya mosadi. Le
papagwe, ka mosadi wa bobedi, a se sa leka go tlogela
a e lwa naê.

1751) Melaô ya go diša mosadi. Morwa o tya mo-
sadi ka baka la go taboga melaô ya basadi. Ge
a êtêla mo gongwe, o swanetše go tšibisa morwa.
A seke a fo tloga ka ntle le go mmotša morwa a
yago. Le yêna morwa o bjaale o swanetše go mmo-
tša, gore lehono ke êtêla go gore. Ke ôna melaô wa
mo batho ba kwana. Ge a ka foya morwa, a gora-
togo, ka ntle le go tšibisa morwa wa gagwe, ke pho-
šô. O tlogela a motšela phošô e we, ka goriale
mo we o wa morwa.

1752) Aêta ka go etšisa morwa, ke gore ge a
êta, a botše mosadi, bjaale le yêna, o dira bjaale,
ka go mo etšisa. Wa mosadi a na maatla, o tla
na mmotšisa fêla, gore o be o etetše kae. A mmo-
tša, ke moka gwa fêla. Ka morwana le yêna a
dira bjaale. Ge a tšobaya mo we boeting bja
gagwe ke moka, o wa motša. A mmotšua gore o
be o sa êtêla mo we, o be o tle ba-tlabong.

868

K34/82

727

Nka baka lang o saka wa mpatsa. Bjaale le yena o tla mafetola ka gore, le wena a ompatsa. Ke moka ba tla tlhwa ba lwela taba ya mohuta o we.

1753 Bjaale ka Phirima Mongwale, oile a ba le gwara gwara. Bjaale mmagwe Motšhegi a tšeya dikgomo tša go tšwa morēdi wa gagwe. A mōšela mosadi, Matlale ngwana Raganya. A ba a bikiwa, a sale bohlogwa. Mōšilo Pōpēla a tšena, a tšena ka ngwako wa gagwe ka go utswa. A mōša ngwetši e we, ya Mōtšhegi. Ga ba mmotšša ke ge a bolēla gore ke Pōpēla. Ba romēla matho gore, a yo bega molato o we. A ba tšibiša, ba dumēla molato. O tla lifiša mang, ga gona, ka buka la gore monna ga gona mo gae.

1754 Phirima a boya gae, a hwetšana ba mme- ketšē mosadi. Bjaale ngwana yota wa sethotlolo o ile go bēlēga a hwa. Taba e we, a baka ba mo- utēla. Ba ile ba mmotšša, bjaale are, o nyaka go- dira molato ba moganetšā. A kwa kganetšō ya batswadi ba gagwe. Ke moka a boēla ruri ga- e. Ba nyakēla ngaka ya go ba gobaganya, ya

868

K34/82

728.

tla ya ba tlhakanya. A dula nae, ba swerangwa
na wa matlhankana. Bjaale ka ngwana wa babe
di, ba thoma go fapana, ba no tlhwa ba koputā
na.

1755 Maeto a bana, manna ge a eto a botse mo
di, mo we a yago. Mothe ge aile a fitlha, are, mang
wa mo oile kae. Ke moka o mofetola ka gore a ke te
be. Bjang, kgane a dule magae, o dula gona, bjaale
o filore gotsoa a tloga. A mpotša mo we a ilego
Bjaale a no fela a dina bjaale bjaale, yo a tlogo
a mmataša, a no fela a ba botša go se tsebe
mo we a ilego. Mosadi a lebelela, o setse a bone
molegane wa gagwe. Bjaale, a moetsiša, a fore
go tloga a tloga, a e kela mowe, a ratago gaya

1756 Mabayong a e lwa nae, are, nna nka seke ka
go botša le wena o sa mpotše mowe o yago. Ge o
ka mpotša le nna ke tla go botša. Ka tsatši le lengwe
a tloga, a ya ga monkana wa gagwe wa mosadi.
A tlhwa a dutši nae, moegare kamoka, ge letšatši
le ya madikelo, a swera tsela ya gaya que.
O ile ge a fitlha gae, manna, are, go yena napa
o gomē, o sa tla ga na mowe, o boelē mowe o tšwa

868

K34/82

799

go gona. A seke a goma, a faya, a mmôna gore
o kwatile.

1757 A tiya mosadi wa gagwe ka mokgwa amošoro.
O ile ge are, o toena ka se fero, a mkgarametša,
a wa fase ka marago. A re, ke re, goma o boèle ma
o tšwaga. A re, mke tšwaga ke kae, nna ke tlhwele
le Matlale. Matlale ya le yêna ke nguana Raga-
nya, yêna o be a tšere ke Kakobetša Tselane. Bja-
ale, are, sepela o boèle ga na mowe, mo e ke ra-
te, o toena. Ge o sa kgole gore ke tšwa mowe, boka-
one ke gore, re, o butšiša. A seke a kwa dipola-
bola tšewe tša mogutšagwe. Bjaale are, kgantše
wena ga o tloga wa êtela mogwêra wa gago,
o wa tloga wa pa o saya gôna. Lentšu le we,
a ka a lefetsša, o ile a mminêla dikôša.

1758 A tšhabêla ga Madi, ke yêna magadi bo
wa Matlale. Dikgomo tša go tšwe yêna, di ile tša
tšeya yêna Matlale. Bjaale a robala naê mowe, ka
moswana bjare gona, a moiša. A fitlha naê, are, ke
tlisitšwe mosadi wa gaga, are, wena o moteile, bjaale
molato keng. A re, ke a galwa kgaitšedi, bjaale yê-
na, a ka na bolabola gore molato keng, le nna

868

K34/82

730.

ke tla kgona ke babala

1759 Matlale dipole-bola tša gagwe. Nna a ke tsebe molato wa ka. Ka tšatši le gore, ke ile go tso-ga, ka tloga, ka ya ga Matlale wa Kokobetša, ka ya ka tlhwa ke fokotša naē. Ge letsatši le ya ma-dikhêlo, ke moka ka wela tsela, ya ga ya gae. Ge ke fitlha ke moka, ke ge ke e kwa are, ganna, goma o satla mo we, o boelê mo o tšwaga. Bjale nna ka go se tsebe molato, ka faja. Ke ge e nkgarame tša ke e wa fase ka maraga. Ka motlhološetša mo we ke tšwaga. A re, nka baka lung, here keya mowe ka seke ka mmatša. Bjale nna kare, ke bōna we na orega o eya fela wa seke wa mpotša. Ke ge a napa a ntšwa, ka ôna mokgwu o. Ke moka ke feditšê.

1760 Manna ke mosadi yo mogolo ke mang, goriule ke Phirima. O seke wa butšiša diputšišō, bolabola taba mogolo. Putšišō ya gago se tla e bōna ka morago. Ke a lekwa banareng, golulê ke Lla thō-ma gobolabda mabapi le phapanō yaka le mosadi. Nna ke levele naē, kabaka la go e taola, mowe a yago gona, a mpotšê. Bjale ke ôna malaô ba

868

K34/82

731

gešū. Ntwa yaka le yēna ke e newe, e nguē ga
e gona. Ke moka ke fe ditšē.

1761 Ka raba ya putšō ya yo magalo monna le mosadi
ge ba le lapeng. Yo magalo ke monna, mosadi ke yo ma-
nyana. Bjaale yo manyana, o swanetšē go sepela ka
molaō wa yo magalo. Wa bōna yo manyana a sena
molaō, ke gore yo magalo le yēna, ana molaō. Ka
baka la gore wena, ke wena yo magalo, ke molaō
wa gore, ge o ētēla magangwe wa seke wa batšā
yo manyana, éé. Bjaale o na le phōšō a ruti bana
meluō e mebotse, ka gobane le yēna, o tla dira ka
mohgwa o we, o diraga ka ōna.

1762 Mosadi, a sola magolwane, a se, ona le phōšō, o
teile motho wa batho ba ka phōšō. Wēna ka nōzi,
nhabe a se, ge o ētēla fela, wa fēla o mmotšā.
Bjaale ga o diri bjaale, le yēna, o hwetšama, e
ka ke molaō wa lapa le. Ka gobane molaō wa
lapa o dira ke monna le mosadi. Gore yo mangwe
a fo e tšēla ka ba e thatelo gona le ka seke la
gadišana. Kgolo ya lapa ke kwanō ya monna le
mosadi. Le a nkwa banna ba ga Mongaale, a
ke rate, gore taba e ke be ke sa e kwa.

868

K34/82

732.

1763 Moradi a desim, a e tisa ke nši, goriale ke
 Matlala Mangaale. Bana ba ke baka, bjaale, a ba-
 kwe molaô waha. Ke dula ke ba botša gore, mela-
 ô ya malapa a e êtêlane go êtêlana batho. Zêla
 mo molaong o, wa ga tje le êtê gona, re bina
 e ka ke molaô wa lapa ke leng le le leng. Monna o wa
 netšê go botša moradi, le ge a e ya ka malapong gore
 ma diphate. Ge a ka bina letšatši le dikêla, a ba
 a ya malaong, a sa mmane, o tla kgona go botša
 ba gabo. Gore e sale a tloga mabana, ere, o ya
 bokete bjaale a ke mmane. Ba tla kgona le go
 monyakêla. Le swanetšê go e thuta molaô o, la
 tlhoka go dira bjaale kuvanô le ka seke ka ba
 nayô.

1764 Ladi aila. O wa bina, o bolale motho wa
 batho. Ka goriale mome, o swanetšê go morapêla
 ge ele baka^{ng} ditaba tša lena, kamoka le na le
 phôšô. A tloga a ya masepeng a dimpia, a co-
 ma ya mongwe, gore ke kwite, ke e pona phôšô, ke
 re, phuu legafi godimu ga le lengwe. Sepela o
 mmotšê, o rapêla kang. A ya a mmotšê gore bare,
 o rapêla kang. A ntšha pudi ya phôšô. Bare di

868

K34/82

733

a kwala. Bjaale ba begêla magobatšwa gore, ore, o
 go rapêla ka pudi. A re, ditseba ke lena, bare, aowa,
 rena e be retlile fêla go kua phapanô ya lena, le-
 hono, re e kwile Mowe, rena re ka seke ra kgona
 go êta pele. A re, ge ele nna, here, a seke a tsoga
 a boeletša. Ke moka ba mopwarela, molato wa fêla
 o etla mowe. Go tloga ka lona tsatsi le we, batha
 ma go botšana. Ba swanana bjaale ka bamalapa
 a mangwe.

1765 (b) Go fagêla bana tša goja. Ke molaô o mo-
 ngwe, o we mosadi o swanetsêgo go tseba. A swa-
 nêla go tsogêla bjaleng bjaale ka banna. O apee
 la bana tša goja, a ba fa baja. Kamagô ga
 mo ba feditšê goja, o boloka dibjana, a kgonê
 a tsatšê a kgopêla. O we le ôna, ke molaô wa la-
 pa le lengwê le le lengwê. Bjaale ge a ka seke a
 dira bjaale, go tlhaga phapanô. Basadi ba ba-
 ngwê, ba busa, ke bjala bjale ka banna. Mola bo-
 sago, ba tsogêla mabjaleng, ngwana o tsama a
 ngathêlwa diatleng. Ba we ba šetšêgo gae, o ba
 tshepitišê melatša. Ka mabanyana ke moka ba
 robala le tlala. Monna ge a elwa le mosadi wa
 mohuta o we, o wa molaya. Bjaale mosadi wa

868

mohuta o me, ge a ka matiya ka mokgwa mang le mang. A na molato, ka gobane o tšile molaang.

1766 Bjaale ka Madibeng Magomane, mosadi wa ga ge Mmakhasana ngina Mangale Mmagané Madibeng ebe ele Mmathari ngina Seeane. O be ana le baswa ba bararo, mogolo wa bona ke Mosebi, a latela ke Madibeng le kgothwane la bona Nkala. Bjaale mogolo a tšea mosadi bare, ke Matsebe. A tihala ka baka la lerobo la mmatswala wa bona. A tšeya ke manna yo mongwe wa ga Madigane. O ile a tihala a be a na le ngwana wa Motlhankana, bjaale baga pa dikgomo le ngwana yo ne. Manna a bona ga batse gore mmagwe ana le lerobo. A napa a tloga a ya a dula ga Matšatši, a tšeya mosadi gona. Bjaale, a dipo šta, ge a etla go ba bona.

1767 Madibeng o šala a tšeya mosadi mogolo wa ga gwe a tlogile. Ba ile bantšha dikgomo tša šala, ke tša gonyala dikgaitšedi tša bona. Dišaletšhe moatho wa bona, o tla tšeya mosadi ka tšona. Bjaale Madibeng a tloga a ya makgaweng. A šala a fapana le ngwetši wa gagwe, ka baka la go modiša. A morwana a na le Magatwane Nkwane, bjaale

868

K34/82

735

ma a tlogo gona, o tšuma, a moepella, ka gore magatša magwe a pišini, wa a piša ke malato. Ngwetši a kwa gore koša e tla godimpe gagwe. Le kama theko o tšuma a sebama ka taba e we.

1768 Mmakhasana a sethutleela ka nši dipitša tša gagwe. O be a sena le ngwana, bjale a sethuetša, mokgwa we gore go tloga, a tlogela bjateng. Modiša yo we, ba goba ba moetile, a thōma go apeela ke mmaga monna. Ka mabanyana ge a tšoboya, o wa peya ya gagwe pitša, o faga dijō tša gagwe. Modiša ana taba nae le go motsolēla, ke moka a tšwela pele le godira ka mokgwa o we. Mmatswana wa gagwe, a seke a ba le maatla nae, a no homola. O letatše fēla ge monna, e boya a tle a mmotše mokgwa wa moradi wa gagwe.

1769 Madibeng a boya makgweneng. Ge a fitlhile, mmagwe a mmotša ditaba ka moka tša moradi tše we a goba a ditšira. Bjale monna a butiša moradi wa gagwe gore, dikae tša gae. A mmotša gore disa robetše fēla a tša robala sela. Kabaka la gore ke a peya tšaka dipitša, ka baka la go tihwa ke o manya ke bo mmaga, tše nkego ke

868

K34/82

736

nna ngwana. Modisa a na matsolela, aona, bja-
ng, ka-rabo ya tlhoka. A se, modisi a na mang, o
swanetše go matlhokamela. Modisi o bjaale ka kgo-
mo a e na mang, e na le mang ga e saphela. A ka
a fetola monna mowe, a mmotšaga.

1770 A e tira mothonyana matšatši a se makae. A
troya a dutši ga e, a fagela monna wa gagwe le
yena modisa a mophatha. Baheng sa go apeya tša
gagwe dipitšā, a ka a dišala morago. Ka gobane
ga gona taba go dira ga tšona. Taba e lego go-
na, ke gore a seke a ribēga magapo wa mma trwa-
la wa gagwe. Mo we baheng sa magapo wa mma
trwala wa gagwe, o ile a nyeka gogana. Monna
a mmotšā ga e o tlile mo, ka dikgomo tša go tšwa
baredi ba mokgekolo yo. Wa tlhoka go dira bjaale
o tla fapema le nna. A mokwa, a dira ka taets
ya monna wa gagwe.

1771 A thāma gona bjala a tagina, ka moswana
a šita le go faga dijō ka baka la dipapalase. Dipa-
palase, ke godikuluga. Bjaale setlhare sa tšona, ke
go nwa bjala gape, o tla okwa mmele wa gago
o lukile. Ka baka la gore o ile a setlwaetša ta-

868

K34/82

737

ba e we ge monna a sale makgaweng. A thōma makgwa
ala wa gagwe. Motha ge ana le dipapalasaas, mmele
wa gagwe ka moka ge ana, o fa šephašepha (gokgō-
lokgōtla) fa gona modivō o we a ka a dirago, go dira
modivō ke gokgotlella.

1779 A fapana le mosadi ka baka la go seyaapee tō
goja. A re, go tsoaga, a thōma go tsogela bjaleng. Dijō
a digōna ka gae, modiši o tla utšha dikgomo le tlala.
A latela mosadi ka mo ailego, a mohwetšana, a duletš'e
bjala. A re, sepela o wa peela ngwana tō goja, a re,
ke ngwana wa mang yo we, ka mo apeelago. Ngwana a
ba mmone ka tlo, ba mmōna ka go bēlēga. O bolabo
la bjang motadi, a re, ke bolabotš'e. A tlala ke pelo
a motšha. Ka baka la gore a lebile, gwa seke gwa
ba leka o thii yo we, a ka mola molēlago. A mmīnē
la kōša, e a sakego a e bōna.

1773 A re, go molesetš'a a tšhabēla gagabo. Bare,
go yēna, a fodula ba tla bōna ge a tllomonyā-
hēla. A kata a robala, ka mowana bjasa, letrātš'i la
dikēla ba sa bone motha. Bjaale ka trātš'i la
bobedi. Batswadi ba mosadi ba roma sebakaga
Mapomane, sa go motšibiš'a gore re bōna moapei

868

K34/82

738

wa gago, o bolakwe, are, o bolakwe ke wena, ke nnete
 naa. Sa ya sa fitlhetša mantšu a we, a ya a
 mafetola ka gore, ke nnete a teile ke nna. Ka bakka
 la go se apee tša go ja. lentšu le sa, ke lentšu ma
 ka gobane le šumišwa ba-keng na motho yo mongwe
 le yo mongwe yo we a šumišwa mabapi le dithe-
 pelo. (Sebaka)

1774 Se seki se noši se llé nama ya pholo. A go
 ma a boja, a ba botšha gore, o wa dumela gore
 o teile ke yéna. Kabaka la gore a fage tša go
 ja. Bjaale bare di a mola, sepela o mmošše, a tle
 goba re tle, ba tebane. Re kwe yo anago le phošša
 A goma a ya a mmošša, are, diakwala, lenna
 ke sa botšha marušana a gešš, ke tlatla mowe
 ka tšatši la gore. Marušana, ke gore le loko laga-
 bo e wile, bjaale ba šetše, ba se bakae. A tša-
 ma a botšha, ba ya ka letšatši le la a gore o tla
 fitlha ka lona. Tala e a peilwe a e lewe kampha-
 ka. A hwetšana ba moletetše. Be mmege gore re
 go bitšetša taba ya mosadi wa gago šo o bolakwe
 a re tsebe gore molato keng. Bjaale re nyaku go
 kwa molato wa lena. A re, a bolabole re kwe.

868

K34/82

739.

1775 Mmakhasane, a thōma go bolabola, nna a ke tsebe molato waka. O hwetsame ke dutši le basadi ba bangwê, are, ka faga bušwa, ko fagêla nguana. Ka mafetola ka gore nguana ga bonwe ka tlo. Ke moka a napa a ntšya, ke bōna gore batho ka moka ba lwa lenna, ka gobane le motho ka o thii, a ka a ba gona yo we a ntamolêlago. Ke ge yêna mong a tia, a kgôlwa, a ntesetša. Ke ge ke tšhaba ke e tla mo. Monna a sehe a fêla a nkgopotšä nguana. Pelo yaka e botlhoko, a ke dii ka kgôle go sebe le nguana. ~~Go bala matlhômô ke a gorata. Gobala matlhômô ke lešoko la moradi ge a bêtêga. Pelêgo ke lehu, ba le boga kudu ge aile a imuluga, ke gore nguana a bêtêga. A nyakele ditlhare, o filo ntšha matlhô o ntebeletšê, a gopole gore pelo yaka e botlhoko. Bjuale o nkgopotšä nguana, nna ke se naê. Ke moka ke feditšê~~

1776 Madibeng, thōbêla ba ga makgolo. Ke nnete, nna ke teite moradi yo waka. Ke motietšê go se fagêlê modiši tšä goja, yêna a nore go tšoga a tšogêla bjuleng. Modiši yo we kengwana wa mongwe, bjuale ke moretile gore a tle a

868

K34/82

740.

nthušê go ntšetšā dikgomo. Bjaale yêna ore a nyake go a peela ngwana wa mangwe. Mola kere ge ke bolabola naê a mphetole ga botse, wkabe ke sa motiya. Ke ile ka kwatšā ke gore ngwana a ba mone ka telo. Bjaale ge motho a ile a rēta ngwana, ngwana yo we, ke wa mang. Bare, go yêna dula fase ga o feditšē go bolabola. Kemoka a dula fase.

1777 Ditaba di akwala, bjaale a ba ganetšā ne. Taba ya go nyaka ditlhatse ke ya go ganetšāna. Batšwadi ba mosadi bare, ngwana wa rena, ona le phōō. Ke ge mosadi a sena ngwana, molaō ke go dina tšā go ja, a kgōne o etšā letsolo la bjaale. Modiši yo we, ke ngwana wa gago, ka baka la gore o go dišetšā dikgomo. Manna o retile ngwana yo we, ka go bōna gore yêna ka noši a ka seke a kgona gošetšā dimiwa tšā gagwe. A se, nna, a ke na kgomo. Bare, a ona tšhemo, are, ke nayō. O lema ka sephakêlê wa fetšā, karabo ya se be gona. Sephakêlê ke gore feisi. Bjaale mo polabolong e, ke go lema ka le tšepe, ~~ka~~ diatla. Ba mo ōmanyā, ba mmo tšā le gore ge a ka ya agotiya, a gotiela taba e, wa

868

K34/82

744

seke wa boyu, wa re batra. Ba laile bokwilego
a ya, a dira ka mokgwana o we, monna a reta
go ka ina, Mafello a taba

1778 (C) Go toeba le tšatsi. Ke molaô o mongwe
wa basadi. Ke gore ge letsatsi le ya madikêlo,
o swanetše go boela gae. O ga tšetsa bana mo-
llô, le go ba fa melatša. Monna a swanêta go
gôrôga pele. Le ge ba e mwa bjala, o swa-
netše, go bo tlogêla, a go fa bana tša go ja.
Monna yêna, a na molato, o gôrôga ka le ba-
ka le a le nyakuga. Le go eia le gogo, go
a la moradi, e seng monna. Ge a šita ke go
dira molaô o we, gona phapamô mugareng
a gogwe le monna, e tla ba gona. Monna o
tla motiya, a molaya molaô o.

1779 Bjaale ka monna yo Bobête Maile, moradi
Mpholodi ngwana le bone. Banna ba bangwe, bana
ka nôši, a bana molaô. O re go beka moradi,
a moruta mokgwa o mobe. Mafello o tliho mo-
ndiša, a lebala gore mokgwa o tšwa naê. Bja-
ale, ge a tala bjala, a tala naê. Ge letsat-
ši le wa madikêlo, a mopolala go boela gae.

868

K34/82

742.

a fêla a mogamela, a mmotha, gore, o nyaka
go ya ba tlabong. Ke moka a dule a leteleyê
na lebaka le a tlogo tlogo ka lona. Ka tsati
le lengwê, ba kuta, ba robale mowe, kamowa
na, ba tsoa, ba e tetshane, bare ya gae.

1780 Setlwaêlo sa moradi sa fitšha sa monna
A tlwaêla mkgwa wa monna wa gagwe, ge a
ile bjale, a bo hwetsana a wa nwa, a tagina
a ba a robala gôna. Mogangwe a ga kantšhê
monna, a seke a treba le gore oile kue, a go
polê gore motlhameng oile gae. Ke moka a wê
le trela ya goya gae, ge a fitlha, a hwetsana
gae ga gona. Bjale a thômê go butšha, bare,
e ~~na e~~ mômê. Ka gobane ke lena ba ga
mabjale, le ile la fapana kue, are, a ke tse
be gore oile kakue.

1781 Motho wa bošego ga bonwe. A gona le bošego
go bjo we go tsama a manyakêla. A fitlha mo
we ba goba ba e nwa, bjale, a butšha, bare,
a gona mo. A leka ka maatla go môna le mo-
tše a theletšha gore, o tla kwa a bolabola
le yo mongwe. A seke a okwa selo, a ba a

868

K34/82

743

gona, a boela gae. A boela bane ba robe
tie lapeng. A trena ka ngakong, a ba lla lego
go. A ba tsoa, a ba fa tso gaja, baja, a ba
isa malaong, a robala nabo. Ka moswana ga
borele, ke gona a bonaga a e tla.

1782 O seke wa troya wa boeletsa. Ge a fatha
o wa mmutsisa, o be o ile kwe. Mogatsaka, ke
ile ke tla gae, ka tagim. Kpopotonyana e nyana
e be ke le nayò. Kaxe, go kwa gore ke a pallwa,
ka a bula, ka tlogela trela, kaya ka robala
gosele. Bjante ke ile go ke phafoga, ka no bo-
na mufube, a masetlha a bonala. Tabu e, a
ke nyuke, o seke wa troya wa boeletsa. Ke di
kwile mogatsaka, ke di yo sita ke bjula. Ge e
be se ke bala la bjona, ke be nku seke ka
boeletsa.

1783 A boeletsa, a seke a goroga, gwa goroga
monna. A gona a robala le bana, mmago bona
a se gona. Ka le we letititi, o ile, a re, go pha-
foga mo we a goba a le gona, a gopola mantu
a monna, a gore wa seke wa troya wa boeletsa.
A ya a robala, le Maganong, yo we a tiereyo

868

K34/82

744.

ke ba ga Mongqale. A lala a monyakela, a seke
a mmōna. Ka moswana, bjare gona, a ikisa ku
noši gae.

1784 A boela naē moragō go morupa mowe a goba
a robetše. O tšwa o le kae, ke tšwa ke le bota
gweng mogatšaka. Lehono ke ile go bōna ele
bošego, ka ya ka phirimallwa ga Maganong wa
Modupi Mongqale. Kgantše o latlhile thari ya
ngwana. Bjaale thari ya ngwana yōna e kae,
ka baka la batagwa ga ke tšebe mowe elego
gōna. Ka go tšeba mōse, o we, ba goba ba e
nwa bjala, a, a riē, ke sepele nago, kobōna
malatš a gogo. Pele se swanetše go tšena ga mo
we, a robetšego gona. Ka morago ga mowe, retla
ya mowe, motšeng wa bo bjala.

1785 O moswere phaphathi. Ke gore go manama
Mantšu a phaphathi le go manama, a šupa motho
yo a le go molatong. Bjaale o swerwe, bu nyaku go
re a seke a ba tšhubela. Phaphathi, ke go sepe
la le yēna, a le ka le tlhakoring. Go manama, ke
gore wa batagana naē, gore ge a leka gore o wa
tšhuba o kgōnē ga phakisa o moswara. A baka

868

K34/82

745.

ba lōkalōka, ke ge šalana nthugo. Malōkalōke ba šalane morago. Malōkalōke ke ge motho, a sena molato, gona le šalana nthugo. Baile ba sa dutši, bu bōna, ba & tšwêla (ngarêla) ba manamane. A nore morena, a eme, ka maoto, bu dumêla. A re, ke fapana le moradi, a robafa gae, bjaale ore, a robetšê ga namo. Ke nnete ga bjaale, bu dumêla. Bjaale la dirêlang ge le sa matliši, a owa, o filore, ga tloga, a tloga.

1786 Ba ya ba hwetsšana thari segoang. A re, thari ya ngwana e kae. Maganong, a tšena ka ngwanong a le bella, a se bōnê. A gona a tšwa, are, ga e gona mo. Le a bōna bjaale, ga šupa, gore a robala mo. Le ge a robetšê mo, otlile matliši gosa, gore a hwetsšane sephema. A baka ba katabala. Salang, a riê, bu tloga, bu ya ba fitlha mowe, bu goba ba e nwa bjala, motšeng wa Mamogasane. A bu butšiša thari, bare a owa e šu re bone thari mo. Mokgekolo yowe, are, e mang basadi bu a bu na molaō. A bu tšhabe le gore ba swere ba na ba batho. Yo mangwe, o letšê a ndiša ngwana, ka ma moeding wa Ngwelleng. A ru ka ra tšeba gore ke mang. Ba ya ka ba bedi, bu

868

K34/82

746

e hwetšana e be e le morea melo. Legole se budule, go
bônala le musto a mo, a ratabala, ge ka dira modi-
rô o we, wa banna le basadi. Thari e ke a mang mo-
sadi, tuu. A bitša mokgekolo yola, a tla, a mošupa.
A mmutšiša gore, ke ya mang, a seke a kgōna le
go bolabola, a fo homola. A homole ka kgōle, o swa
regile.

1787 Mamogasane a morapêlla, a se, o seke wa
motiya, o tla tsoya a boeletša wa kgōna o motiya.
Ka le baka le we, monna o tletše ke pelo, e ke a ka
palêga. Lehufa latika bjuale ka mollô wa selemo.
Ka gobane mollô wa selemo, a o ôre ke matho, ka
gobane go a fisa. Ge mokgekolo a dutši a rapêla,
a fetole ke matho, o šita le go bolabola. A bōna
ga bōne, gore o tla ya a bolaya ngwana wa ba-
tho tseleng. A tswara monna ka letšogō, a se ko-
riê ka gae. A se, go moradi wena sepela o ba, o
fagêla bana tša goja, o seke wa ya wa tšhuba.
A ya le monna ka gae, a fitlha a ntšha pitša
ya bjala ya phitlhō, a e be ya lapeng. Ke moka
a bitša ba we, a nwešanggo nabo, batla ba kyo-
bakama mo we lapeng. Ba nwa, phitlhō e we, ba
e fetša. Ba palakana, a šala a dutši le

868

K34/82

747

monna.

1788 Mamogasane olaya monna. Ka morago ga moba
 palakane, a goma a ntaha pitsana. Yona a ya ka
 ya tswela kantle. O ile a mmitseta ka ngwakang.
 A re, ngwanaha, ke ona, maaha e la aka a, ke
 moka go fedile, a re, nyatseta teng. A re, mogolo-golo
 yo mangwe o ile a taya seema, a re, butri ga boji
 boja mabuka. Ke a le boga. Mabuka ke gore wa
 ratha. Ke seema se mabapi le dijo, eseng mabu-
 pi le go nwa. Sa mabapi le go nwa, ke se, ya tse taha
 gwatla ka meting e nwele. Bjaale o wa nkwa,
 ngwanaha, motso a lae ke motswadi fela, o laya
 ke motso yo mangwe le yo mangwe. Ke a rapela ka
 maaha a magolo, o seke wa ya wa motiya, o
 mawabise. Kguti e o moteilego ka yona ke kguti
 e kgolo ya go fitisa dikguti kamoka. Ka okwa
 e ke gore o moteile, o tsebe, gore o tlabo o nya
 tsetse. Ke moka e foba ditaba tsa gago le moadi
 wa gago gammogo le nna. Batho ba tla pelenkwa
 la gore ba dikwe, ba fo kwa go filore tse. Yona
 ka nozi o tla swa, a o tisa ke pelo. Ka gobane
 a kwe, gore saka pelong ya gago ke sefe. Le go
 tlogela modiro o we wa botagwa o tla o taha.

868

K34/82

748

1789 O laile bokwago. A re, ke dikwile mma, fêla pelo yaka eile kgolê. Dira gore e boê madulong a yôna. Mowe ke a treba gore pelo ya gago, e tla swa kudu, o no kgotlela, ka morago ga behe goba tše pedi, o tla kwa o fêla o thabe. Ka lona le ba ka le a sa le motlalelong nape o mofê molaô. O re, a wa toeba moradi ke tla go bolaya, moradi a robale nageny. O theya le tšatši, a gôrôga, go tla go gošeträ bana mollo le go bat melaträ ya bôna. Ke moka a homole, o tla ba, a go kwile. Manna a ya a dia bjale ka taêlo ya mokgekolo yala. Mekgwa ela le botagwa a dilatla.

1790 Polodi a baka fase ga pušo ya manna wa gagwe. Bjala bo a le kamya ge nathoa e nwa, a nwele gore mabêlê mpolue. Ge a enwa, o be a fêla a e nwa ka gotekunya. Ge letšatši le ya madikêto, o le bone pele, ke moka a ponapona a libile que. Ke moka o fa bana tša go ja. Ka morwana, o tsoga, a fagêla bana tša go ja. Ke moka a tšäêla mekgwa o we. Manna a leboga mokgekolo, ka bjala. A re, go mo-

868

K34/82

749.

api, dira bjala, o bitše mabekala yala, a gogorape-
la, o molebogē. Ka gobane mola gwa seke gwa
ba yēna, nkabe ke go bolale. O waktwala moga-
tšaka. Ke ge a dira bjala, ba mmitšā, u etla
a e nwa. Ke moka ditaba tša bōna tšu fēla
di etla mawe.

1791 (d) Go gōrōga bošega. Ke o mongwe le yōna mo-
laō wa basadi. Ge a saka a phetha molaō owe, o
nyaretšā phapanō le monna wa gagwe. e sale mola-
ō ka o thii le wa go tšeba le tšōsi ge leya madikē-
la. Ke molaō wa gore monna yo mongwe le yo mongwe
ge a gōrōga a hwetšāne mosadi goba basadi ba
šetšē ba le gore. Melaō e we ka moka ga yōna
a melaō ya lapa ka le thii, ke melaō ya mala-
pa. Mudi re kare ke melaō ya naga e ya ga Mo-
hlabe. Mosadi o wa tšateina, a tšija ke monna
a molaya gore a sepele godinū ga melaō e we.
Ge ana le monna, a swanēla goba kgomo kata
o kgorōšē. Kgomo kata o kgorōšē, ke ba tšhōlōgadi;
ka baka la gobane ba tšwile molaō wa pušō ya
banna. Ba bangwe ba gapola go boēla magae,
e sale ka le baka, ba gopotšē bana ba bona.

868

K34/82

750.

1792 Bjaale ka mosadi wa manna go Kamokoma Tseke ne, leina la mosadi ke Maitse. O be a tšoma mokgwa wa kgomo katar o kgorōe. Ke yēna mosadi wa gagwe wa pele. Ge a sale nān, o be a dira medi-rō ya kapa ga botse, a se na mokgwa. A gona a tšeya wa bobedi, go we leina la gagwe bago-ba bare ke Kalatiē. Bjaale ka ge molaō ore, a swanetšē go fokatšā ngwetšā, e se kowa a tluatšē o kgōnē, a, bala matšatšā a go sepela le mengwaka ya gago. Le baka la mo, a re phetha molaō o we, yola mogolo a thōma mokgwa, wa go fēla a gorōga borōga, le go tšoga borōga a tšoga, a e ya ba tlabang.

1793 Kōša ga e sale e ntšwa e binwa le mose-gare. Ka baka la boswa kja mosadi, a tšena ka lapeng la gagwe, le go tšwa a nyake gatšwa. Bjaale yola mogolo, a nekelle, a kwe, a botabola ka lapeng la gola moyana. A fitlhe ka lapeng la gagwe, a fe bana tšā goja kemoka a ballē le zōgō, ba robalē. O kgalema bana, o dirēla gore monna a dikwē gore o gona. O modira kgogwa na robala dingwe dirobetšē. Ge le bati le kua-

868

K34/82

751

la go tswala, menna o gapala gore o robetšē.
 Kgantše a robala, o tswalela bana, yēna o sepe
 tšē. O gona a boya e sale bošego, a fitihē a
 robakē. Letšatši le tlabā la tšhaba la tšhatlamē
 la, a sa robetšē. Mola ka motšē gammōgō le
 digatlēla ba tšugile. Ke gona o tla kwago a
 bula le bati, ke gona a tšoga. Ke moka a dule mo
 tomong wa ngwahō le baka le letelele, a sa bola
 bole, a nore tuu. Dišgopala bare, ke lehufa, o kwa
 lona.

1794 Ngwana a lla bošego, o be a thunkgile ke yo
 mongwe. A theketšā gore o tla kwa lentšū la mmagobo
 na, a sake a le kisa. A tšoga, a ya a tšena ku lape
 ng. A kōkōta, a nōkwa, go se motšo yo a fetola
 go. A bula le bati, a tšhuba mollō, a kwetšana
 bana fēla. O lērang ngwana, ke thunkgile ke
 mokete. A re nanase, o fohomola. Ke tla gotiya
 ngwana, ge oile wa kgupja yo mongwe, molaō
 ke gofēla o re nanase. Nanase lentšū le, le šupa
 gorapēla, ku sona sebaka sela, o kgupjago yo mo
 ngwe. Re tiya kgōphi (kgwele) bjwale ke tiya yo
 mongwe ka mokgwele waka. Ke tlare nanase, ka
 gobane a ka motiya ka kgōlê. le ge a be a sa

868

K34/82

759

gopotšhe gore o nyaka go ntšya, ke moka a ka
 se sa kgona, le ntšh lewe nanase le morabile. A
 tlhoka go dira nanase, gona, a dirile ka kgōlē,
 ge e kgona e ka lwa naē. Mma lena o ile ka
 yo mongwe, wa go tlhulefa, are, e se tsebe, o ile go
 ala le gogō a se tswalēla. Homola ngevancakala
 robaleng, a ba tswalēla, a tloga.

1795 Ke tšene ke letšho, ke a bjega. A gona a
 baya bjaale ka metlha. A fitlha a robala, a tloga
 bjaale ka metlha. A ya a mmušisa gore bošego
 o bo o ile ka e. A se, ke be ke le gona, are, go ile gwa
 dirêgang, are, a ke modiši wa mo mšeng, nna ka
 robala ke robešhe. Ke ra, ka magare ga ngwako
 wa gogo. A se, ga ke moloi, nka bōnago yo mo
 ngwe moloi. Ga ke bolabole ka baloi, ke bolabola
 mabapi le bana ba gogo. A ka kwa seto, ke
 a bōna ke ge ke sa ile nageng. Ngwana yēna
 o ile wa mokwa ge alla. Ke ile ka kwa, ke
 ge ke le nageng, bjaale ka seke ka tšeba gore
 ke ng ke ngwana wa mang. A o tsebe mantšh
 a bana bago, ke a tšeba. A mohomolēla, are,
 a ka tlhalifisā.

868

K34/82

753

1796 A thōma go gōrōga bošego. A tlogêla mohgwa wa go tloga bošego, ka baka la gore o bone, gore monna wa gagwe o malemigile. A ya bjaleng, o ile, le baka le a boyago, ka lona, a ba mohwe, ba maha la fêla ge ba tloga ba mhwetšana a le gona ka ngwahong. Wena, o tšile le baka mang, goriale ke monna. Ke tšile e sale ka mabanyana, batho ba sa e tšā. Ke melaō wa gore, o tle lona le baka le we. A owa, ke madirō wa bjala. O wa kwa mohgwa o wa, a ke o nyake, o nape o la tlhê. Ke kwile, bjale a ke tšebe gore motlhare wa go la tlhisa bjala nka o bōna kae.

1797 A ya a tlogêla monna wa gagwe matlhong. Ka letšatši le we, ba ile ba tloga ka ba bedi go tšana ba kgopêla bjala. Ba tlhwa ba kgopêla ba le ba babedi go fitlhêla letšatši le dikêla le moradi a le bjaleng le monna wa gagwe, ga bana le baka la go gōrōga. Kgane ke mmatswala wa moradi a le gōna, o tla tšeya bana a robala nabo. Fêla ka morwana o tla tloga a ba o manya. A ba botša gore, batho ba kgopêla ba bōna letšatši le dikêla, le swanetše go gopola gae. Mo we re hwetšana seema se,

868

K34/82

754.

mogodi wa tšie tšiu boego, a tla gôla le mafumele bethe. Mafumele-bethe ke dinoga, a tlare o gôla tšie wa swara noga ka ditla ya galoma. Bjale bjala le bjôna bo bjale. Baloi ba šika le ditlhare mathekeg a bona, ba tšhela batho mabjaleng.

1798 Letrufi ke kgakatlhane. Letrufi le ile la tš ba swarêla ka le mo we. Ka morago, monna aie, go mosadi, a rie gae. A seke a šetša, a goma a boeletša, a seke a mošetša. Aie, golukile, ka pelong ya gagwe, go bônagala gore gona le motho yo we a kwanago nae. O dirêla gore, a motlogele mo we, a šale a bônana le mokgotse yo we wa gagwe. A tloga a manalla ka motlhare, a theletša le gomayaka go bôna ka matlha.

1799 Vkhêgêrê o wa mmitša, maite, a ru-bêla, tla mona ke go nyobê. Mang mosadi a thôma go mahala, ka baka la gore ke kgaitšedi ya gagwe. A setse, se tla bôna metlholo ge kgopa e êta ka matolo. Yola a ka, a kwa, a goma a mmitša gape. Bare, repeta, motlhamang o bitša kemo nna wa gago, goriale ke batho ba ba gobu ba dutši nae. A napa a thakgoga, a ya, a mohwe-

868

K34/82

755

tšana. Ke bitša ke mang, o bitša ke nna, o re keng,
 kere tliša ke nyobè. Kgame o wa gafa, a ontsebe
 gore ke nna kgaitšedi ya gago. A re, beeletša ke
 bônè ge e ka gana. A motlogela, a ga tlhana le
 yo mongwe monna, bare bolabedi, ke moka ka homola. A
 gopola gore ba robetše, a nehello ga botse, a huetša
 na gore ga gona motša. A manyakela, a seke a mmitša
 metse a lego kgaufi le ga ya mome, a e tšena kamoka
 ga yōna a seke a mīna.

1800 A tliša ke Manyane ka morwana. Ka morwana
 e sale bošegonyana, a ya ga Manyane, ore kedi-
 rile phōšō ka baka la dinō. Ke ile ka tloga le ma-
 gatsake, ra ya bjaleng. Bjale letufi la tšwara, le
 motlogelè ya gagwe ra seke ra bānana. Nna ka
 pallwa ke letufi ka robala. O ile wa robala
 ga mang, ke robetse ga Masethe. Bjale kere
 sepelung la nthapella. A ya naē, a šula a uta-
 mile ka ntle ga le gona, sebaka sa tšena. Ketlile
 mo ka baka la mosadi wa gago, ore ke tle go
 morapella. Sepela o mmatše a tle mo, ke bola-
 bodišane naē, o le gona. A ya a mmitša, a tša
 naē.

868

K34/82

756.

1801 Dipolabudišano tša bana. Menna are, go sebaka, o ka mmotša a bolabola, o wa dikana taba re bola ya kgolê, ya kgaufi ditsebe di a tšeya. Nna ga gona taba e nka e bolabolago, ke dirile phošô. Ka goriale mo we, ke rumile mokgekolo yo gore, a tle anthapelle phošô e we yaka. Menna are, o wakwa wena sebaka, a rate go bolabola ka baka la gore, o ile a nkgakantšha. Bjuale o robetše kae, are ke robetše ga Masethe. O thōma mataka, ga na mo we, o tla hwetšana a filoya bozele. A ke gonyatše mokgekolo, ke nyaka gore, ke sepele naê, a yontšhu pa mowe a robetšego. O beka mogwapa, goriale ke sebaka.

1802 Ke tšwamêlô ya gore ke beke mogwapa, goriale ke manna. Sebaka rare, (o bêtla ditôpô.) Ditôpô ke tše dintši, e seng tše tšû morudi yo. Bjuale ketla go botšha ka mokgwana o, keilego ka sepela le moradi yo. Re tlogile ka ba bedi, ra ya ra tlhwa re kgopêla bjala ka ba bedi. Ge letšufi le thōma go swara, kare go yêna a e riê gae. A ganêla mowe, bjale, ka ba ka tloga, ka manalla ka matlhuse, ke nyaka go bōna gore o ganêla mo we ka baka lang. Ka morago ke ge a bitšwa ke kgaitšedi ya gagwe.

868

K34/82

757.

Madome la dikwêro Nkgêgêrê, are, atle a robale nae. O ile a gana, bare, a sepele, matlhomong o bitša ke nna. Ge a fitlhile mo we, a hwetsana yowe kgaitšedi ya gagwe. Ke ge a mmotša gore o nyaka go robala nae, ba ganetsana. A ba a bolabola palabolo ya gore, e ka se ke ya gana. A tlogela yo we kgaitšedi ya gagwe, a ga tlhama le monna yo mongwe, yena baile bare bolabodi, ka morago ga bolabodi mo we ga bona, ke moka ba napa ba pja. Bjaale ka tšha ka maatla gomonyakela, ka seke ka mmôna. Ga na mo we ga Masetlhe keile ka tšena. Bjaale a robala mo we, o bolabola moka, le ge aile o ile boele, go diya sephemo.

1803 Ditôpô, ke tšhe ke bolabotšhe, o dira ditôpô. Bjaale tšha na tšhe o dibolabolaga ka moka ga tšana ke ditôpô. Ditôpô ke gore taba ya gotlhoa tšela. Lentšha le lengwe la go tlhatoša taba ya gotlhoannete ke le ditšhele. Ditšhele dinya ke ditôpô. Ditôpô, ke ditabana tšha go fô tšama o topella, kamorago tšha dira taba. Bjaale taba e we, ge e bolwabolwa, ba hwetsana gore a e na motlhala, ke moka ba e fetša ka gore ke ditšhele. Ke moka ga gana taba. Ke bolêla ka mokgwa o we, ka baka la gore taba ga e na botlhatše. Taba kgolo

868

K34/82

758.

e we, mosadi a dirilega phōšō, ke go ūala, ge o mmitšā le go robala ūokeng. O we a se molaō, o na le phōšō. Bjaale o nthumile gore ke tle ke rapēle tšona diphōšō tšē we. Ke a kwa fēla, e be ke nyaka gore ba gabo ba taebe taba e. Bjaale le motšā taba ya mohuta o, a ke nyake. A seke a tsa ga a boeletšā. A mmitšā, a se, ke huile, nka se tsa ge ka boeletšā. Mosadi a latlha mokgwa awe, wa go gōrōga bošēgo. Kwana ya ba gona magareng a monna le mosadi.

1804 (e) Molaō wa go ala le gogō, ke o mongwe wa basadi. Bjaale ke molaō ka o tšii, le go gōrōga bošēgo, ka gobane ge o ile, wa gōrōga ka lebaka o tla kama go ala. O fapane fēla, ka gobane a ka fa gōrōga ka lebaka le we, ba gōrōgago ka lona. A seke a la legogō, monna a ba a ya ala ka baka la go e tšā. Molaō wa mosadi ke gore, ge a ya e tšā, o swametšē go tloga aletšē a dilē le-gogō ka ngwakong. Monna ge a o kwa boroko ke moka, o fitlha ka go robala. A seke a bitšā, ka gobane ba ka moepa, ka gore ona le lerobo. O se motho a sa e tšā, a mmitšā, kga nthe phōšō ke ya mosadi ya go seale le-gogō.

868

K34/82

759

1805 Bjacale ka Matrike nguana Mohlabe, o be a tšere ke Ntlabaiile Māšūmu. Mosadi a eke e ka pōō. Molato wa gore, e be pōō keng, ke molato wa manna, ke yēna, a modirilega gore, a tlhanye. Ka baka la gore e pale nquetšō, a šupa mosadi mo kgwa wa gagwe. Ka moraga, o tlelo go tlhanyetša ka gobane o tšeba mo kgwa wa gago. A ya go e tšša ke moka o ile go e tšša. Ke moka manna a e ya ala ka nōi, yēna a diyo tla ka gorobala. O wala legogo ka gorata, e seng, ka malaiō. Tša tšō le a sa nyakega go ala, o fo tloga, a ya go e tšša, ke moka manna a šala, ala, go a tšō ba ya ke moka o fo fitlha ka gorobala.

1806 O tšama a bala gore ke tla no huetšama a ditšō. Ba mmušašō gore, mang, ore, manna iwaka. O wa e prina, sena re a tšhaka, wa tšhoka go ala, o ka seke wa robala. O tla lala a ōmana, bōō go ka moka, mo gongwe, a kaba a go tšwalēla ke ngwakong a go mamiša diputšanyana. Ke gore a go tšipa ka mapswenapalē. O dira ka mo kgwa o we, o le mapono le yēna a le mapono. Ntwa ya ka ngwakong, ga e lamolwe. Ba tšhaka yōna

868

K34/82 760.

taba e we.

1807 Tša tsena ditseheng tša monna. Ba-gwêra
 ba mosadi ba thōma go tšama ba sebana. Bjaale tša
 ba tša kwala gore, mosadi ke monna, monna ke mosadi.
 Ba thōma go kwêra, monna, gore, o setlaêla se
 se bjang. o wallaga mosadi le gagô. Bjaale modirô
 wa gague keng, ke mosadi a lloga monna le-gagô. Ma
 tho yo a yaga a lla mosadi, ke motlaba. Ka gobane
 sekhung go fitlha yêna pele. Yêna o a fitlha a
 roba matlhare, a moalla, gore ge a fitlha a hwetša
 ne e le gore golekile. O dīra ka mokgwa o we, ka ba
 ka la gore, o wa setella. Bjaale le wena, o bjaale
 ka setlhotlō, a wa setella.

1808 Tšaga tloga e tloga kgale, modiri wa kgomo o
 tšwa tšaga šakeng. Ka baka la dipalabalo tše we, a
 thōma go bitša mosadi, gore a tlê a moallê. Mosadi
 ke setlaêla, are go monna, le hono molato keng, a kere
 ka matšatši o fo ala. Bala ba e tšugo nuê, batho-
 gorega, bare, bjaare. Ba sega monna, a kwa ba
 tlhoka ka taba ya mohuta o we, wa gore, are,
 ka metlha o fo ala. A napa a fo dula a seke
 a ya goala. A ba a la ka noši, a robala.

868

K34/82

761.

1809 A tiya moradi wa gagwe, a motamaletše kangwa-
kong. Ka morago ga ke tšō, ba palakana, ba ya mengwa-
kong ya bona, le yēna a ya ka wa gagwe. A huetšāna
a robetše, a fitlha a e kopola, a robala. Mola a bō-
na ga botse gore, a apara sela, a mothoma, a motiya.
Ka gobane, ge a ka tihwa a mmolabodisa, a ka ba a
tšwana ditšwana tšā gagwe. Ba kwa alla, are, ntamo-
leleng, o wa mpolaya. M makhwala wa gagwe ke Ma-
digale, a tsoga a ya, a fitlha a kōkōta le bati, bjaale
are, bula. Ge a bula a bōna tšā go motlholla, a hwe-
tšana gore ba tšhabelele-bōne, ba lwa mapono. A napa
a gona ka se morago, a tswalla le bati, a boela ka
ka ngwakhong wa gagwe, a ya a robala.

1810 A dikwile, nka seke ka tsoga ka boeletšā. A kua
gore o wa mmolaya, a se, ke dikwile mogatšuka,
ntesetšē, nka seke ka tsoga ka boeletšā. A owa,
a molesetšā, ke moka a bula le bati, a tšwela kantlē.
A gopola gore, a tla boya, a seke a boya, o napile
a tšhaba. A kata a robala, a le noši, bja ba bjana
a saile. Bja re, gosa, a seke a tšama a monge-
kēla,

868

K34/82

762

1811 A tliša ke Maphepa, mosadi wa magolo wa Ntlabaile. Yo we leina la gagwe e lego Hohwane. Kganthe o ile go tšwa, a tšhaba, a tšhabêla ga Hohwane. Ke tlišitšê mosadi wa gago šo, ke motšhi betšê, a be a feta, are o ya gagabo. Bjaale here, molato keng. A gobatšû gore ke motšhišeng, a owa, o re, ga tšebe, molato wa gagwe. O nore, a robetšê ke moka wa fo tšôma go motšhiya kantšê le polabolola. Yêna ka noši a bolabole nnete ya gagwe, go ena le mo a bolabolaga. O wa dikwa, are, bolabola nnete se we a gotšhišêgo sona.

1812 Matšebe, nna a ke tšebe gore, o ntšhišeng. Taba e ke tšebago, ke taba ka e thii. Ke ile ke etšha, a mpitšha, ka araba, are, ganna, tla o nkallê. Bjaale ka mpitšha ka gore, ala, ka gobane ka metšha o fo tšôma. Ke moka gwa fêla go e tla mowe, ka gopola gore go fedile. A owa, ra e tšha, ka morago ka gopola go ya malaong. Ke ge keya ke hwetšhama yêna a dilê, a bile a robetšha. Antšhišê tšha ka a pola dikobo le ditšhwaro. Ka robala, ka morago ga mo ke robetšê, ke ge a ntšhiya, ke rapêla, a ntšhišê, ke tšhabêla kowa galena. Manna are, o wa kwala, ke motšhišê go se nkalle.

868

K34/82 763.

1813 Ditsolô tša go sola masadi. Bathêma go sola ngwetši. Manyane are, o wa kura, o na lephōšō. Monna gake a-la legogō, e le gore o na le mosadi. Wena o swanetše go ala le gogō, yêna a tle ka go robala. Nhabe ke ditsebe, nhabe ke ile ka go lesetša, o be o tšaya, wa botšā batswadi ba gago. Bjaale lehong, nhabe dikwa ke bona. Taba e a se ya gakwa ke batswadi; o ka ba swabiša kudu. A here o wa tsebu gore monna a swanela go fe ela ngwako, a dumela. Bjaale ge go adiva legogō, go thōma ka go feela pele. Wa kgona o wa la legogō, bjaale, go feela mang.

1814 Le laile bokwago, go tloga ka lona le tšatši le we. A bona ga botse gore o tšwile molaoang. Ka baka la gore, ge are, o butšiša yo mangwe, o mmotšā gore o na le phōšō. Ga gona le matho ka o thii yo we a goba a tla êma nago. Bjaale a bona ga botse, gore bokwane, ke ale pele ke kgone ko etišā. A o wa a diša bjaale kwano ya ba gona gore ya bona.

868

K34/82

764.

1814 Tšya ya go tšhōa tšya go na le banna ba bangwe, ba gore ge ba tšya moadi, ba tšela go bolaya. Kgantše yēna mang o se o wa laya, bjaale tšya ya gagwe ya fapana ka matiēlē. Motho ge a laya modiši wa kgomo, a ka seke a tšeya lepara, a pjatla tšhōgō ka lona. Ge a dira ka mokgwa o we, a se molai, ke mmolai. O nyāla go bolaya motho ka mmano. Modiši wa kgomo re laya ka mošāša, mošāša a o bolae motho. Mošāša, ke thupa ya mošāša, ke ya go laya ba banna. Bjaale mošāši o laiwa ka thupa, wa seke wa tšeya se bolai wa pjatla tšhōgō wa re o wa laya. Tšhōgō e na le beng ba yōna, wena ga o motšeya, o motšēetšē go moja diatla tšā gagwe gammōgō le go buša dinoka tšā gagwe. Ge o se wa pjatla tšhōgō, ga gona motho yo we a ka mogomišaga, ge a yo tšibisa batswadi. Ka go bane motho mong o tla mogomiša ka morwana a hwa, wa tloga wa ba le molato. Ka goriale mowe o swametšē go tšhabēla batswadi, ba we e lego beng ba tšhōgō. Bona ka nši ke bona bawe ba tla go bōna madi a nguana wa bona. Ka ntle le bona, a go kgoneye. Ditaba tšā gofetšā ke batho, ke tšya ya batho, e seng ya gobo-

868

K34/82

765

laya. Ge mothe a bolaya noga o thoma kakue, phe-
tolo, o e thoma ka tihogony. Ka gobane o nyaka
go e bolaya.

1815 Madi a ile go fella le faseng, a falatsa
ke hgoi fela. Le yena a ka seke a fo kitimela
go a falatsa, a owa. Dwa falatsa ka morago ga
mo ba reile taba, ya go a falatsa ba kwana.
Ka morago ga kwana e we, ya bona, ke moka ba
yo bega badimu. Be foka marumu a bona ka
mphoko wa ka mosate. M hgoi o wa lla, ke moka
dira di a tswa. Ke moka hgoi, e falatsa ma-
di. Madi a ile, ke nnete a ile, ke marumu, ka go
bane ge o kare, o tiya mosadi ka baka la tayo,
wa pjatle tihogo. Ge e sebakeng la gore, rena
re phela mo molaong, le ka ya la mmolaya.

1816 M otho a na mong, ga na mong ge a scphe-
la. Ge a phuphurega, che ke setlaela, gona o
tla nobona e ke a na mong. Mo pjatle tihogo, o
tla bona ba utuluga, wa thoma go makala.
Go bjale ka ge a ka hwa, o tla bona beng ba
gagwe, ba tswella. Ke bona ba we, ba swanetse-
go motswara ka tihogo. Ke nnete, o ka seke wa

gumisa moradi ya monna wa gagwe, a mapja tlilego tlogô.

1817 Bjaale ka monna yo Matela Pôpela, moradi wa gagwe Masilu ngwana Makabe a e tlhwa a fapana le moradi wa gagwe, ka baka la go setlhokomele ngwako wa gagwe. Ka gare go fadula go tletôe baeng, motso e sa kgone go tlena, ka baka la gore le baka a legona, baeng ba tletôe. Baeng ba we, ba bolwabolwago, ke ditshila. Ke gore ka ntle le ka ngwakang go fa swana. Bjaale, o boifa gore a ka toentsha motso yo mangwe ka lapeng le ka ngwakang. Ka go diswa ditlhong ke boledi bja moradi wa gagwe.

1818 fma tla magwera wa gagwe, yo a goba a tšoma naê sehgoweng. Ke moeng wa gagwe, a ka seke a kgona go modidisa kgakala. Ba swane-tšie go tlena ka lapeng, a mošupe lapa la gagwe gammôgô le ngwako. A tlena naê ka lapeng, a mmeya mo we lapeng. A bega moradi gore monna yo ke monkana wa ka yo mogolo, yo ka goba ke tšoma naê, kowa sehgoweng. Moradi a thōma go tšeya le feelô, a tlena ka ngwako, gofeela. Mo-

868

K34/82

767.

tlhola, ge a feela, go tupa le retha, nguako wa tla-
la ka le-retha. A ba a kwa, a bile a gotlhôla.
Monna wa gagwe, a swaba kudu, empa a se-
ke a bolabola selo. Moeng yo we, o ile a ba mo-
we tekano ya beke, ka beke ya bobedi a gomas
a boela morago.

1819 Phapanê ya bana. A seke a kwisîsa modirô
wa gagwe. Molaô lapa le nguako difeelwa e sale
ka moswanyana. O seke wa feela mola batho ba
dutsi, ka baka la gore le retha le tla ba tupêla, bja-
ale taba ya mahuta a we a se molaô. A thîma
gomotsâ gore ka tlati lela, keite ka swaba kudu
bakana sa go sethîhîmêlê lapa la gago gammogô
le nguako. Wa thîma go tupisa muretha a ga-
go mola se dutsi lapeng. Taba ya mahuta o la-
a ya loka, o fêlê o tihîhîmêla nguako le lapa.

1820 Ntwa ya Malesa le mosadi. A fetola monna
wa gagwe, ka gore sepela, mo we malapeng a ma-
botse o dula gona. O se keng mosadi, wena o re,
keng. Ke bolabola mabapi le ditshita, le yêna ure,
ke bolabola mabapi le dithalga. Ke wena mpja, o
sa tshabego ditshita. Ge e le nna mpja le wena

5888

868

K34/82

768

ke wena mpja. Ke moka ba thōma gatlwa, manna e ka
se lwe le moadi, a motiya.

1821 Ba troga ba ba sekisū. A ka a tšhaba, bo
ile gosa, a botšā Matsatši magatšā magalo wa ga-
gwe. Ba bitšāna gore ba hwe gore molato keng.
Mašitšā a thoma go bolabola, nna ke no bōna
ke teiwa kantle le phōšō. Zēla o ile a thoma a
bolabola bakeng sa bošāedī bjaka. Bjaale nna ka
mmotšā gore e sepele mawe ga malapa a mabo-
tse, ke moka ke ge a ntija. Ke moka tabu engue
ga e gona.

1899 Malesa, morena, nna ke a tlhaka, dikgomo tša
ka di ile ka leweng. Kabaka la gore, le lena kuma-
tlhō le a dibōna. Lapa e ke ke mohlōbeng, le ka
ngwathong le gona go fo swana le mohlōbeng. Bjaale
go ile gwatla mpeng waka le ile la mmōna. Ka hwe
tšāna ke swabile kudu ka mohlōwa o we, a thōma-
go go feela. Ka bōna tenetha la ntsho, e ke ke
la dikgomo ge dikgama mašēmong. Bjaale ka hwe-
tšāna ke swabile tšē nkego, nkhabe di dirēga ke
sa dibone. Bjaale ge ke mmotšā gore o wa swabi-
ša. O mphetola ka mohlōwa, o we, wa gore sepele

808

K34/82

769.

mo wa elega malapeng a mabotse. Ke ge ke motiya, ke moka ke feditse.

1893 Ba bina mosadi phiso. Ba o lešedi; bošedi a bonyukege. Ge a go lapa ka molomo, o be o rwa netše go motheletša. O seke wa mafetola ka gore e sepele malapeng a mabotse. Taba e we ya tetemetsano, a se molaō. Zela le wena, monna o nalephiso; golaya a ba lae ka gotiya. Taba ya mohuta a we, ra seke ra tsoaga je kwile. Wena mosadi o leke ka maatla a magolo, go tlohimela ngwako wa gago. Ke nnete go wa swabiso ge o hwetšana ngwako, e ke ke thupa-ntlong. Thupa-ntlong, ke gore ngwako wa ba banyana, o we ba raloaga ka gare ga ino, o hwetšana o tupa le retha.

1894 Bo šedi ga boalafini. A ka a kwa mome ba ilega ba mmotša, a tšwela pele le bošedi bja gwe. Monna le yena a seke a gomela go motiya. Ka tšatši le lengwe o ile ke a motiya, a mapjantla tlohō. A tšhabela ga batswadi. A gwaba le motho ka o thii yo we a ilego a mothibela, ka baka la gore o gobetše kudu. Mosadi, ke lešedi, empa ga ba bolae. Ke ge ba

868

K34/82

770

šetše ba botšaa monna. O dirile molato o swa-
netše go roma sebaka go rapela. A se ke tlatla
ke ba šupa modirō wa ngwana wa bona. Bare
o wakwa, ngwana tšhita balai, o huile molaleng
wa lešokedi. E ke, o se šupē lebitla la sebedu
goba lešokedi, a seke a ba araba. Romela se-
baka, bare ba sa dutši; ba lebeletše go makala,
ba bōnē sebaka se fittha. A ka a kwa mowe
ba mmotšago, ba moletšū a le bjaale.

1895 Ba ga mahgolo wa gagwe ba mromela sebaka.
A robala mo we go butšadi, ba lebeletše gore ba
tla bōna motho a e tle, ba seke ba bōna motho.
Ka moswana le gona letšatši la dihela, ba sa
bona motho wa go lata mosadi. Ka letšatši la bo-
bedi, a bitšū ba goba gore ba tle ba bōnē kgoba-
lo ya ngwana wa bōna. Ba ile ba kyobakana ka
letšatši la la boraro ge mosadi a le gagaba. Mo-
nna kowa o dutši, ana taba le gore ke goba-
tšitšē motho. Ga gona yo a ka moletšago mwa-
nō, ka gobane baile ke a moletšū, o ganne bja-
ale, ba la tšetšē thapo, o wa e gōga bjaale ka bit-
tšhwene ge e gōga kowa thabeng.

868

K34182

771

1896 Pegêlo ya taba go batwadi ba mosadi, ba be-
gêla ke papago moteiwa. Le bitša ke nna, ba bina
tlou, ka baka la ngwana ya wa lena. Ke bane a
fitlha mo a kgapha madi. Ge ke mmutšitša, a re,
o tšile ke monna, o motšela mabapi le bošuedi. Bja-
ale, ke lebeletšhe gore, o tla fitlha, a ke mmone, ka
baka le we, kere, tla le nheletšišeng taba e. Ge
a siule a dula fase. Le bina ba butšiša mo-
teiwa, a bolabola bjuele, ka ge papagwe a tlu-
lušitše.

1897 Ke taba a se ya go sekiwa ka baka la madi.
Re a dikwa, bjuele re šituntšha ke madi. Maba-
pi le bošuedi bjo we bo bolwabolwago, a bokwale.
Ka baka la gore, o na le yêna kgale, ba bile ba
na le bana ba basaro. Taba kgolo o wa moraka, ka
baka la gore, le gotla atle. Go bônugala gore, o
na le ya mongwe mosadi. Taba kgolo ke gore a ro-
mêhwê sebaka, so re tšela mantšu a gagwe. Ra
tla kgona re tšena mo tabeng e. Ba roma se-
baka, sebake se we ke Tena Sehgoke. Bare sepe
la ga Pôpêla, re bina ngwana wa rena, o bolaiwe,
molato wa gagwe keng.

868

K34/82

772.

1898 Tena a ya mowe bobakeng. A ya a fitlha e sale ka motswanyana, ka le tšatši la bone, le ge mo-moteiwa a le gugabo. Ke tšile mo ba ga Pōpēla, ke rumile ke baga mahgolo wa lena. Ba re, ba bina ngwana wa bina, a e tšwa a kgapha madi; bja-ale ba nyaka go tšeba go leha gore molato wa ga-gwe keng. Di a kwala, dikpa ke wena Mulera. Bōna ba ga Pōpēla ba magafēla tuba, ka baka la gore, ba itšē ba mmotšā, a seke a kwa mowe ba mmotšago. Bjaale ba theletšitšē goe o tla fetola bjang ba ga mahgolo wa gagwe. Re hwatšana seema se, dinonyana go tšhalefa mafotwana. A re, ke mnete ke lwele nūē, bjaale ka goriale mo we, ke mwešā ka baka la bošāedi bja gagwe. O ka bōna malapeny le ka ngwako le gona go bjaale. Molato wa gagwe ke o no we fēla, o mangwe ga o gōna. Ke moka ke feditšō.

1899 Go nyakēga tšhōgō ya lentšū le ko botšūgo ba ga mahgolo wa gago, goriale ke sebaka. Ke bola-botšē, kere, ke motietšē bošāedi. Bjaale, gotla fella ka goreng. Nna kere, ba ga mahgolo, a ba tle ba bō-nē bošāedi bja ngwana wa bona. Lena le reng, la fo homola, aowa, re kwa gore o swere tuba

868

K34/82

773.

ga batse. Ge la nke a be a raga, nkabe o e kwa re mogakolla. Bjaale ke dikwile, a kere lentšu ke la gore ba ga makgolo ba tle ba bônê bošāedi bja ngwana wa bona, go bjaale.

1830 Sa boetša lentšu la go tla go bōna bošāedi bja ngwana wa bona. Ke tšō boyā, mokgonyana, o re, tlang le bone bošāedi bja ngwana wa lena. Ke moka ke lona lentšu le we, a mphetotšego ka lona. Dia kwala, sepele, o mmotšē, a botšē ba gabo, ka morwana ke rena ba we. Le rena lehono re sa botšā bagešū. Ra tla ba mowe, e sale ka morwanyana kudu. A goma a boēla a ya a fitlhetšā mantšu a we. A re, golukile, ke tla ba botšā.

1831 Tala e a peilwe a lewe ka mphaka. Bare, go tloga e sale ka morwanyana, ba tšāma ba phūmula malaka ba e. Ba hwetšāna ba ga Pōpēla le bona ba kgobakane mo we. Ba fitlha ba ga telana fase, ba išā maduma, maduma a bona a kwala. Bjaale ba botšā rebuka gore ba botšē re tle. Sa ba botšā, bare dia kwala. Nonyanana golla e tihubjago. Ba ga makgolo wa gagwe

868

K34/82

774

bare, a owa, go ka sekōnēgē, gore go thame moredi wa rena. Ka baka la gore re bitšitšiwē go tlilo bāna bošuedi bja ngwana yo. Ka goriale mowe, mondi ke monna, ka gobane ngwana wa rena, a monyetšō masepa, ka goriale mowe, a swanetšō, go tlhaloša ka mokgwa o, a monyetšōgo ka ōna.

1832 Malera, ke luele naē, ka baka la bošuedi. Mokgobeng, lapeng le ka ngwukung go fo swana. Kganthe mokgobu ke ōna o na go le ditšhila, ka gobane a go dule motho. Lapeng re dula gōna, bjaale ka matlhō le a bona, e ke ke tšheng la dikotobē. Bjaale a bula ngwako, a ba šupa. A re ngwako ke tšupa ntlo. Ke ōna molaō wa mosudi. Ke moka ke feditšō, ke matšōtšō yōna taba e we.

1838 Gwa rakišwa molato wa madi pele. Mahgolo wa gagwe, are, bakeng sa bošuedi, re tla gotlogēla. Ke nyaka go kwa molato wa madi, wa bošuedi ge nhe ke taba, e tla bolwabolwa ka morago. Mpo-tšeng lena ba ga Pōpēla gore le reng ka madi a. Ke moka a dula fase. Ba ga Pōpēla a baka ba a raba, ba ile ba fo homola, ba theletša yēna mong mokgonyana. Ka baka la gore yēna o ile a ga-

868

K34/82

775

na ge ba mmotšā.

1834 Sepedi Pōpēla, ke ya we, a gore ge ba mmotšā a ba a se gōna. A re, taba e, ke molato, ga se yōna taba ya go sekiwa. Taba ya bobedi le dirile phōšō ya go bitšā ba ga makgolo gore ba tle ma, le tliilo ba le ba roga. Taba ya golaya, ge motšenyana a fapana le mosadi wa gague. O tiya kgomo, a roma, se baka sa iša, mosadi ga batswadi. Bjuale wa botšā sōna di pelaélō tšā gago. Ke gōna ba tla kgōnago go molaya. O seke wa bokaya motho, le hōna wa re, ba tle ba mola e, ko wa madi a ēla godimma ga tihōgō ya motho. Ba re, se likile go mmotšā gore taba e, ke molato, bjuale, ke gokwa, a ka a se kwa. Thakgoga o se bitšē se bonyēla mpja.

1835 Ba lefa ka kgomo le pudi ya lefofa la gotlhatowa nthō. Ba ya bonyēla mpja, go rēpa ba ga makgolo. Ba e pōne phōšō, ba roma motho, sepele o botšē ba ga makgolo ba boélē gae, se sa šala se rēpana. A ya a ba botšē, ke moka ba goma le ngwana wa bona. Ba šala ba roma sa bona se baka sa go ya go rapēla ka pudi. Ba ya, bare, ke lefofa la gotlhatowa nthō, sepele o ba botšē ba lefe. A

868

K34/82

776.

ya a ba botšā, ba ntšha kgomo, a goma a ya^a ba bo-
tšā, gore bare, ba ntšhitšē kgomo, ba sepela. Di a kwala
sepela o mmotšē, se a e nyaka, molato o fêlê.

1836 Molato wa fêla ka kgomo le pudi. Kgomo e
we ba ile ba e tšhaba. Ka morago ga mo, molato
o fedile, ba mofa mosadi wa gagwe. Go tloga
mo we, mosadi a ya a kwana le monna wa gagwe
ke gore, ba ile ge ba tšhaba kgomo, ba mmotšē,
gore o wa se bōna ge se tšhaba kgomo ya mo-
nna wa gogo. Re tšhaba fêla ka baka la
madi. Gela e be go se bjale, a owa, e be se,
ka seke sa molifisā. O na le phōtō, o swane-
tšē go thabisa lapa la gogo. Le rena re ile
sa ja ke ditlhong, o seke wa šoma modirō
wa mōtuta o la. Ge o ka see wa tšhōkōmêla
lapa, a goma a gotiya, wa se sa boya mo.
A o waa, ba laya bakwaga, a ya a tšhōkōmê-
la lapa la gagwe. Kwana yaba e kgolo magare
ga bona. Ke nnete, ge lapa le ngwaka go tletšē
bueng, ga go thabisi. Mola a seke a mopjatlē,
a nore go yēna, dira bjale, kemaka a bitšā bu-
tswadi ba tle ba bōnē bošedi bja ngwana wa
bona, e be ba tla mo ōmenya, ka ntle letifisō.

868

K34/82

777

1837 Molaudiši wa ditaba tšē tša bošae di bja moradi wa Malera ke Sepedi Popela. Ke mong wa naga e, mphathō wa gagwe ke mangana ka buntši; ka bo thii ke lengana.

Molaudiši wa ditaba tšē 1751(a) melaō ya godišu moradi. Leeto la gagwe. Dilaudišitšē ke Maidinywa na Mongale. O belegile mo nagen e, mphatho wa gagwe ke Magakwa, legakwa.

Molaudiši wa tša 1765 (b) go fagela bana tša go ja. Dilaudišitšē ke Dimpampa Mayomane, ke ranwane wa Madibeng. Mphathō wa molaudiši ke letubu ka bo thii, ka bontši matuba. O trualetšē mo nagen e.

Molaudiši wa ditaba tšē 1778(c) go tšeba le-tšatši ge le ya madikelo. Dilaudišitšē ke Mamogasane ngwana Pako. O tlile mo nagen e, kaba ka la dikgomo. Mphathō wa gagwe ke matšie ke ka buntši; ka bo thii ke letšie.

Molaudiši wa tšē, go gōrōga bošega, ke Manyane o tlile mo ka dikgomo, o tšere ke seriri Malera Tšhokwe. Mphatho wa gagwe Mangana ka buntši; ka bo thii lengana.

Molaudiši wa taba ya goala legogo, ke Madigale.

868

K34/82

778

O tswaletšē mo nagenge, mphatšo wa gagwe ke letšuba (matšuba).

1838 Dikomano le gotiya mosadi kantle le lebaka. Gona le dikomano, tše we, o ka fokwego monna a ômanya mosadi wa gagwe. Ele gore o fo mo ômanya a sa sinye selo. Ba bangwe, ba fo mo ômanya ka ntle le go maisa le tsogo. Bjale basadi bare, ga ômanywa go phala ke ge motho a ile a gotiya ka gobane o tla fokotšā morô wa tšhōgō. Morô wa tšhōgō, bara megōgō. Bjale monna wa mohuta o we, ba mmiša gore ona le lerobo. Le robo ke go fo ômanela taba ya maaka.

1839 Lerobo, le tladisa motho pelo. Le tladisa pelo la baka la gore, motho o na go ômanya, o sa tšebe taba e, a go ômanyetšago yōna. Ba bangwe bare, ba na le lerobo, le robo la bona ya ba la gotiya. Le robo le baka ke tšhetla le go hufēgēla. Tšhetla, ke tšato, ke gore mokonani. Ke motho wa gore ge a ija sa bose, a senyake go ja le yo mongwe. Go ba o bolaya kgogo, anyake go ja le basadi ga mmōgō le bana. Ke moka o fo ja a le nōi. Motho wa mohuta o we, bare, ona

868

K34/82

779.

letshetla. Tshetla a simišwa fêla mabapi le dijô,
 le basadi e a simišwa. Mabapi le tshetla ya basadi,
 ga rate go fapanu le yêna. Mo we a tlogo onya
 ka go no mmôna a lekgaufi naê. Thato, ke lentšû
 le we le simišwago, mabapi le tšâ go ja. Mokonani,
 ka baka la thato ya go nyaka go foja, o lennoš
 ba moêla leina la gore ke mokonani. Motlo yo o
 wa konana, le ge o bôna a e nwa, wa seke wa a
 rogêla, a motswenyae.

1840 Bjaale ka Lepano Mabakane. O be ana lethato
 to ya go šišimšwa, a bôla na le pelo-nhgo, Pelo-
 nhgo ke gore go pelenkwêla tšâ ba bangwe. Kolobe
 pudi, nku le kgogo, a dina dikobêla. Bjaale yêna
 a bôla tšâ ya mongwe, a bôla se sengwe sa tšâ
 na tšâ, o be a tloga le dikobêla. Ge a ka hwe-
 tšâ ba nna ba dišô ba ija, tshôgô ya kgomo goba
 tšê dingwe tšê bjete ka dipudi. Yêna o topa a fa-
 kêla ka kanapeng, tšê dingwe diya ka ganong. Ka
 le we le baka, ba mmitšâ gore ke sejata goba se-
 jagobe. Ba tho ga ba swane, ba bangwe, ba fo
 mohomolêla, ba tšâ ^{ba} go mmitšâ ka gobane ba ka mo-
 swabisâ. Ba bangwe a ba na taba le go swabisâ
 ba mokgala. Ge ele mošedi ba mmitšâ gore ke

868

K34 | 82

780.

mosadi wa leja ka pitšhi.

1841 Le robo la lepono, o be a na le lerobe fêla a sa tii basadi. Ge a bolcile kgogo, o ija a le noši. Basadi le bana ba šeba ka motlopi (moroo) Tšatši le we, a e bolayago ka lana, go a peiwa tlhôgô, molala le mala, setopo sa yôna se a beiwa. Ka moswena na mphapha o mongwe, A ja ya šala, e a beiwa, e tliilo šeba molatšô ka mabanyana. Ge a kare a beile, a hwetšana e liwile, ba ka seke ba robala. Mosadi yo we a goba a heile ka ngwakhong wa gagwe, yêna o tla goba. A diri kgogo ya go-ana yêna fêla, a owa. Ge mosadi a ka kwa ditlhaa, a bolaya ke moka a^wphatêla, ya ba ya gagwe. Kabaka la gwa ke ya mosadi, o tla mofa serope sa yôna fêla, nama ka moka, ke ya gagwe.

1842 Diketo, ke mosadi wa gagwe wa bobedi, a di bôna, are, nna nka se dikgome tšô. Ke moka a tšhaba le monna yo mongwe wa ga sekete. Ba tšô ya dikgomo tšô gagwe ba mofa. A šala fêla le mosadi wa gagwe yo mogolo. Yêna o ile a nolgotlela, ke dile tšô gagwe. O tlhudile ka baka la lerobola thato ya go nyaka go ja nama a noši.

868

K34/82

781

Kganthe ditlhaa ~~se~~ tšamang manna a le nnoši le mosadi o natsō. Bjaale yo mongwe ge a šeba ka nama, wēna o ija moratha ga go bose, le gōna wena wa go šeba ka morōgō, bo ka refete, o tla phakišū, o lesetša go ja, kganthe e šu o hōvê.

Ditlhaa, ke duma sebo, bjaale ka ge motlwa a ka lala a nwele bjala. Ka morwana o tšoga a na le dipapalase, bjaale dimmahela ditlhaa tša go nyaka nama.

1843 Molaudiši wa tšōna ke Mabjale Mabakane.

O tšwaletšō mo nagešō e. Makgolo wa gaywe ba ile ba diya tšō, yo we wa go bêtēga papaywe Mageketla. Mphatšō wa molaudiši ke letuba (matuba). O se ditaba diile tša fêla ka gae, ka ntle le goya kgorong.

1844 A tšwēla pele yēna Mabjale Mabakane ka tihalo ya tšhetla. Batho ba tšhetla a bana molaō, le go e letšwa a ba e letšwe. Ba bjaale ka ba bangwe, ba gokgoga lebake. A goma a bola-bola ka taba ya kgorong ya gabo. Manna a kgōga lebake le motšō-ko gammōgō le bjala. Bjaale madi a motho ana le maatla a makakang, a go phatihagantšhe

868

K34 | 82

782.

dilo tše we. Ge a tšonwa bjala, a kgogile dilo
tše we. Mosadi a robale, ka ngwakhong wa gagwe.
O wa tšhaba, a ya a robala ka ngwakhong wa
motho yo mongwe, kamoka ba motse ba swanetše
go tsena ka mengwakhong ya bona ba robale.
Ke moka o tla naba a gafa le motse a le nni,
mafello o tla kata ke boroko, a tsena ka ngwako-
ng a robala. Tšatši le lengwe, o fa robala lapeng
bja tla bjasa.

1845 keina le monna ke Tēka Mabakane, la mosadi ke
Motlalelehu ngwana Monguale. E be e naba mosadi
fēla, ke gore a se ngwana wa malome wa gagwe.
Ge e sale mame ya mowa, o be a sa diri, o thomile
ge a hwa bogolo. Dihgomo tšu go tšeya Motlalele-
hu, ka lapa la Mašweu ngwana Monguale. O be a
e tla, kgosong ya gešū, a tšilo a peela rakgadi
ya gagwe. Mnaga Tēka ke Mapule ngwana Thobe-
trane. Ka garjale mo we, ga malome wa gagwe
ke ga Thobetrane. A dula le ngwetši wa Mašwe-
u, ka baka la gore tapa le we le lebane yēna. A
ba a mmelegiša ngwana, a se šu a thōma go
dira lerobo. Ngwana yo we, e ile ya ba wa mathōmi
le mafello.

868

K34 | 82

783.

1846 A tiya mosadi, ka baka la tshetla, ya gore o be e robalana le banna. Ntwa ke ya go lamolwa. Mogaga, e kwa ge mosadi, a lla, are, joo a mpolaya. A kitima, a fitlha a tswara wa manna, are, o ke o lesetše taba e. A tlogela mosadi, e beya molamodi ka (faisi) sepakêlê. Ke moka a thôma go lwa le molamudi. Ke lebaka la mo letšatši le dikêla, ba lwa go fitlhêla le tšufinyana le tšwara. Go sena le motho ka o thii yo we a lamolago. Bana ka nši, bare go bona gore ke bošego, ba tlogelana. Ba ya ba robala, ka moswana e sale bošegonyana, fêla bo palakune. Mogaga a troga, e ya ga Têka, are troga re lwe. A troga ba thôma gape, ba lwa go fitlhêla le tšatši le tšatšamêla.

1847 Mogaga e kgolwe maina a mabedi ke Têka ka sepakêle. Ka mongwa o ba golwa ka ôna, ba lapa bjaale ka dikgogo ga dikopana. Yo mongwe ga a e wa ko wa yola le yêna o wa kowa. Têka oile ge a re o latlha pakele, a motiya melomo, mênô a mabedi a wa fase. Ke moka a moswana ka letšôgô, are, o mpheutšê, ngwana wa mogolo. Molato wa seke wa ba gona ka baka la gore, ke бага dipakêlê. Mosadi

868

K34/82

784.

a ka a tšhaba, o ile a na dula, le yêna molato wa rebe gona. Phôšô ya monna, ke go sere nanuse, bja-ale, a no homola, kgantše a matorile ka phôšô.

1848 A gona a motiya gape, le gona a no motiêla maaka. O be a e tšwa bjateng, ge a fitlha, kemo-ka o thôma go ba a rogaka moapei. Moapei, a ke a mofetola. Ka goriale mo we, o swabiša moôma-ni. Nka baka lang o na mphetole, mo we ke bolabolago. A re, ke tša go fetola bjang, o ômana. Go fetola motšo ke ge a bolabota ga botse. Nna o re, a ke bolabole ga botse, ba we ba bolabolago ga botse ke bo mang. Ke moka ke molato wa ntshe. Ke ge a thôma go motiya. Ka baka la gore ntwaga ya gona ga e lamolwe, ware o wa lamola ke moka difeta naga. Ba fontšha matšho ba lebella. Yêna ka noši, a ba a phonyakga a tšhaba. O ile ke a morakiša a khupja a wa. Ke moka a napa a tšhabile. A ka a tšhabêla ga gaba, o ile, a tšhabêla go yêna Mabjale. A mouta, a robula mo we, go fitlhêla, ka moswana. Ba diraga gore ba kyôro ya bona, ba kyobakane, ba o kwe taba e.

868

K34/82

785.

1849 Mosadi o tla go tlogela wa loba dikgomo.
 Ba bitšana, ba kgobakane, ka moka se-ana mabaka-
 ne. Bjale Mabjale, a re, le kgobakantaha ke nna, m-
 bupi le yo ngwana wa mogolo waka. Batho ga ba
 bone le thabo, motikang a e tšwa go nna bjale.
 O e phetšitše taur, e reng go fitlha dikgomo tša
 palakana ka moka. Ge le bōna Mogaga mēnō
 a mabedi a gona, o kgotšē ke yēna yo ngwana
 wa mogolo. Molato a waka wa ba gona, kaba-
 la gore, a gwaka gureba le motšo yo a beta ēla
 go. Le hona, moapei wa gagwe, a re, ke temwē, mpu-
 tšetseng molato, wa ka. Ka gobane le ka na bōnu ke
 bolaiwa kantle le gore le tšebe. Ke moka ke feditše

1850 Tšha, nna ga ke tšebe, ke fo makala fē-
 la ka morwana ba tšoga ba mpošā. Taba e
 ka galikišā go e bōna, ke ya ntwa yaka le
 Mogaga. Le gona ke tsibile ka baka la gore
 o ile a tla gaka, e sale ka morwanyana. A re
 go nna tšoga re lwe, ka baka la gore ka mabanya-
 na re ile ra kganya ke letšufi. Ga^{ke} tšebe bā
 bina tlou, gore ke motietseng. Ke moka ke fedi-
 tše,

868

K34/82

786.

1851 Motla lelehu, o balabala maha ge ure, ga tse-
 be. Ga fantiya a homotšē, o wa balabala. O re,
 nna ke fo tllwa ke rabalana le banna. Bjaale
 ka morwana, ge a tlogile ke bjala, ga ke mmu-
 tšiša, a mphetale. Bjaale ke nyaka gore a mpatšē
 nnete. A seke a fo balabala gore a tsebe, o wa tse-
 ba. Ke nna yo we, ke sa tsebe go, banna ba we ba-
 ka ba mpja. O ile a ntšya, ka la molōla ke Mogaga,
 kgantše, ukabe a tsebe gore, ge go lwewa ga ba lamo-
 le, ba dule. Ke ge a yo thama go lwa naē. Motlha-
 ng a sa ntšya, a ke rabate, ke lala ke fukhwa bošē-
 go. Ke moka ke feditšē.

1852 Marūweu go lobišwa ditšomo tša ka ke ngwana
 wa magadikane, a ke rate. Lešaba la ngwana yo le
 ntšemo, yo mongwe a ka ba a bolaya yo mongwe.
 Ke swanetšē go le tlogēla, ka bōna mome, nna ke
 go ratago ke dule gona le ngwetšī yo waka. A ke
 sa monyaka a tšena, ka ngwakhong wa gagwe. Mo-
 a ka fo tšena ka swela, ka gobane ngwako o
 wa-gile ke yēna. Go tllhoka ngwana wa motlhamka-
 na, ke motlhamko. Motlhamong gela e be e le waka, o
 be a ke se dirē, ka mkgwa a. Ke moka ke feditšē.

868

K34/82

787

1853 Motkholagadi ga thibelwe se-fate. Monna wa gagwe ebe ele Mageketla. Mabjale le ba w^e bakgobakanegoke barwa ba gagwe. Mokgekolo o ita a ts'eya ngwetši yowe, ka baka la go nyaka go tsonša lapa la gagwe. Ka gobane yêna a ka a ba le matlhatse, o ile a foba le ngwana ka o thii wa moretsana bare, ke Mapitšô a ts'eya ke Mokholo. Bjaale dikgomo tšê we tšê go tšua ga Mokholo tšê feta, tšê ya tšê ts'eya Motlalelehu. Bjaale mantšû a we a bolabotšêgo, ba likile go mogame-tšê, ba šitwa. O wa dibona ngwana, o rutlile motse ka baka la lerobo. Lotobolo ya tshoša.

1854 A napa a tšhophêla thoto ya gagwe, a ya a dula Setopong mame mukgonyana a lego gona. Ge ba duta ba moganetsû gore, a seke a tloga. A napa a tšakgoya, are, go ngwetši êma, a koriê, A êma, a mošala morago. Ba fitlha ba tšena ka nguakong ba swala dilo tšû bona, ba e ya ba dibeya ga Konko Mongcale ke papago Motlalelehu. Ba roma Mašôšo Mašumê gore a go ba ra pella. A ya a bolabola mantšû a we a gorapêla, a gana a re, go retella go šitile pitsi. Na e be keitšê ke godiša ngwana ya we, wa mogatšaka, lebona ke

868

K34/82

788

a motlogêla. A leka ka maatla go wa fase ka di khuru go morapêla, a seke a dumêla. A gona a ya a ba botša gore ke paketswe. Ke moka a tloga, a ya a dula mo we moredi wa gagwe a legogona. Re e thuta seema se, botša bo senago molai, boya le kgwale mphathong.

1855 Tihalošo ya seema se, botša bo senago molai boya le kgwale mphathong. Botša ke ba bundi. Bjaale molašo wa bina, ba balaya kgwale, ba fakêla ka sekholomotong, a kgônê a tsena nayô ka mphathong. Ba tla thêla ka yôna gore ba robate. Ge baile ba ga fêla botša yo mngwe, a ba e pendisa mogo sa fêlego, ke moka ba ntša sekholomotho sewe, ba boya pele gagwe. Ke moka ba thetše, a swanetše go ba robadisa.

1856 Sekholomotha, ke matope, wa go tatina ka bjane. A se sa kgwale fêla, a owa, motetee le mhuta ya dinonyana tše we dilewago, ba difakêla ka gare ga sona. Ka tsatši le lengwe, ba thêla ka sona, moependisi a robadisa boloi. Ge a yo dula fase a tatolla, a huetsana motetee. A ka se sa batšoa, ba thetše. Seya moate a bayalle, pèba

868

K34/82

789

e na le letlhakori. Bjaale monna yowe o be a se na taba le dithêlô tšeu mosadi. Le ge mapoto le buu swa di le gona, ka moka tše we ke le fêla. Mosadi o swanetše go kwa sepakêlê.

1857 Ba^{mo} tšeiša Mapule ngwana Thobetšane. Yo^{ke} ke ngwana wa malome wa gagwe. Motlhomang ka gobane ke dikgomo tša go tšwa kgaitšedi ya gagwe, o tla motlhokômêla. Ke phefo e boletša lefoka, a ka a latlha mokgwa wa gagwe. Ngwana wa batho a phela ka se rogo bošego le mosegare. Bjaale ge ba ba sekša, ba no hwetšana phošo e le godimpe gagwe.

1858 go balaya Têka a setebe ke motho. A tše na ka sehuba se segolo (mohgotlhwane) Bjaale gwa hwetšwa gore o wetše madibeng a bo kubu le bokwêna. Ke gore mosadi wa gagwe o ile, a boya ga bedi, bjaale ka baka la bo tlhanya bja gagwe, a tlhama ka molai wa go molaya. A fitlha a kgitiêgêla mo we bodibeng. Dithatô tšeu boya naê, ba leka goe ba mo alafa ba pallwa. Dithatô tšeu go boya go bedi (mafatlha) di kgônêga kudu ge monna a sešu a

868

K34/82

790.

tsêna mualong a mosadi. Ge a ka tsena pele ke moka ke lehu la gagwe.

1859 Go nantšha le bitla la gagwe. Kemoka a tihwa a leta dikgogo gae. Yo mongwe le yo mongwe wa bana di ge a na le buupi goba mmela, o wa wa nêga ka lapeng la bo molwetši. Modirô wa gagwe ke go leta dikgogo. Ka mabanyana ge ba gôrôga, yo we a negile go se a nêga sa gagwe a baya a swere le gane, o fitlha o le baya ka lapeng, ke tše ba tlogo go tšetša mollô wa molwetši ka tsêna. A šule a leta a nnoši a o wa, ba mošiya le bana ba go tihalefa, ba we ba le setšitšego le twêlê. Ke bona ba we a tla go fêla, a ba roma, gore rakung dikgogo, ke moka ba dirakan. Le ge a nyaka metri, o roma bana, ba makgêla. Bjaale molwetši yo we, a škiwa ka dikgogo, ba mmola-êla dikgogo. Dikgogo ka moka tša fêla, ba bolu-ya kolobe, le yôna ya fêla. A se, ba tlhabe kgomo, ba tlhaba, le yôna a ja ya fêla, kago-bane o be a saji a le nnoši. A goma are, ba tlha bê e ngwe kgomo, ba gona. Bare, tšeya le rumu šele, o e tlhaba ka nnoši. Bjaale a šitwa ka baka la gore, la go êma ga le gona. Ka morago ga

868

K34/ 82

791*

ga matšatši a se makae, a hwa. Ba ya baphutha
tšhōgō e we ya ga Mabakame.

1860 Mapule a šala a segela ke Trogwane ma-
ratho wa Tēha. Mo we kgwatla ya trogo e gatšego
ya koto le yōna e gata gona. Le yōna a ba letlha-
nya bjale ka mogolo. A tlhwa a tiya mosadi, ge
a e tšwa bjateng, ke moka o tšilo teiwa. Mosadi
are, madimabe aka ke a nnyo, e fo tšwaga madi e
sa tšhabiwa ke selo. Nhabe ke ditšebe ke gune
go moalla, nhabe a e tšwe selo. Mmalo!, ba mofe-
feretša, a ya a ripēga letšōgō la go ja mahgaweng.
A šala le letšōgō ka le thii, bjale ge are, o wa
lwa, ba kgasametše, a be a phikuluga koma. Ba
tšhabe, ba ya robala mo gangwe, ka moswana ba
trogē ba boya. Ke moka go fedile, ge ba mmutsi-
ša, a ba botše selo. Mapule o be a sa tšono
gōbit, a tšwā ke gore letšōgō la sebe gona.
Mōng leina la gagwe ke Thamerong, ba moreletše
le kgowa la gotla la aga le benkele ma nageng
ya gešū.

200 ya matlakula še a we morena.

Ends 868.